

BIJDRAGE
TOT DE TOPONYMIE
VAN BEKKEVOORT

DOOR

dr. Frans CLAES S.J.

D/0891/1998/3

Bijdrage tot de Toponymie van Bekkevoort

I. GEOGRAFISCHE EN HISTORISCHE SCHETS

Als basis voor dit geografische en historische overzicht neem ik mijn vroegere bijdrage voor de streekgidsencur-

sus Oost-Brabant, door het organiserende Interleuven Opbouwwerk uitgegeven onder de titel *Kennismaking met Bekkevoort* (Claes 1987a, 37 blz.). Daaruit vat ik samen wat betrekking heeft op de vroegere gemeente Bekkevoort, de kern van de huidige gemeente, begin 1977 uitgebreid met de deelgemeenten Assent en Molenbeek-Wersbeek. Over enige jaren hoop ik overigens, in een samenwerkingsverband, een uitvoerige geschiedenis van Bekkevoort, met ook de deelgemeenten, te kunnen publiceren.

Hierbij wil ik allereerst de nagedachtenis van mijn vader eren, die me niet alleen heeft aangespoord om Bekkevoort, zijn geboortedorp, te bestuderen, maar die zelf ook al met die studie begonnen is en me een groot aantal aantekeningen en excerpten érover heeft nagelaten.

Ik dank hier ook mijn vriend Cyriel Wolfs (uit Pellenberg), die heel bereidwillig en belangeloos voor de kaartjes heeft gezorgd.

1.1. *Aardrijkskundige ligging*

Bekkevoort, in het noordoosten van Vlaams-Brabant, is een typisch Hagelands dorp met een zeer heuvelachtig terrein. In het oosten en het zuiden is er de vallei van de Begijnenbeek of Koebeek. In het noordwesten zijn er de heuvels Veugelberg en Ossenbergh, ten zuiden daarvan de Schillekensberg en de Steenberg, verder zuidelijk de Dennenwinkel, dicht bij Wersbeek de Delberg en op de grens met Waanrode de Hessenberg. Tot het begin van de 19de eeuw was er in Bekkevoort heel wat bos, waar nu echter niet veel meer van overblijft.

De huidige gehuchten van Bekkevoort zijn Robbesrode in het westen, Kleinkempem in het oosten en Netel-

zeep in het zuiden. Opmerkelijk is dat dit laatste gehucht nog ten zuiden van Wersbeek ligt en daardoor bijna helemaal afgescheiden wordt van de rest van het dorp. Eind 1976 had de gemeente Bekkevoort 2937 inwoners op een oppervlakte van 1982 ha, zowel meer inwoners alsook oppervlakte dan de twee huidige deelgemeenten toen samen hadden.

Bekkevoort wordt doorkruist door twee hoofdwegen : de weg Diest-Leuven, nu Staatsbaan genoemd, en de weg Diest-Tienen, nu Provinciebaan genoemd. Oude secundaire wegen zijn de weg Halen-Leuven of Halensebaan (door Waanrode, Wersbeek en Molenbeek), de weg Tienen-Zichem of Oude Tiensebaan, en de weg van het dorpscentrum naar Zichem, daarna naar Scherpenheuvel, nu Steenberg genoemd. In het noorden komt de snelweg A 2 nu ook over het grondgebied van het dorp, met een afrit op het grondgebied van Assent en een onder Scherpenheuvel-Zichem, beide vrij dicht bij het centrum van Bekkevoort.

1.2. *De oude heren van Bekkevoort
en de stichting van de commanderij
van de Duitse Orde*

De eerste bekende heer van Bekkevoort is Wouter, die in de jaren 1092-1119 herhaaldelijk als getuige optreedt voor prinsbisschop Otbert van Luik. In de kroniek van de abdij van Sint-Truiden wordt verhaald hoe Wouter van Bekkevoort omstreeks 1115 ongeveer 600 ha bezit van de abdij van Sint-Truiden, dat tot vlak bij zijn burcht kwam, wilde inpalmen. Hoewel de abt van Sint-Truiden de zaak voor het hof van de Duitse keizer Hendrik V in Aken bracht, haalde zijn verzet niets uit. Wouter verwoestte ook de villa en de kerk van Assent, die

aan dezelfde abdij toebehoorden (Boes 1970 : 184-186 ; Claes 1972a : 65-70). In de jaren 1134-1155 was er een Geraard heer van Bekkevoort (Liekens 1969 : XV-XVII ; Claes 1972a : 70).

In 1229 bevestigde heer Arnold III van Diest dat hij afstand gedaan had van zijn bezittingen bij de burcht van Bekkevoort, o.a. een deel van een vijver, ten voordele van de 'Teutoonse Broeders', die daar toen al gevestigd waren. Het volgende jaar bekrachtigde hertog Hendrik I van Brabant ook de afstand die Willem van Bekkevoort gedaan had van al zijn bezittingen bij de burcht ten voordele van de commanderij aldaar. Zo weten we dat de commanderij van de ridders van de Duitse Orde in Bekkevoort, die eeuwenlang een heel belangrijke rol in het dorp zou vervullen, (waarschijnlijk enige jaren) vóór 1229 werd opgericht (Liekens 1969 : I.1-5).

De commanderij was gesticht op de plaats van de vroegere burcht van Bekkevoort, waar zich vermoedelijk ook, in de Frankische tijd, de oude *voorde* van *Bakki* bevonden heeft, bij de huidige brug over de Vijverloop op de weg naar Scherpenheuvel. Daar groeide het centrum van het dorp rond de commanderij, waarbij tot in de 18de eeuw de grote commanderijhoeve, de dingbank, de tiendenschuur en tot het eind van de 19de eeuw de kerk en de pastorie nog stonden, ten westen van de weg naar Scherpenheuvel aan de oude Leuvensebaan. Daar was ook het kruispunt van de oude wegen Diest-Leuven en Zichem-Tienen (Claes 1972a : 72).

Wat ten noorden van die oude burcht moet er echter nog vroeger bewoning zijn geweest. Daar heb ik immers een *heem*naam gevonden, Helechin of Heilensem (3.4), die waarschijnlijk ongeveer van de zevende eeuw dateert (Gysseling 1978 : 13-14). Daar zou dan wellicht de eerste

bewoning bij het centrum van Bekkevoort geweest zijn, eer Bakki bij de voorde aan de weg naar Scherpenheuvel ging wonen.

De bezittingen van de commanderij werden later uitgebreid door schenkingen. Hendrik III van Brabant kreeg in 1255 een weide de Bruel bij de gehuchten Netelzeep en Herbersim in ruil voor wat hij bezat in en bij de burcht van Bekkevoort, o.a. het Hof en de vijver aldaar (Grauwels 1967 : 1154). Bij de bekendmaking in 1258 van de overdracht in 1244 door ridder Jan van Merbeke (Meerbeek bij Leuven) van zijn recht op een deel van de tienden, op het Hof van Bekkevoort, op de grachten en op de vijver, en op de (water)molen en de vijver van Mitsbeke (nu Kleinkempen) aan de commanderij in ruil voor bos tussen Helechin en Schoonderbuken, wordt een Woutelmus van Bekkevoort 'villicus', meier of plaatsvervanger, van hertog Hendrik genoemd (*ibid.*, 1155).

Deze Woutelmus werd ook nog in 1269 vermeld bij de afstand van een deel van het Beilaarbos (later Ballaar) door heer Arnold V van Diest aan de commanderij (Grauwels 1967 : 1158) en in 1273, toen hij aan de abdij van Park (Heverlee) een huis met bijgebouwen in Schoonderbuken schonk (Van Waefelghem 1905-1908 : 240-241). Toen of kort daarna is hij blijkbaar overleden, want er werd een jaargetijde voor hem ingesteld op kosten van de graanschuur van de abdij. Daarbij werd hij 'familiaris', vertrouweling of vriend, van de abdij genoemd (*ibid.*, 240).

In 1273 kreeg de commanderij als legaat een bunder weide in Testelt, waar ze nog in 1526 een wijngaard en wijnpers had (Cuvelier 1912 : 346). In Testelt had ze ook een aanlegplaats aan de Demer (Willems 1965 : 246). In 1280 schonk Arnold V, heer van Zelem, zijn 'allodium',

eigengeërfd bezit, dat de commanderij reeds als cijnsgoed gebruikte, met een molen, vermoedelijk de windmolen, in Bekkevoort als eigenbezit aan de commanderij (Liekens 1969 : V 22-23 ; Claes 1982 : 55, waar ik wel ten onrechte spreek over de watermolen, die al in 1244 door Jan van Merbeke geschonken was). In 1381 verleende Reinout, heer van Schoonvorst en van Zichem, aan de commanderij het recht een nieuwe molen te zetten op de *Molenberg* (deze naam toont aan dat er tevoren al een gestaan had : Claes 1965 : 75) en dat opnieuw te doen telkens als het nodig zou zijn (Liekens 1969 : V 22-23).

1.3. *De parochie, twee kapellen en twee gasthuizen*

Vermoedelijk had Willem van Bekkevoort samen met zijn domein ook het patronaat van de parochie aan de Duitse Orde geschonken. De landscommandeur van Aldenbiezen droeg bij de vacature van het pastoraat in principe een lid van zijn eigen orde voor, al gebeurde het wel dat hij er geen geschikte kandidaat voor had (Morren 1993 : 106 ; Liekens 1969 : I 23-24). De eerste bekende pastoor is een Willem, die in 1257 samen met commandeur Arnold van Veldeke als getuige optreedt bij een schenking aan de begaarden van Diest. De kerk van Bekkevoort, toegewijd aan Sint-Pieter, werd in 1497 'ecclesia' (kerk) genoemd, maar in de 16de eeuw 'quarta capella', parochie van derde klasse (De Moreau 1948 : 133 ; Liekens 1969 : I. 23-25). De commandeur moest zorgen voor het onderhoud van kerk, pastorie, pastoor en koster (Claes 1965 : 72).

In de 16de eeuw deed de pastoor van Bekkevoort, ofwel zijn kapelaan, ook dienst in de Maria Magdalena-kapel, aan de weg Tienen-Zichem een honderdtal meter

ten zuiden van de Halensebaan. Het valt op dat deze kapel eigenlijk op het grondgebied van Molenbeek stond, maar onder de parochie Bekkevoort hoorde en tot het eind van de 16de eeuw van daaruit werd bediend. In 1662 was ze echter al erg vervallen en in 1726 waren er geen sporen meer van te vinden (Claes 1965 : 74. Liekens 1969 : III. 52). Op die plaats wordt ook nog in 1400, 1473 en 1600 'het gasthuis van Molenbeek' als plaatsaanduiding vermeld (DKABg 39, 5v°, BKe 16414, DKABg 145). De Duitse Orde, waarvoor 'ziekenzorg en zorg voor pelgrims tot de opgave' behoorden (Liekens 1969 : I. 16), had blijkbaar bij het belangrijke kruispunt van de wegen Tienen-Zichem en Halen-Leuven dat gasthuis opgericht. Opvallend is ook dat tot het begin van de 19de eeuw een hele strook langs de oude weg Tienen-Zichem bij het genoemde kruispunt, met o.a. de Panishoeve, nu onder Molenbeek, onder Bekkevoort hoorde, terwijl anderzijds de Peinwinning, nu onder Bekkevoort, tevoren onder Molenbeek hoorde. Zou dat een gevolg zijn van een expansie van de heren van Bekkevoort langs die weg in de richting van Tienen ?

Ook in Netelzeep heeft in de 17de-18de eeuw een kapel gestaan, niet ver van de Bogaardenwinning. Misschien hadden de bogaarden van Diest die daar laten oprichten om er dienst te doen voor de mensen uit de afgelegen gehuchten toen de Maria Magdalenakapel vervallen was.

Blijkbaar had de commanderij zelf oorspronkelijk alleen maar een gastenkwartier, met in 1332 een 'refectorium hostium', eetzaal van de gasten (Liekens 1969 : II. 8). In 1387 kreeg ze echter een huis ten geschenke (*ibid.*, V. 20), dat ze blijkbaar als gasthuis is gaan gebruiken. In 1577 en 1594 wordt er immers een vermeld in de wijk Bourgoignen (BKe 16402 en 16401), vlak ten noorden

van de commanderij en van het oude dorpscentrum, bij het kruispunt van de wegen Diest-Leuven en Bekkevoort-Zichem (Claes 1994a : 149).

1.4. *In Brabant
en het Land van Zichem*

Blijkbaar is Bekkevoort na het uitsterven van de plaatselijke heren onder het onmiddellijk gezag van de hertog van Brabant gekomen.

In het dorpscentrum, ten oosten van de commanderij, ook aan de oude Leuvensebaan, maar ten oosten van de weg naar Scherpenheuvel, stond tot in de 18de eeuw een andere grote boerderij, het Hof van Wange, ten zuiden van de beek, met een vijver en een brouwerij, ook met een eigen leenhof en cijnshof. De gronden van het Hof van Wange paalden op verscheidene plaatsen aan die van de commanderij. De oudste bekende heer van dat hof, ridder Franco van Wange, maakte in 1280 als 'dapi-fer' bij het hertogelijke hof van Brabant, bekend dat Robrecht van Heusden, man van Aleydis, dochter van ridder Jan van Meerbeke, een zesde van de tienden van Bekkevoort overdroeg aan een Jan van Robrechtsrode, die ze zelf aan de commanderij verkocht (Grauwels 1967 : 1165 ; Claes 1972a : 72-73).

Franco van Wange was in 1267 'villicus' of meier van Tienen geweest en in 1277-1281 seneschalk of drossaard van Brabant (De Troostembergh 1905 : 157, n. 1). Het is niet onmogelijk dat Franco dat bezit in Bekkevoort als beloning voor zijn diensten had verkregen van de Brabantse hertog.

In 1284 stond hertog Jan I, bij de verdeling van de erfenis van zijn vader Hendrik III, aan zijn broer God-

fried van Vierson in leen af, ter vervanging van een rente, de steden en dorpen « Arschot, [...] Nuwerode, Houdert, Thyelt, Zichene, Beckenvoirt, Moelenbeke, Wersbeke, Waenrode en Miskeu ». De laatste negen plaatsen vormden later het Land van Zichem. Daar verkreeg Godfried ook cijnzen, de hoge en de lage rechtspraak. Hertog Jan I behield echter nog voor zichzelf en zijn nakomelingen rechten, o.a. op de abdij van Averbode en op « een hof van Dietschen huuse genoemd Beckeuoirt » (L Ar. B. AH 8, nr. 2).

De commanderij van Bekkevoort kreeg dus bijzondere aandacht en bescherming van de hertog van Brabant. Al heeft C. Butkens in 1641 wel ten onrechte geschreven dat Jan van Heelu (juister : van Helen) commandeur van Bekkevoort was, toch valt het op dat deze, heel waarschijnlijk Oost-Brabander, in zijn kroniek over de slag bij Woeringen in 1288 onder de strijders 'bruedere, riddere, commendore [...] vander dietscher ordenen' noemt.

Godfried van Vierson sneuvelde in 1302 in de Gulden-sporenslag. Zijn dochter Elisabeth van Brabant erfde het Land van Zichem. Zij trouwde met Gerard, heer van Gulik, die in 1358 het Land verkocht aan Reinout I van Schoonhoven. Diens zoon Reinout II van Schoonhoven verkocht het in 1398 weer aan Thomas II van Diest. Door een ruil kwam het Land van Zichem, samen met Diest, in 1499 onder Engelbrecht van Nassau en diens afstammelingen, sinds 1544 Willem van Oranje en het huis Oranje-Nassau, tot het eind van de 18de eeuw. De verschillende heerlijkheden werden ter plaatse bestuurd door een schepenbank, een meier en een secretaris. De twee laatsten woonden echter niet in Bekkevoort. Het Land van Zichem vormde in het Ancien Régime een administratieve eenheid waarin de voornaamste bestuur-

lijke aangelegenheden vanuit Zichem geregeld werden (Verhaegen 1989 : 29-31).

1.5. *Het oude Netelzeep*

Het nog bekende gehucht Netelzeep (in 1255 *Netelsiep*) is het bijna helemaal van de rest afgescheiden zuidelijke deel van Bekkevoort. In 1350 is er sprake van de 'domina' van Gulik, 'edele dame' van de 'villa' van *Netelsyp* (BKe 13597, 22), wat erop schijnt te wijzen dat dit nu afgelegen gehucht ooit een afzonderlijke heerlijkheid is geweest (Claes 1992 : 140). Bij Netelzeep horen drie oude kleine nederzettingen, Altena of Antena, Joekslede en Volrechem of Wolbensrode. Dat Netelzeep eerst zelfstandig was en achteraf ingelijfd werd door de heren van Bekkevoort, kan de eigenaardige ligging van dit gehucht ten zuiden van Wersbeek verklaren. Tot het begin van de 19de eeuw was Netelzeep zelfs bijna volledig van Bekkevoort afgescheiden, want Wersbeek kwam toen met de Langenakker en het Keigat tot dicht bij de Begijnenbeek en de grens met Waanrode. Ook nu gaat de kortste weg van Netelzeep naar Bekkevoort nog altijd voorbij de kerk van Wersbeek.

Boven (1.3) heb ik al gezegd dat er in Netelzeep, niet ver van de Bogaardenwinning, een kapel heeft gestaan. Van heel vroege bewoning getuigt speciaal de plaatsnaam *Volrechem* (3.16) bij de grens van Netelzeep met Wersbeek, een *heemnaam*, die ongeveer van de zevende eeuw kan dateren (Gysseling 1978 : 13-14). Bij de veldnamen is er de naam *Monniksveld* (8.3.1), die op vroeger bezit van de abdij van Sint-Truiden kan wijzen.

1.6. *Einde van de commanderij in Bekkevoort*

Sinds de 14de eeuw had de commanderij een refugehuis in Diest. In de 15de eeuw kende de commanderij allerlei moeilijkheden. Vooral in de periode na de dood van Karel de Stoute (1477) had ze veel te lijden van plunderende soldaten en de gebouwen werden een eerste keer verwoest, waarschijnlijk in 1478. De leden van de Duitse Orde, die tijdelijk in hun refugehuis in Diest verbleven hadden, konden nog wel terugkeren, vermoedelijk in 1495, maar omstreeks 1560 en in 1566, tijdens de godsdienstoorlogen, werd de commanderij opnieuw verwoest. Vanaf 1561 werden in Bekkevoort rentmeesters vermeld, die de goederen beheerden, terwijl de commandeur meestal in Diest verbleef. Daar woonden de leden van de orde eerst in verscheidene huizen, tot ze in 1652 in het nu nog bestaande gebouw van de refuge in de Haselstestraat gingen wonen (Liekens 1969 : III.45-49).

1.7. *Na het vertrek van de Duitse Orde uit het dorp*

Nadat de commanderij in Bekkevoort verlaten was, kwamen de commandeurs soms nog wel in het dorp, waar ze een vaste plaats hadden in het koor van de kerk en onder een grote blauwe zerk werden begraven. Ook bleven ze het beheer voeren over de gronden en de twee boerderijen die aan de orde toebehoorden. Ter plaatse echter bleef van de Duitse Orde alleen de pastoor nog in het dorp wonen, maar in 1566 was met de commanderij ook de pastorie verwoest en bleef alles 'in desolate toestand' liggen, zodat het tot 1607 duurde eer de nieuwe pastoor weer de pastorie kon betrekken. De onlusten

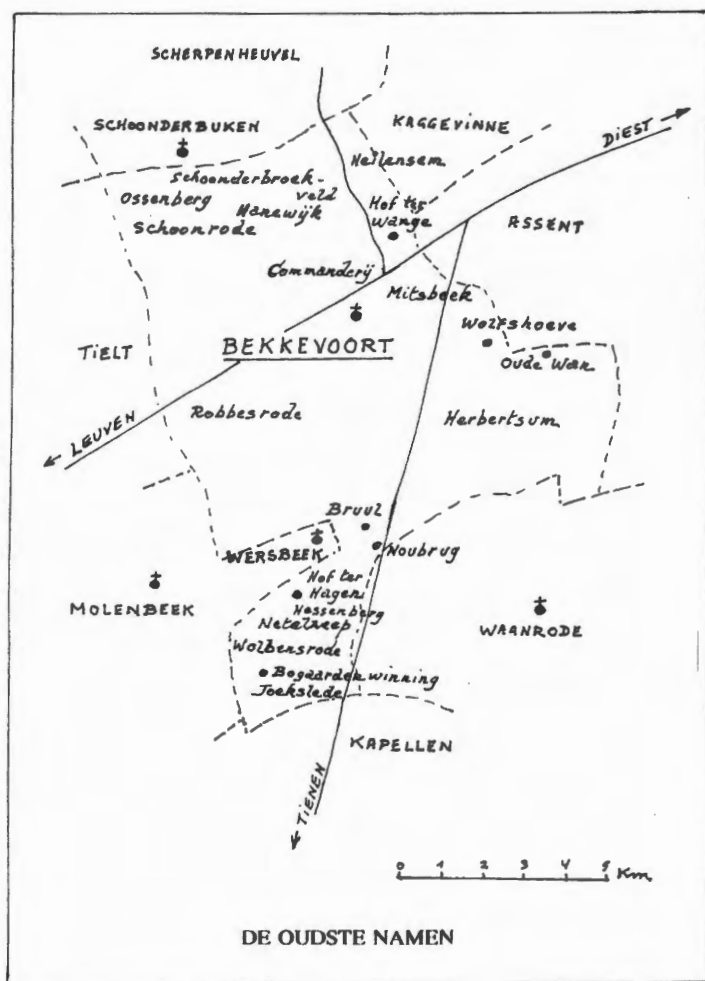
waren hiermee nog niet voorbij, want in 1635 werd zowel de watermolen als de windmolen door Franse soldaten afgebrand en in de 17de eeuw zou het dorp nog herhaaldelijk door legers bezet en geplunderd worden. Ook in 1703 werden opnieuw veel huizen in de as gelegd, ook de pastorie, waarbij de parochieregisters verloren gingen. In 1797 werden de goederen van de Duitse Orde, zoals die van alle kloosters, verbeurd verklaard en verkocht. Van de gebouwen in Bekkevoort is nu alleen de pastorie nog overgebleven (Claes 1965 : 71).

Tijdens de Franse overheersing bleef de kerk gesloten van 1798 tot 1802. Toen was er pastoor Petrus Martens, de laatste die tot de Duitse Orde behoorde en die er nog tot 1818 bleef. In 1778-1781 werd de nieuwe 'steenweg' Diest-Leuven aangelegd. Aan die weg werd in 1878-1879 een nieuwe kerk gebouwd. De oude werd in 1891 afgebroken. Sindsdien raakte het vroegere dorpscentrum geleidelijk verlaten en groeide de lintbewoning langs de nieuwe hoofdweg, vooral in de richting van Robbesrode en Tielt (Claes 1965 : 71-72).

Omstreeks 1822 waren er enige wijzigingen van het grondgebied door een ruil van delen met Wersbeek en Molenbeek. In deze bijdrage volg ik de grenzen van Bekkevoort zoals die sindsdien geweest zijn tot begin 1977 Assent en Molenbeek-Wersbeek erbij gevoegd werden.

2. DE NAAM BEKKEVOORT

De oudste overgeleverde vormen van de naam *Bekkevoort* zijn (de namen met een asterisk komen uit een Romaanse bron) :

**Baccunueez*, ca. 1092; **Bacunueiz*, 1096 (kop. 15^e eeuw); **Bacunueez*, 1097 (kop. ca. 1700), 1125; **Bacunguez*, 1101; **Baconisvado*, 1113 (Liekens 1969 :

XVI); **Bacunwes*, 1134; **Baccunguez*, 1136 (kop. midden 12de eeuw); *Beckenvort*, 1140; *Beckenuort*, 1146 (kop. midden 13de eeuw), 1155 (kop. ca. 1265); **Bacuuuez*, 1151; **Bacunweiz*, 1153 (kop. eind 13^e eeuw), ca. 1220; **Baconweiz*, 1153; *Beckenvorth*, 1159; **Bacunuue*, 1160; *Bekenvort*, 1163; *Becchenvorth*, 1164; *Beckenvorth*, 1183 (Gysseling 1960 : 116-117).

De voornaamste latere schrijfwijzen van de naam zijn : *Beckeuort*, 1255 (Grauwels 1967 : 1154), *Begkenuoert*, 1280 (*ibid.*, 1164), *Beckeuoirt*, 1284 (kop. 1596) (L Ar B AH 8, nr. 2), *Beckevoert*, 1322 (Grauwels 1967 : 1172); *Beckeuorde*, ca. 1345 (DLC 6), *Beckenvoert*, 1373 (Grauwels 1967 : 1193); *Bekkeuoert*, 1393 (DKASp 103, 5r^o); *Bekkevoort*, 1412 (Grauwels 1967 : 1213); *Beckenvoerde*, 1441 (Van Waefelghem 1905-1908 : 134); *Beckefoirt*, 1479 (Grauwels 1967 : 1247); *Beeckevoert*, 1487 (*ibid.*, 1249); *Beckevoort*, 1649 (HZH 10, 92).

Wel terecht verklaart M. Gysseling (1960 : 117) de naam *Bekkevoort* uit het Germaanse *Bakkin furdu*, voorde van Bakki. *Bakki* is een vleivorm van *Bakjo*. De Romaanse vormen gaan terug op *Baccon waid*, waarvan het tweede lid een romanisering is van het Germaanse *wadja*, waarvan ook de Nederlandse woorden *wad* en *wed* komen en dat beantwoordt aan het Latijnse *vadum* (De Vries-De Tollenaere 1997 : 423, 428). Van de nu gewone vormen *Beckevort*, *Beckevoert*, *Bekkevoort* of van *Beeckevoert* heeft men wel al schertsend volgens de gewesttaal als verklaring gegeven 'nog een beetje ('bekke') voort en je bent in Scherpenheuvel' (tot vermoeide bedevaarders gezegd).

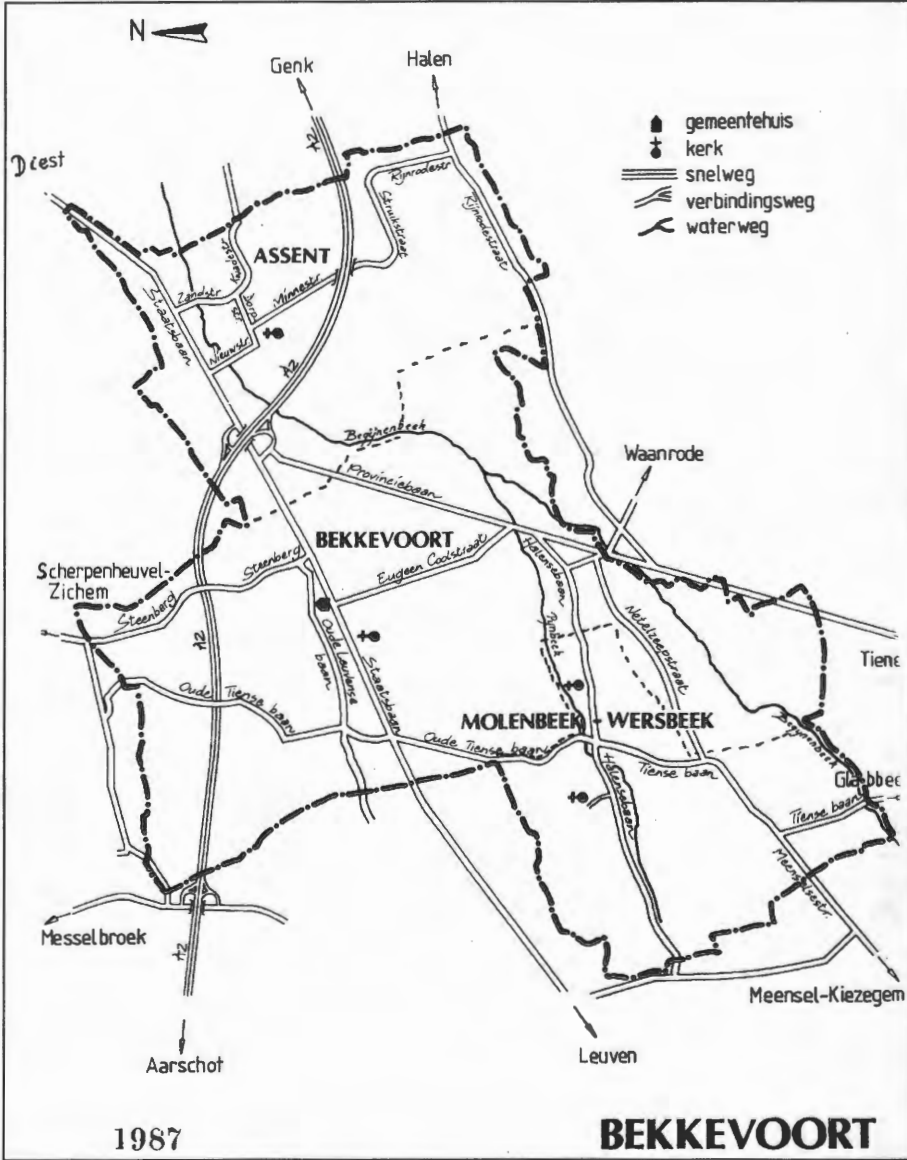
3. NAMEN VAN GEHUCHTEN
EN OUDE KLEINERE NEDERZETTINGEN

De namen van de vele gehuchten en oude kleinere nederzettingen op het grondgebied van Bekkevoort bespreek ik hier in de chronologische volgorde van de oudste vermelding ervan.

3.1. *Herbertsem*

De oudste vermelding van kleinere nederzettingen in Bekkevoort dateert van 1255, toen hertog Hendrik III van Brabant in ruil voor wat hij in en bij de burcht van Bekkevoort bezat, van de commanderij, naast weiden in Waanrode, ook weiden bij *Netelsiep* en *Herbesim* verkreeg die gewoonlijk *Bruel* genoemd werden (Grauwels 1967 : 1154). De naam *Bruul* is nog bekend, nu wel sinds de 18de eeuw als naam van een hoeve, in het gehucht Kleinkempem, niet ver van Netelzeep en van Waanrode (Claes 1972a : 71, n. 29).

De naam van het oude gehucht Herbertsem werd al vroeg op veel verschillende manieren geschreven : in 1282 Joannes van *Herbutshem* (DLS 4, 1372), in 1321 in *Herbechim* (BKe 16418, 71), in 1332 Peter van *Herbetsheem* (DLS 4, 4-9-32) en vermoedelijk is dezelfde vrouw omstreeks 1340 Heylwidis de (= van) *Herberchym* (DLC 4) = in 1345 Heilwigis de (= van *Herborchem* (DLC 5) = in 1379 Heilwige van *Herbersem* (DHG 1889, 35r°). In 1371 was in Diest nog een Janne van *Herbelseem* (DHG 1888, 8v°), in 1379 'kindere van *Herbelchim*' (DHG 1889, 15v°), ca. 1380 Magriete van *Herbelsom* (OHT 2/3, 61), in 1455 te Midtsbeke [...] dat *Herbelzomsche* velt (D 805, 55r°); in 1460 te *Herbensem* (BKe 16380); 1473 te *Herbenshem* (BKe 16414, 3v°), in

1520 opt *Herbersim* velt (BS 2386, A 23); 1730 *Hurbursum*, nu genaempt Mitsbeek (BS 171bis).

De naam Herbertsem komt waarschijnlijk van de mansnaam *Herbert* of *Herbrand* met een genitief-*s* en met als tweede lid *heem*, woonplaats. Als *heemnaam* dateert hij vermoedelijk van omstreeks de zevende eeuw (Gysse-ling 1978 : 13-14). Het valt op dat ten oosten van het huidige Kleinkempem, juist ten oosten van de Begijnenbeek onder Assent een heuvel met een zeer oud verleden *Hermansheuvel* heet (Claes 1973 : 94-95). Het eerste lid hiervan is oorspronkelijk ook een vervorming van een voornaam. De oudste bekende vorm is *Halebranshovel* in 1253, als bezit van de abdij van Sint-Truiden (Pirenne 1896 : 216-217). Deze naam werd van de 13de eeuw af meestal vermeld als *Herbran(t)shovel*. Zouden deze heuvel en het er onder Bekkevoort aan palende Herbertsem misschien oorspronkelijk een geheel gevormd hebben afhankelijk van de abdij van Sint-Truiden? Dan zou het gehucht Herbertsem een deel geweest zijn van het door de heer van Bekkevoort ingepalmd bezit van die abdij, waarvoor ik verwijs naar mijn historisch overzicht (1.2) (cf. ook Claes 1987b : 150-152 en 155-156).

3.2. *Netelzeep*

Hierboven, bij de oudste vermelding van *Herbertsem* (3.1), heb ik ook de oudste vermelding van de naam *Netelsiep* in 1255 gegeven. Van de naam van dit nu nog bekende gehucht zijn nog verscheidene andere schrijfwijzen bewaard : in 1265 Johannes de (= van) *Netelzyp* (Borré 1944 : 278), in 1321 wordt de beek genoemd 'rivum de *Netelzipt*' (BKe 16418, nr. 93), omstreeks 1340 is er Godefridus van *Netelzypt* (DLC 4); in 1350 *Netelsijp* (BKe 13597, 22), in 1393 Johannes *Netelsypt*

(DKASp 103, 12v°); in 1399 Heinric van *Etelsijp* (DHG 1865, 13r°), in 1653 *Netelseep* (16428/4, 3) en *Netelzeep* (BKe 16426, 44r°); in 1734 tot *Netelzept* (BKe 16436 III).

De naam *Netelzeep* is een samenstelling van de plantennaam *netel* en *zijp*, een oude waternaam, in veel gevallen op het omliggende land overgegaan, met een concentratie in Oost-Brabant en met uitlopers tot over de Limburgs-Brabantse grens (Kempeneers 1983 : 54 en 57). Hierbij kan ik nog opmerken dat er bij de grens met Kersbeek en vlak bij de 'Bogaardenwinning' in Netelzeep in 1725 een weide 'genaempt de *Zijpe*' is (BS 5289). De naam Netelzeep heb ik sinds de 14de eeuw nog eenmaal als waternaam aangetroffen, in 1613 (zie 6.1.4).

3.3. *Joekslede*

In 1257 worden drie andere nu verdwenen Bekkevoortse nederzettingenamen voor het eerst vermeld, alle drie als herkomstnamen, bij de schenking door ridder Jan van Merbeke van acht bunder akkerland met een huis en een schuur in Netelzeep aan de bogaarden van Diest, die ze toen zelf in huur gaven aan Arnold van *Joecslede*. Volgens een latere aantekening bij deze tekst was dit « nu de winninge te Bekkevoort » (BKe 13597, nr. 4). Deze hoeve, die tot het einde van de 18de eeuw nog aan de bogaarden van Diest toebehoorde, werd nog in het begin van deze eeuw 'Begaardenwinning' genoemd. Ze stond dicht bij de huidige weg Diest-Tienen en vlak bij de grens van Bekkevoort met Waanrode en met Kersbeek (Claes 1972b : 35 en 1989 : 67). Latere vermeldingen van Joekslede wijzen op de ligging van die nederzetting in die uithoek, zodat huurder Arnold van Joecslede wel een inwoner van de plaats zelf geweest is.

Latere vormen van de naam Joekslede zijn : 1316 Matheus van *Joexlede* (BKe 13597, 11) ; 1350 Wilhelmus dictus de *Joechslede* (*ibid.*, 22) ; 1357 Willelmus de *Joecselle* (*ibid.*, 27) ; 1373 Wilhem de *Oxlède* [...] te *Oxlede* (HB C 31) ; 1520 Goeswijn van *Oexle*, *Toexele* (BS 2386, C 1 en 6) ; 1621 tot *Ocele* onder Beckeuoert (BKe 23188) ; 1637 *Oxsele* (BKe 23192) ; 1638 *Toexle*, *Toxele* (LPh XXX, 3, 60v°) ; 1689 tot *Oxle* onder Beckeuoort (BM EL 571, 21r°) ; 1779 *Hoostelaeren velt* [...] *Oxelvelt* (BS 6121, 24 en 7) ; 1788 te *Exleden* [...] te *Exle* (BS 170 II) ; 1822 *D'hoosteleveld* (BkKd) ; 1833 *Nosselaer veld* (BKa 1120).

De naam Joekslede is waarschijnlijk een samenstelling van de Germaanse persoonsnaam *Jukko* of *Juka* met **hliþa*, helling. Dat het tweede lid *lede*, gegraven waterloop, zou zijn (Claes 1992 : 141), is, gezien de ligging op een hellend terrein, toch minder waarschijnlijk.

3.4. *Helechin/Heilensem*

In 1258 wordt, in verband met de vroegere overdracht aan Jan van Merbeke, het 'Nederbosgh', nu nog bekend als 'Nerembos', gesitueerd tussen *Helechin* en 'Sconerboken' (Grauwels 1967 : 1155). De plaats *Helechin*, later *Heile(n)sem*, kunnen we, op grond van deze en van latere aanwijzingen situeren op enige honderden meters ten noorden van het oude dorpscentrum en van de 'voorde van Bakki' aan de weg naar Scherpenheuvel.

Het vroegere belang van de wijk *Helechin* of *Heile(n)sem* blijkt uit verscheidene ermee gevormde herkomstnamen : in 1283 in Diest Henricus van *Heilensem* (DLS 1, 16), in 1295 in Bekkevoort Joannes van *Heilecum* (Liekens 1969 : I.15), in 1306 in Diest Mathys van *Helesem* (LS 1, 62), in 1321 in Bekkevoort Arnoldus van *Heylesen*

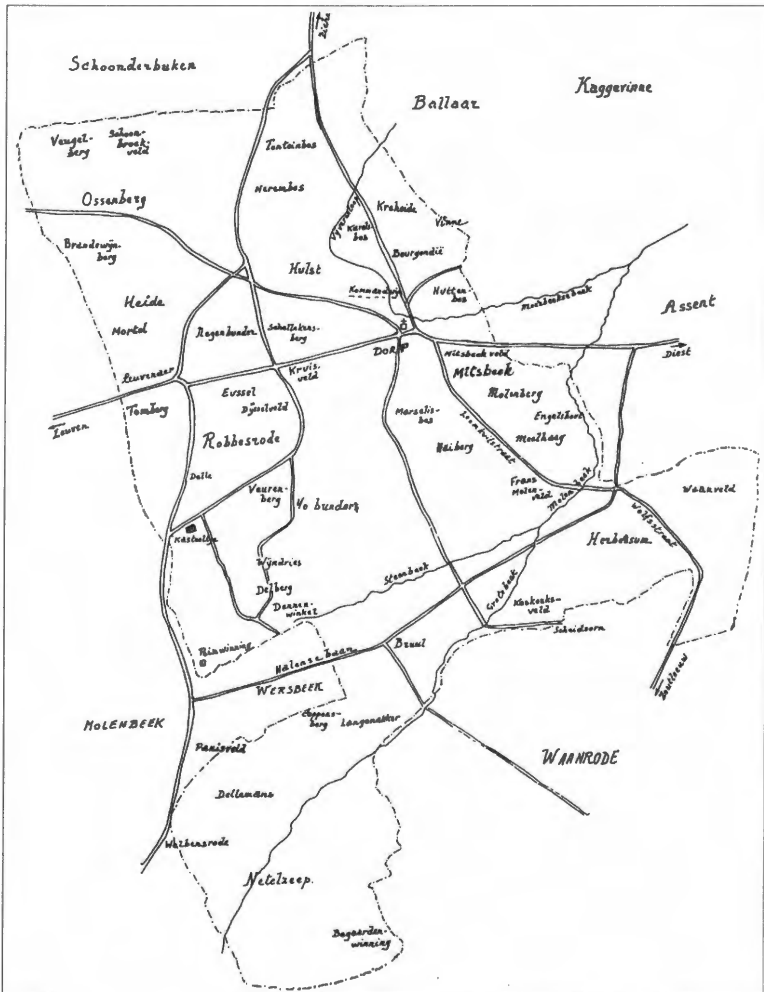
met een hoeve in Borgondia (BKe 16418, 47) = in 1332 Arnoldus van *Heylenchim* (*ibid.*, 71) en in 1373 Johannes van *Heylessim* (BKe 16380). De laatste vermelding van deze plaatsnaam heb ik gevonden in 1567 : een beemd palend aan grond van de commanderij in *Heylessum* (BKe 16380). Daarna is er in Diest in 1615 nog de herkomstnaam Frederick van *Heijlichsom* (DN 160, 22-12-15).

Waarschijnlijk is de naam Heilensem/Helechin gevormd van de Germaanse persoonsnaam *Heilo* of *Hailo* en *heem*, waarbij dit tweede element wijst op een datering van omstreeks de zevende eeuw (Gysseling 1978 : 13-14). De dertiende-eeuwse vormen van de naam maken het weinig waarschijnlijk dat deze naam een migratienaam zou zijn van Heilisseme, nu in Waals-Brabant, waarvan de naam in die periode *Helicines*, *Helencines*, *Herecines*, *Helcinis* wordt geschreven (Gysseling 1960 : 731). Dat betekent dat de eerste nederzetting in Bekkevoort niet vlak bij de 'voorde van Bakki' is geweest, maar een eindje ten noorden ervan, vermoedelijk, zoals de meeste Frankische nederzettingen, bij de grens van akkerland en weiland. Bakki zou daarna de eerste geweest zijn om vlak bij de voorde en bij de beek te gaan wonen.

Opmerkelijk is ook nog dat Arnoldus van Heylesen in 1321 een hoeve heeft in Bourgondië, niet ver van de vermoedelijke plaats van Heilensem/Helechin.

3.5. *Altena*/*Antena*

Bij de bovengenoemde schenking van het Nerembos in 1258 (3.4) was een Nicholas de (= van) *Antena* getuige.

Later wordt in Bekkevoort een hoeve vermeld : in 1321 'mansus de *Altena*' en te Netelzeep ook een Willelmus de *Altena* (BKe 16418, 114 en 95), in 1520 te *Antenna* (Grauwels 1967 : 1555), in 1546 'de hoeve van *An-*

tenae' (BKe 16428), in 1599 'die straete gaende van Netelzype naer *Atthena*' (LA 2654); in 1615 en 1614-1615 *Altenae* (ten onrechte) en *Altenaestrate* in het aanpalende Kapellen (Wauters 1882 : 17), in 1638 'die hoeff van *Antena*' en de *Antenaestraet* (LPh XXX, 3, 81r° en v°), omstreeks 1688 de *Antena Hoeve* tot Netelzeep (BKe 16417), 1760 het *Hertena* (BKe 16434, 19) en in 1779 de *Hertena* (BKe 16435).

Bij deze laatste vermelding wordt de hoeve gelokaliseerd in Netelzeep, in een bocht van de Beekstraat en bij de Wolfsvondel, dus bij een bruggetje over de Begijnenbeek of Koebeek.

Volgens andere aanwijzingen moet ze in het zuidwesten van Netelzeep gestaan hebben, bij de bocht van de Begijnenbeek, waar de Beekstraat naar Kapellen afbuigt.

Vermoedelijk is *Altena* de oorspronkelijke vorm en is de naam een Voorgermaanse waternaam, van de wortel **Alet*, *alit*, schitterend, uitbuigend, in de bocht van een beek (Gysseling 1982 : 55-56), wat past bij de ligging in Netelzeep. Minder waarschijnlijk is wat ik vroeger dacht, dat het een migratiennaam zou zijn van de heren van Altena in Noord-Brabant, een oud geslacht, waarvan geen contacten te vinden zijn met de streek van Diest in de 13de eeuw (Claes 1992 : 141).

3.6. *Hanewijk*

Een ander getuige bij de overdracht in 1258 in Heilensem (3.4) was Noien van *Hanewic*. In 1321 zijn er lokaliseringen 'in *Hanewijc*' bij de Alardsberg en bij Schoonrode (BKe 16418, 4 en 23). Daardoor weten we dat Hanewijk in het noorden van Bekkevoort, ten noordwes-

ten van het centrum in de richting van Schoonderbuken, gelegen was. In 1378 was er nog een Arnoldus de (= van) *Haenwije* (BKe 13597, 37).

De naam Hanewijk is een samenstelling van de Germaanse persoonsnaam *Hano* of van het woord *haan*, misschien in een figuurlijke betekenis, met *wijk*, kleinere nederzetting, buurtschap.

3.7. *Mitsbeek*

Volgens de bovenvermelde (3.4) akte uit 1258 had ridder Jan van Merbeke al in 1244 verscheidene rechten afgestaan aan de commanderij van Bekkevoort, o.a. op de molen en de vijver van *Mitsbeke*. Tot de 18de eeuw was Mitsbeek de naam van een belangrijk gehucht van Bekkevoort. In 1345 was er in Diest een Heinric van *Midsbeke* (DLC 5) en in 1379 een Jan van *Mitsbeke* (DHG 1889, 31). In 1455 wordt de naam *Midsbeke* geschreven (D 805, 55r°), in 1473 *Mydsbeke* (BKe 16414, 4r°), in 1577 *Midsbeke* (BKe 16402, V) en volgens de bij Herbertsem (3.1) uit 1730 aangehaalde tekst (Hurbursum, nu *Mitsbeek*) was de naam Mitsbeek toen nog in gewoon gebruik, maar Herbertsem niet meer. Vervormingen van de naam Mitsbeek vinden we inderdaad nog eind 18de eeuw en in de 19de eeuw : ca. 1775 *Mixbeeck ou Kleyn Kaempen* (KF), *Mitsbeekveld* op het oorspronkelijk kadaster in 1822 (BkKd) en ca. 1860 (KP), *Mitsbergveld* in 1833 (BKa 1120) en *Mitsbergeveld*, doorsneden met den grooten steenweg, in 1890 (DGvD 2-8-90)

Het gehucht Mitsbeek lag aan de Begijnenbeek, die daar, misschien al van bij de schenking van Assent aan de abdij van Sint-Truiden in 837, een natuurlijke grens vormde tussen het bezit van die abdij en Bekkevoort. De

naam *Mitsbeek* sloeg dus oorspronkelijk op die beek en kan daarom goed gevormd zijn met *midden* in de betekenis 'midden tussen', nl. tussen de twee domeinen of heerlijkheden.

3.8. *Robbesrode*

Robbesrode is nu nog een belangrijk gehucht van Bekkevoort, dat paalt aan Tielt, Wersbeek en Molenbeek. De naam ervan is het eerst opgetekend in de persoonsnaam Wilhelmus de (= van) *Robbensrode* in 1277 (Borré 1944 : 278). In 1280 was er een Jan, zoon van Schelkinus van *Robinchesrode* (Grauwels 1967 : 1165), in 1321 een Joannes van *Robbesrode* en als plaatsaanduiding *Robbensrode* (BKe 16418, 129 en 6), in 1332 *Robinsrode* (BKe 16384, 71), in 1352 *Robenrode* (DKASlp 103, 27), in 1399 *Rubensrode* (DHG 1865, 75), in 1466 *Rubbensrode*, *Rubbensroede* (HZ 9/2, 33v° en 37r°), in 1520 *Rubbensroey* (BS 2386, A 6 en 9), in 1526 *Roobersroo* (Cuvelier 1912 : 358), omstreeks 1600 *Robbesroiye*, *Rubbersrode* (Claes 1982 : 62), ten slotte in 1687 *Robbeshoven* (onder Beckenvoirt (DN 230, 92), in 1725 de *Roubbeshovenstrate* (BKe 16392), ca. 1775 *Robbenshoven* (KF) en in 1904 *Roebeshoven*, met de laatste vorm zoals ik de naam in de huidige volkstaal altijd heb horen uitspreken.

De naam Robbesrode is gevormd van *Robbe* of *Robin(che)*, vlevormen van de voornaam *Robrecht*, en *rode*, gerooid bos, een element dat al vanaf de 9de eeuw voorkomt (Gysseling 1978 : 20), maar waarschijnlijk staat het grootste aantal *rodenamen* in verband met de middeleeuwse ontginningsbeweging bij de bevolkingsaan groei in de 11de en de 12de eeuw (Molemans 1973 : 296-298). Pas veel later is *rode* in de samenstelling in de volksmond

vervangen door *hove*, blijkbaar naar de er staande hoeven.

3.9. *Bourgondië*

In 1298 is er sprake van 'vico qui dicitur (de wijk die genoemd wordt) *Borghunghen*' (Borré 1944 : 277). In 1321 zijn er in Bekkevoort een Daniel de *Borgundia* en een Neta de *Borgondia* en ook de plaatsaanduiding 'in *Borgondia*' (BKe 16418, 40, 42 en 47). Latere vormen van de plaatsnaam zijn : in 1467 tot *Bourgongien* (BKe 16380, 1v°, 2r° en 3v°), in 1546 te *Bourgoindien* (BKe 16428, 74 en 75), in 1563 tot *Bourgongien* in die parochie van Beckevort (BKe 16380, 40); in 1636 op *Bourgoingien* (BS 4471), in 1638 te *Boergundien* (LPh XXX 3, 7v°), in 1653 te *Burgondien* (BKe 16426, 9r°-v°), in 1669 *Borgonien* (BKe 16439B), in 1689 te *Bourgoigne* (BM EL 571, 52v°); in 1725 *Burgondien* (BKe 16392 en 16439 D); in 1780-1782 zijn een bos *Bourgogne* en het *Bourgogneblock*, akkerland, samen drie bunder, eigendom van de commanderij (BKe 16412, nrs. 80 en 116) en de laatste vermelding van deze plaatsnaam dateert van 1797 : *Bourgogne* (BGABk 70).

Van 1546 af is er ook een Hof(je) te Bourgondien, dat ik in het volgende hoofdstuk (4.1.5) bespreek. Dat Hof(je) wordt gesitueerd ten noorden van de weg naar Diest en ten oosten van die naar Zichem. Het stond dus ten noorden van het bovenvermelde (1.3) Hof van Wange en ten noordoosten van de vroegere burcht.

Hoewel de naam Bourgondië onmiddellijk aan de gelijknamige streek in Frankrijk herinnert, meen ik toch dat de nabijheid van de oude burcht een andere oorsprong aannemelijker maakt, namelijk uit *borgunde* of

borgende, 'wat tot de *borg* of *burg* behoort (Okken 1990 : 193-194). Ook de twee herkomstnamen kunnen van die plaatselijke naam afgeleid zijn. De latere vorm van de naam staat echter duidelijk onder invloed van de Franse streek.

3.10. *Vin(ne)* of *Ven(ne)*

Tussen de weg van het dorpscentrum naar Scherpenheuvel en de grens met Kaggevinne was er in Bekkevoort een plaats *Vinne* of *Venne*, een verbogen vorm van het woord *ven*, 'vijver, poel in de heide' of 'waterig stuk land'.

Vermoedelijk kwam een Heinric vanden *Vinna* in Diest in 1301 (Vangassen 1954 : 309) van die plaats en zeker woonden onder Bekkevoort in 1321 'Helyas de (= van) *Venne* [...] de curte sua in *Venne*' (BKe 16418, 11), 'Franco de (= van) *Venne* [...] ten *Venne*' (*ibid.*, 20) en de erfgenamen van 'Henrick van de *Vinne* [...] te *Vinne*' aan de weg naar Zichem (*ibid.*, 46). In 1345 was er in Diest een Ode de (= van) *Venne* (DC 5) en in 1514 in Bekkevoort een Henrick te *Vinne* (Grauwels 1967 : 1255).

Als plaatsnaam is er in 1638 vier bunder (= wat meer dan 5 ha) 'genaemt dat *Vinne*' palend aan de straat naar Zichem (LPh XXX, 3, 17r°), in 1650-1680 een bos van de abdij van Averbode 'de *Vennen*', bijna zeven bunder (= wat meer dan 9 ha) groot, met daarnaast nog een kleiner perceel 'de Berch inde *Vennen*' (Van Ermen 1997 : 36, nr. 3), in 1678 de *Vinnen* (A 106 C 2, nr. 3), in 1706 de *Vennen* (A 106 C 2, 83v°) en nog in 1904 'dennen dunsel in eenen bosch gelegen in het *Vinne*' (DGvD 5-11-04) en 'een bosch [...] genaamd « Het *Vin*' dicht aan den

steenwech van Scherpenheuvel op Becquevoort » (DGvD 28-12-04).

Volgens de verschillende aanhalingen is de betekenis van *vin*, *ven* in deze plaatsnaam niet 'poel', maar wel 'waterig land'. Het was dicht bij de Vijverloop of Meerbeeksebeek gelegen.

3.11. *Roedeke, Roeke, Reuke of Rodeke*

Tussen het centrum van Bekkevoort en Robbesrode lag nog een anderekleine nederzetting met een *rodenaam*, in de verkleinvorm *Ro(e)deke*, *Roeke* of *Reuke*.

Daarvandaan kwam waarschijnlijk in 1302 in Diest Dyeric vanden *Roedekene* (Vangassen 1954 : 310). In Bekkevoort had in 1321 akkerland de naam *Rodeken* (BKe 16418, 37). In Diest waren in 1345 een Arnold (DLC 5) en in 1379 een Peter vanden *Rodeken* (DHG 1889, 30r°) en in 1506 Jan van den *Roeken* (D 6/2, 103v°) = in 1507 Jan van *Roeken* (*ibid.*, 104v°). Als plaatsaanduiding komt de naam nog voor in 1546 als *Troeken* op die Heystraete (BKe 16428, 56), in 1577 was er drie zil (= ca. 1 ha) bos 't *Roocken* palend aan de Hulsterstraete (Ke 16401, I 14) en in 1638 *tReuken* (LPh XXX, 3, 19v°).

Al vroeg was ook daar blijkbaar bos *gerooid*.

3.12. *Hulst*

Ook in de Hulst, waar sinds de 17de eeuw alleen nog maar bos was, is vroeger een nederzetting geweest ten westen van het vroegere dorpscentrum aan de huidige Hulststraat. In 1321 immers hadden 'Katarina en Johannes de (= van) *Hulst*' elk een hoeve 'ter Hulst',

waar ook nog een derde hoeve stond (BKe 16418, 37-39). Ook nog in 1546 zijn er plaatsaanduidingen 'ter *Hulse*' en 'ter *Hulst*', waar huizen staan (BKe 16428, 52-55). In 1636 is er echter 'den bosch ter *Hulst*, te voerens huys ende hoff' (LPh XXX, 19r°), in 1698 alleen nog maar 15 bunder (= ca. 20 ha) 'schaerbosch genaempt *de Hulst* onder Beckevort' (BFRb 24) en in 1904 'dennen [...] op denbosch genaamd 'de *Hulst*' (DGvD 28-12-04).

De plaatsnaam Hulst is gevormd van *huls*, de Middelnederlandse vorm van ons woord 'hulst', waaraan het verzamelsuffix *-t* is toegevoegd, en betekent dus 'plaats waar hulst groeit'.

3.13. *Meikenrode*

In 1321 zijn er in Bekkevoort Arnoldus en Johannes de (= van) *Maykenrode* naast Willelmus de (= van) *Madenrode* (BKe 16418, 5, 6 en 134) en in 1366 is er in Diest Lambertus de (= van) *Meikenrode* (DLC 1). De plaatsnaam luidde in 1546 *Meckenroo* (DKe 16428, 62), in 1712 waren er 'ontrent de drij bonders bosch tot Beckevoort ghe-naempt den *Meijckenroije*' (DN 516, 168), in 1737 *Mettekensroe* (BKe 16436 VI); 1778 *Mertekensroodt* (BKe 16435 III 11); 1779 *Meykensroede* (BS 6121, 9); in 1780-1782 *Mettekens Root*, naast de Root geschreven en duidelijk onder invloed van deze naam (BKe 16412, nr. 132) en in 1781 de samenstellingen *Meyckenrodebosch*, *Merckenroestrate* en *Meyckenroystraetje* (BKe 16411). De laatste vermelding van de naam dateert van 1875, 'op *Meikrode* te Robbesrode' (GvD).

De vroegere plaats Meikenrode was gelegen in het zuiden van Robbesrode, volgens het kaartenboek van

1780-1782 aan de huidige Wijndriesstraat, ten noorden van de Veertigbunder.

De naam Meikenrode is volgens de oudste vormen waarschijnlijk gevormd van de verkleinvorm van een persoonsnaam met *made*, b.v. Madelwinus of Madelberta, en *rode*, geroid bos. Opmerkelijk is dat de naam in 1712 juist op een bos wordt toegepast. De plaatsnaam zal echter wel voor een ruimer gebied zijn gebruikt dan alleen maar voor één, geroid of niet geroid, bos.

3.14. *Schindelbeek*

Volgens de cijnsrol van 1321 is er 'onder Mitsbeke' een plaats Ottenbruke 'in *Scindelbeke*' (BKe 16418, 70). Van deze laatste plaats is in 1466 ook sprake bij het oude Leenhof van Zelem : 'te *Schindelbeken* aenden wech van Halen' (HZH 9/3, 8r°). In 1570 zijn er drie vroegere vijvers van '*Schindelbeeck*, gelegen onder Beckevort', palend aan 'die straete van Halen naer Louen, die *Schindelbeecke* ende een bempdecken op die voerseyde *Schindelbeke*' (BLB 6302). Omstreeks 1600 wordt de naam gevormd tot '*Scheyndelbroeck* reg. den Halenschen voetpadt' en 't' *Scheynderbeeck* reg. die Louensche straet' (HZH 9/3, 106v° en 118r°). In 1613 en 1788 wordt de naam nog als beeknaam (6.1.2) vermeld.

Schindelbeek, eigenlijk een beeknaam, wordt gesitueerd in Mitsbeek, het latere Kleinkempen, bij de Halensebaan. Daar komt die beek vanuit Waanrode, waar ze Hofbeek genoemd wordt, en mondt ze bij de Halensebaan uit in de Begijnenbeek of Hollandsebeek (Kempeneers 1989 : 13-14).

In de kleine nederzetting Schindelbeek, slechts enkele keren vermeld, heeft misschien maar één enkel huis

gestaan, op de Noubrug, dat ik in het volgende hoofdstuk (4.1.14) bespreek. De naam Schindelbeek kan vergeleken worden met die van *Schendelbeke* bij Geraardsbergen, waarvan de oudste vormen *Scentlabeke* en *Scindelbec* zijn (Gysseling 1960 : 896). Het eerste lid van deze namen is vermoedelijk het Middelnederlandse *schindele*, houten dakpan, dekspaan, zodat de naam kan betekenen 'overdekte (door een brug ?), weinig zichtbare beek'. De naam *Schijn*, oorspronkelijk *Schinde*, van enige beken ten noorden van Antwerpen, kan dezelfde betekenis hebben, al is dit niet helemaal duidelijk (Mansion 1935 : 143).

3.15. *Schoonrode*

Ook van 1321 dateert de oudste bekende vermelding van de naam Schoonrode : dan is er als plaatsaanduiding *Sconrode* en daarnaast ook een Goswin de (= van) *Sconrode* (BKe 16418 : 23 en 31). In 1379 is er weer een Goswinus de (= van) *Scoenrode* (BKe 16380, 2), in 1520 *Schoinrode* (BKe 2386, G 3), in 1526 *Scroyroo* (Cuvelier 1912 : 358), in 1608 *Schonrode* [...], *Schunroyde*, in 1611 *Schunrode* (BKe 2390, 1 en 7), in 1638 het *Schoenrodeblock* (LPh XXX, 1v° en 7r°), in 1653 *Schoenroede* (BKe 16426, 31r°); in 1766 'Schoonrode, tot op de paele van Thielt' (BKe 16400).

De naam Schoonrode is wel gevormd met *schoon*, gezuiverd en geroid, en *rode*, bosrooiing. Deze plaats ligt in het noordwesten van Bekkevoort bij de grens met Tielt, ten zuiden van het gehucht Schoonderbuken en van het verder (3.17) besproken Schoonderbroek, twee namen die er wel mee samenhangen.

3.16. *Stokt*

In 1321 wordt een persoonsnaam verbonden met de plaatsnaam *Stokt* : Elisabeth van der *Stockt* heeft een hoeve 'versus (= naar, in de richting van) der *Stockt*' (BKe 16418, 28), in 1371 is er 'te Beckenuoert een half boenre lants ter *Stoct* an die molen' (DHG 1888, 19v°), in 1473 is er vijf bunder bos 'bij de *Stockt*' (BKe 16414, 15v°) en in 1680 is er bos 'tot *Stoc*' onder Beckevoort (BKe 16402, 2, 4).

De naam *Stokt* is gevormd van *stok* in de betekenis 'boomstam' met het Germaanse achtervoegsel *-ithja*, later verkort tot *-t*, dat verzamelnamen vormt, vooral met plantennamen (Molemans 1977 : 36), en betekent dus 'plaats met hoogstammige bomen'. Deze plaats lag ten noordoosten van het dorpscentrum van Bekkevoort, in de buurt van de watermolen, dicht bij de grens met Assent. Ook wordt nog een samenstelling met *Stok(t)* vermeld, in 1520 akkerland op het *Stocktervelt* (BS 2386, C 3) en in 1689 bos in het *Stockervelt* (BM EL 571, 1, 43r°).

3.17. *Volrechem en Wolbensrode*

De twee namen *Volrechem* en *Wolbensrode* slaan op dezelfde plaats, aan de westelijke kant van Netelzeep, bij de grens met Wersbeek, niet ver van de weg Zichem-Tienen. In de cijnsrol van 1321 is er een hoeve 'in Netelzipt tussen de 'straat van *Vollrecheym* bij de beek van Netelzipt' (BKe 16418, 93), in 1473 een 'volleen' te Mytsbeke neven Molenbeke te *Volbensrode* (BKe 16414, 1r°), in 1520 *Volpensroy* (BKe 2386, 17), in 1594 'tot *Wolbensrode* ; omstreeks 1600 *Wolbensrode* (HZ 10, 82r°), in 1638 *Volbensroey* (LPh XXX, 3, 60r°), ca. 1660 akkerland tot

Wolfsvonder (BOOLv 2153); in 1662 tot *Wolffenrode* (DN 321, 24-10-62) in 1665 *Wolfenroe* (DN 322, 11-12-65), in 1760 *Volbensroode* (BK_e 1615/3) en in 1822 *Wolfsvonder* (Bk Kd).

Het eerste lid van deze plaatsnamen is waarschijnlijk een Germaanse persoonsnaam met het element *wolf*, *wulf*, b.v. *Wulfhart*. Het oorspronkelijke tweede lid *heem* wijst op een oude Frankische nederzetting, waarschijnlijk van omstreeks de zevende eeuw. Het latere tweede element *rode* kan misschien op een later gebeurde opvallende rooiing van bos wijzen. Het is overigens niet onmogelijk dat de grootste boerderij die ik in dit oude gehucht gevonden heb, de Kartuizerhoeve (4.1.13), tot een ver verleden teruggaat.

3.18. *Schoonderbroek*

In 1371 was er in Diest een Aert van *Scoenrebroeke* (DHG 1888, 38) en in 1379 een Jan van *Scoenreboece* (DHG 1889, 34v^o). Nu is *Scunnebroek* in de volksmond de gewone naam van het gehucht (onder Scherpenheuvel-Zichem) Schoonderbuken, dat de officiële vorm is. Beide namen komen al vroeg naast elkaar voor : *Scoenderbueken* het eerst in 1134, *Scoenderbruke* het eerst in 1270 (De Roy 1944). Vroeger is Schoonderbroek echter een wat zuidelijker gelegen plaats geweest, gedeeltelijk onder Bekkevoort, met ook nattere grond en weiden, ten zuiden van de grens met Schoonderbuken. De twee namen, die soms alleen maar door één letter, de *r*, van elkaar verschillen, werden klaarblijkelijk al vroeg met elkaar verward.

In een akte uit 1258 heb ik boven (3.4) de vorm *Scornerboken* al vermeld. In Bekkevoort is er in 1321 *Scunre-*

buke (BKe 16418), in 1379 *Scoenrebuec* (DHG 1889, 23v°), in 1644 'onder Beckevoort tot *Schuenenbroeck*, ontrent den Ossenberch' (HZH 10, 115/1), in 1682 tot Becquevoort onder *Schoonebroek* (BKe 13593, 285), in 1776 *Schoenebroeck* onder Bekkevoort (BKe 16405), in 1780-1782 *Schoonderbroeck* (BKe 16812, 86), 1790 tot *Schunderbroeck* (BKe 16411 III) en nog ca. 1860 *Schoonbroek Veld* (KP).

In Schoonderbuken en in Schoonderbroek is het eerste lid *schoonder*, de gewestelijke comparatief van *schoon*, waarschijnlijk met de betekenis, zoals ook in Schoonrode (3.14), 'gezuiverd van beuken' of 'gerooidde beuken'. In Schoonderbuken is het tweede lid *buuk*, de gewestelijke vorm van 'beuk', en in Schoonderbroek *broek*, moeras-sige weide, zoals er op die plaats onder Bekkevoort wel is.

3.19. Kleinkempen

In 1638 heb ik de naam van het nu belangrijke gehucht Kleinkempen voor het eerst gevonden in de verbinding 'die straet naer die *Kleijn Kempen*' (LPh XXX, 3, 53v°). Hier wordt die naam nog met een lidwoord gebruikt, als een nog niet helemaal ingeburgerde plaatsnaam. Opvallend is ook nog in 1788 de vermelding in die omgeving van een 'bempt te Hurbursum genaempt *den Kamp*', palend aan grond van de commanderij (BS 170).

Aanvankelijk komt de naam Kleinkempen vooral voor in verband met de kleinere van de twee pachthoeven van de commanderij in Bekkevoort (4.1.10). Zo komt in 1646 een nieuwe pachter wonen op de 'winninghe tot Mitsbeeck gelegen onder Beckeuoirt in de *Cleijn Kempen* [...], die alsdoen ledich ende vacant hadde geweest wel seuen

oft acht jaeren' (DN 392). De kleinere hoeve van de commanderij van Bekkevoort werd al in 1726, 'het *Klein Pachthof* tot Mitsbeek' genoemd (Dd Bk 13). Het is niet toevallig dat veel van de oudste vermeldingen van de naam Kleinkempen in verband staan bij met die 'kleine' pachthoeve van de commanderij. De term *klein* had oorspronkelijk duidelijk betrekking op die hoeve, die in de eerste helft van de 17de eeuw bovendien nog een tijd onbewoond was geweest, wellicht nadat ze in 1635 door Franse soldaten was verwoest, samen met de er dichtbij staande watermolen en windmolen (1.7. en 4.3.5).

Het woord *kamp*, van het Latijnse *campus*, had oorspronkelijk ongeveer dezelfde betekenis als veld, de open onbebouwde woeste vlakte buiten het bewoonde en bewerkte centrum (Molemans 1977 : 26-27). Daarna kreeg het ook de betekenis van een omheind stuk grond in het veld (Lindemans 1946 : 14-19 ; Gysseling 1978 : 21). Deze laatste betekenis zal in de naam *Kleinkempen* ook wel samenhangen met de bovengenoemde hoeve van de commanderij.

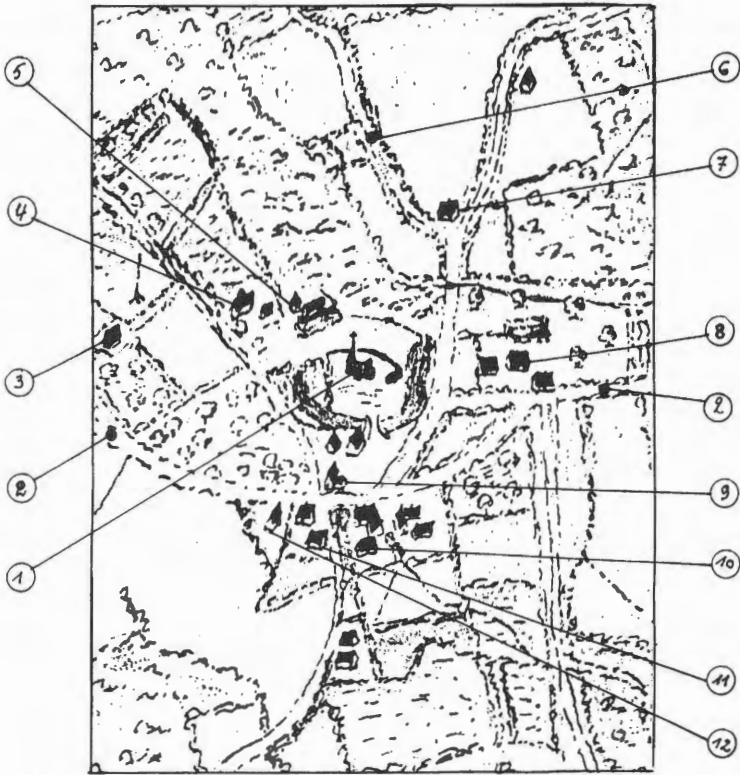
4. HUISNAMEN

Ook de huisnamen bespreek ik in de volgorde van de oudste vermelding ervan.

4.1. *Namen van oude hoeven en cijnshoven*

4.1.1. *Bogaardenwinning*

Boven, bij Joekslede (3.3), heb ik de schenking van een huis aldaar aan de paters bogaarden van Diest al

Het Oude Dorpscentrum
(naar Ferraris, Circa 1770)

1. Kerk	7. Hofje van Bourgondiën
2. Baan Leuven-Diest	8. Hof van Wange
3. Dingbank	9. De Kroon
4. Pachthoeve	10. Pijlepeerdts paanhuis
5. Pastorie	11. Rodeleeuwte
6. Weg naar Scherpenheuvel	12. Schuttershof

vermeld, waar zij later een 'winning' of pachthoeve van gemaakt hebben. Al zijn we er niet zeker van dat deze hoeve al in de 13de eeuw door de bogaarden verpacht

werd, toch wil ik er hier mee beginnen als met de oudste grote hoeve in Bekkevoort.

Eerst merk ik op dat het woord *winning* vooral in het oosten van het Hageland nog altijd het gewone dialectwoord is voor een grote boerderij, vooral voor een grote pachthoeve (WBD I 1967 : 7). Namen van pachters van deze hoeve heb ik sinds 1609 gevonden. De naam 'die *Booghaerdenwinninghe* tot Netelsip' heb ik het eerst in 1585 aangetroffen (DKABg 41). Omstreeks 1775 vinden we de naam *Bogharde Winningh* (KF) en nog in het begin van deze eeuw werd ze '*Begoudewinning*' genoemd (Claes 1972b : 35 en 1989a : 67-68). Nu heet ze, naar een latere eigenaar, de *Hoeve Simonet*.

4.1.2. *Hof van Wange of Rodepoort*

Boven (1.4), bij de relatie van Bekkevoort tot het hertogdom Brabant, heb ik de eerste bekende heer *Franco van Wange*, naamgever van het Hof van Wange, al vermeld, die in de jaren 1267-1281 belangrijke functies had bekleed in dienst van de Brabantse hertog. Daarna is er in 1321 in Bekkevoort sprake van de 'curtis (het hof) van Walterus van Wanghe' (BKe 16418, 10) en in 1357 van dat van 'Henricus, genoemd van Wanghe' (BKe 13597, 27). Deze laatste blijkt bij zijn testament in 1364 'zoon van Vranco van Wanghe' te zijn (BKe 16380 ; Claes 1972a : 73). In 1373 hoorde het laat-hof toe aan Maria van Wange (BKe 16380).

Aan het Hof van Wange waren een laathof of leenhof en ook een cijnshof verbonden. Zo vinden we omstreeks 1380 een vermelding van grond in Molenbeek, 'onder den *Hof* Heinric was van *Wanghe* (OHT 2/3 : 68). In 1385 was het Hof overgegaan op Lambertus de (= van) Udekem

(BKe 13597, 40), uit een bekend Leuvens geslacht, en na hem op Henricus van Udekem 'alias van Wanghe', zoals hij in 1422 in zijn testament genoemd wordt (BKe 16380 ; Claes 1972a : 73).

Bij de vermelding van het bezit van Hendrik van Udekem (zoon van de vorige ?) in 1466 wordt 18 bunder (ca. 24 ha) akkerland, bos, heide en 'eusel' (slechte weide) vermeld, alsook een 'paenhuys' (brouwerij), 12 bunder bos 'geheiten *Vranxeussel*', vermoedelijk genoemd naar de bovenvermelde Franco of Vranco van Wange, en nog 7 zil (iets meer dan 2 ha) bos op 'die Ysegroeve', misschien een groeve van ijzerzandsteen. De grote oppervlakte van het bezit en in het bijzonder ook de brouwerij, die aan de overkant van de weg stond (zie verder 4.2.3.) wijzen erop dat dit de 'goederen van Wange' waren (HZH 9/3, 3v°).

Daarna kreeg het Hof van Wange andere eigenaars. In 1515 en 1520 is Jan Pijleperts heer van 'sijnen *Hoff van Wanghe*' te Bekkevoort (BKe 16384, 51 en 43), in 1536 is ridder Ariaen van Blijhen het (*ibid.*, 30), in 1561 is 'Joncker Jacop Quarre' eigenaar van 'syn *chyshoff van Wanghe*' te Bekkevoort' (*ibid.*, 60) en in 1570 heeft 'Joffr. Anna van Blehen [...] haeren *Leenhoe van Wange* tot Beckevort' (BLB 6302).

In de 17de eeuw krijgt het Hof een tweede naam : in 1607 '*Hof van Wanghe* oft *die Roopoorde* (DN 266) ; in 1613 '*de hoeue van Wange* nu geheeten *die Roijpoort* (BS 6935/C, 13r°) en in 1627 '*dat Hoff van Wanghe* datmen noempt *die Roijpoorte*' (DN 45, 2-7-27). In 1640 is Martinus van den Hove door koop eigenaar geworden van 'die goederen van Wange [...] metten *Laethof van Wanghe*, in totaal 48 bunder (ca. 64 ha) (HZH 10, 111r°). Daarna bleef het Hof een tijd in diens familie : in 1709-

1710 was J.B.Al. van den Hove, heer van Argenteau, de eigenaar (DBk 22/76/15) en in 1730 diens erfgenamen. Van 1730 tot 1815 kwamen de eigenaars uit de familie de Paramo, verwanten van de laatste drossaard van Diest, Frans Fernand de Paramo (1777-1794). In 1755 had pachter Jan Swinnen (LPh XXX 3, 12r^o) er een landbouwbedrijf en ook 'herberghe' (BM FDB 1386/32). Op 10 februari 1757 overleed in de Sint-Sulpitiusparochie in Diest 'Praenobilis Constantinus Ludovicus Franciscus Fernandez de Paramo, toparcha (stadhouder) *de Wanghe* (Overlijdensregisters). Bij de laatste vermelding van de naam *Hof van Wanghe* in 1778 hoorde het toe aan een mevrouw de Paramo (BN 12380, 40) en in 1786 verhuurde L. Fernandez de Paramo 'het welgelegen pacht-hof *De Roode Poorte tot Beckenvoort*' (SA Leuven).

4.1.3. *Strijdhoeve*

De Strijdhoeve was een cijnshof bij de Tomberg op de grens met Tielt : in 1321 'mansus dictus (=hoeve genoemd) *Strithuue*' (BKe 16418, 136) ; in 1546 bezit 'de greef van Thielt' akkerland in de *Streydt hoeve* op 'die palen van Thielt' (BKe 16428, C 38) ; 1557 akkerland 'in die *Strijdhoeve*' (BKe 16402, III B 4) ; 1653 'vander *Strijthoeue* 1/2 bunder bouen Robbersroede op de paelen van Thielt op den Tombosch [...] die kercke van Beckeuort te voren die greeff van Thielt [...] vande landen in de *Strijthoeue* by de paelen van Thielt' (BKe 16426, 24v^o).

Een hoeve waar de zetel van het cijnshof berust zou hebben, hebben we niet kunnen vinden. Vermoedelijk is het eerste lid van de naam *strijd* in de betekenis 'waarom gestreden wordt, betwist eigendom' (Moerman 1956 : 137-138). Het cijnshof lag op de grens van Bekkevoort

met Tielt en de tekst uit 1653 toont zowel invloed van Tielt als van Bekkevoort erop.

4.1.4. *Hof ter Hagen*

Een oude hoeve, met ook een belangrijk cijnshof en laathof, was het Hof ter Hagen. De hoeve stond in Netelzeep tegen de Begijnenbeek, daar Steenbeek of Hollandse Beek genoemd, dicht bij de grens met Waanrode en bij de vroegere grens met Wersbeek. Cijnsgoederen ervan lagen verspreid in de omgeving, vooral in Netelzeep, Kleinkempen, Wersbeek en Meensel (Claes 1972b : 36).

De 'goederen van *der Haghen*', met cijnsplicht aan een Joannes Parman, worden het eerst in 1321 vermeld onder Wersbeek als cijnsplichtig aan de commanderij van Bekkevoort (BKe 16418, 82). Omstreeks 1380 is er sprake van akkerland bij Waanrode '*ter Hagher*' (OHT 2/3, 46), in 1466 is er '*tGoet vander Hage* en 'byder straten *ter Hagen* wert (HZH 9/2, 6v° en 37r°) en in 1489 'den hoff van laten gheleghen *ter Hagen*' (BKe 16414, 2r°). In 1499 hoorde het *Hoff ter Hagen* toe aan Juffrouw Catharina Rampaerts (BS 5199/2). Deze dochter van Iwein Rampaerts, heer van Kiezegem, trouwde met jonker Adriaan van der Noot, van wie nakomelingen tot het eind van de 18de eeuw heer van Kerkom en baron van Kiezegem waren (Martens 1913 : 34-37).

Het Hof ter Hagen bleef echter geen eigendom van de familie Van der Noot. In 1544-1570 was Joncker Ariaen van Duffele heer op t *Hof ter Hagen* (Grauwels 1967 : 1280 ; DKA 210). In 1626 en 1636 was de Leuvense meier (De Herckenrode 1845 : 338) 'heer Dierick de Borchgreeff (of van Borchgrave), ridder', er eigenaar van. Pachter was in 1636 een Jan Dellemans (BS 6359 en

4471, 4). Toen de Borchgrave geen nakomelingen had, kwam het Hof ter Hagen in 1669 in het bezit van een andere Leuvense familie, Van Eynatten (De Herckenrode 1845 : 159-160), maar in 1683 was er alleen nog de plaats waar 'hen huys genaempt het *Hoff ter Haghen* gestaen heeft' (DN 228, De familie van Eynatten bezat het *Laethoff ter Haegen* nog in 1760 (BKe 16415, 4) en omstreeks 1775 droeg de hoeve nog de naam *Ter haegen* (KF). De laatste vermelding van het '*Hoff ter Haegen* competerende baron van Eijnatten' dateert van 1779 (BS 6121, titel). Omstreeks 1845 wordt het *Hof ter Haegen* nog wel als boerderij vermeld (KB).

Bij Ferraris (KF) wordt de hoeve aangegeven tussen de Netelzeepstraat en de beek. Nu is de hoeve al lang verdwenen, maar de vroegere plaats ervan is op het terrein nog duidelijk te herkennen.

De naam Terhagen is blijkbaar gegeven omdat deze hoeve vroeger bij een *haag*, een bosje met struiken of kreupelhout, stond ofwel omdat ze met een haag van levende struiken omgeven was (cf. Gysseling 1981 : 76).

4.1.5. *Hof(je) van Bourgondië*

In 1321 worden verscheidene hoeven in Boergondië (3.9) vermeld (BKe 16418, 40, 47 en 48). Een daarvan werd later *Hof* of *Hofje van Bourgondië* genoemd. In 1373 hoorde het *Hof tot Borgongien* onder het laathof van Maria van Wanghe (BKe 16380). Dat 'huis en *hof te Bourgoinden*' paalde in 1546 ten zuiden aan de 'Diesterse' en ten westen aan de 'Zichense' straat (BKe 16428, 75). In 1594 hoorde het *Hoff te Bourgongien* toe aan Steven Verbeeck, tevoren aan ridder Jan van Eijck (BKe 16401). In 1638 bezaten de erfgenamen van Peter

van den Kerkhouen het '*Hofken te Borgunien*' (LPh XXX 3, 17r°), in 1653 was er alleen nog maar 'erfue eertijts huys ende *hoff De Bourgondien*' (BKe 16426, 9v°), maar in 1674 stond de commandeur van de Duitse Orde het *Hoffken van Bourgoignen*, palend aan de 'straete naer Scherpenheuvel', af aan een nicht van de pastoor van Bekkevoort (BKe 16413 II) en in 1725 verhuurde hij het 'Huys genaempt *Bourgondië*' (BKe 16392). Dat is echter de laatste vermelding ervan en een jaar later wordt het '*Goedt genaempt Borgondien*' als akkerland verkocht (BKe 16392 en 16439 D).

Het Hofje van Bourgondië wordt in oude stukken aan de weg naar Zichem gesitueerd, zoals b.v. hierboven in 1546. Het gaat dan wel over de weg van het dorpscentrum uit daarheen. Verwarring met de weg Tienen-Zichem over Robbesrode heeft geleid tot de verkeerde lokalisering ervan tussen Robbesrode en Wersbeek (Claes 1965 : 73).

4.1.6. *Wolfshoeve*

In het gehucht Kleinkempem, juist ten westen van de Begijnenbeek of Koebeek, bij een kleine bocht ervan, ten noorden van de weg van de Struikstraat (Assent) naar de huidige weg Diest-Tienen, de Provinciebaan, heeft de Wolfshoeve bestaan. Heel waarschijnlijk wordt deze hoeve al vermeld in de cijnsrol van 1321 met de Latijnse term '*Mansus Lupi*', hoeve van *Lupus*, met erbij '*Joannes Lupus tenet*', blijkbaar '(in eigendom) gehouden door *Joannes Wolfs*' (BKe 16418, 100). Deze cijnsrol verklaart dus met de naam van de eigenaar ook de naam van de hoeve.

In 1473 is Henneken van de Velde leenplichtig voor de helft van de *Wolfshoeve* (BKe 16414, 4v^o) en ook in 1546 wordt de *Wolffshoeve* vermeld (BKe 16428, 47). In 1634 wordt Joris Honinckx, zoon van Willem, 'gichtdrager' (een van de laten verantwoordelijk voor de hele cijns en ook sterfman) genoemd van de *Wolfs hoeff*, half cijns-goed, half leengoed, 12 bunder (= ca. 16 ha), palend ten noorden (eigenlijk ten oosten) aan de beek, ten oosten (eigenlijk ten zuiden) aan de Wolfstraete (BKe 4471, 6). In 1716 is het huis van Jan Gemoets en Anna Honincx drie zil (= ca. 1 ha) groot onder Beckevoort, 'genaempt de *Wolfshoeff*', palend aan de Wolffstraete, 'het straetken' en de beek (DN 520, 139). De laatste vermeldingen van deze hoeve dateren van 1779, een perceel akkerland 'in de *Wolfshoeve* onder Beekevoort' (BKe 16405, 2) en van ca. 1845 *Wolfshoef* (KB).

4.1.7. *Oude Wan of Winning met de Wan*

De hoeve de Oude Wan, in 1460 voor het eerst vermeld onder Bekkevoort, stond zeker tot 1608 op dat grondgebied, ten zuidwesten van de Begijnenbeek, die er de grens vormt met Assent, maar van 1680 af stond ze aan de overkant van die beek, onder Assent (heerlijkheid Webbekom) aan de Struikstraat.

In 1460 schonk een zekere Coen Mechelmans zijn hoeve 'die *Winninge metten Wanne*', ook genoemd 'den *Ouden Wan*', te Mitsbeek onder Bekkevoort, aan de kartuizers van Zelem (HZ 14, 204-205). In 1520 moeten de 'Satroysen' aan de kerk van Bekkevoort cijns betalen 'van hunner *Winninge In den Wan*' (BKe 2386, 23). Van omstreeks 1575 tot 1608 was Paulus Ruysen er in Bekkevoort pachter van. In 1608 staat de 'winninghe in den *Wan*' nog onder Bekkevoort (BKe 2390, 31) en daar is in

1629 bos 'boven den *Ouden Wanne*' (BS 4465), maar in 1639 zijn er alleen nog 'Landen, bempden ende hofftstat daer die hoeue is afgebrant' (LPh XXX 3, 67r°) en ook nog omstreeks 1688 is er de 'hoffstadt daer die hoeue is afgebrandt [...] gelegen onder Beckevoort' (BKe 16417).

Intussen was er een nieuwe hoeve in Assent in de plaats gekomen, want in 1680 was in het gehucht Struikt onder Assent Aert Velpmans pachter van de kartuizers 'in den *Ouden Wan*' (BKe 4497, 155-156). In 1688 en 1773 hoorden bij de hoeve ongeveer vier bunder bos, twee bunder wei en tien zil akkerland, in totaal ongeveer negen bunder (= ca. 12 ha), onder Assent (BS 6092/10, 21v° en 6364, 14) en in de tweede helft van de 18de eeuw daarnaast nog 5 1/2 bunder (= bijna 8 ha) bos onder Bekkevoort (HZ 2).

De oudste vermelding van de naam in 1460 geeft eveneens de verklaring van de naam Oude Wan, oorspronkelijk ook '*winning met den wanne*'. Het was een 'winning', grote pachthoeve (zie 4.1) waar men een *wan* had, een soort mand om graan te zuiveren. *Oud* is er blijkbaar meestal bijgevoegd omdat men er al lang een wan had of omdat de hoeve al oud was. Dat er aan de wan als werktuig vrij veel belang werd gehecht, zien we ook aan ermee gevormde huis- en persoonsnamen : in Diest is er in 1400 een Matthijs *inden Wan* en omstreeks 1420 een Peter *inden Wan*, naar het huis *Inden Wan* in Diest (1397-1535), en in 1389 een Jan en een Thys *inden Ouden Wan*, naar het huis *den Ouden Wan* in Diest (1378-1611) (Claes 1983 : 161). Ook waren daar omstreeks 1360 nog een Aert *inden Wan* (OHT 2/3 : 23) en omstreeks 1340 een Christine en een Adaem *metten Wanne* (OHT 11/12 : 28 en 30).

4.1.8. *Hof van de Commandeur of Hof van Bekkevoort*

De commanderij van Bekkevoort bezat twee hoeven in het dorp. De grootste stond vlak ten westen van de commanderij, bij de Vijverloop aan de huidige Hulststraat (Claes 1972b : 34). De oudste bekende vermelding ervan dateert van 1515, wanneer de commandeur de hoeve met 21 bunder grond voor zes jaar verpacht aan Jan Sybens (Liekens 1969 : III. 37). Gewoonlijk, zoals in 1594 en in 1609 spreekt men over de pachter van den *Hof tot Beckevoort* (BKe 16401, 1) of opt *Hoff van den commandeur* (BS 4469). In 1749 hoorden bij deze hoeve 18 bunder en 3 zil (= ca. 25 ha) akkerland en 10 1/2 bunder (= ca. 14 ha) wei (BKe 16399), veel meer dan bij het 'Klein Pachthof' of de 'Kleine Winning' (4.1.9). Bovendien waren de gebouwen hier in 1726 'allemael in steen ende schalien daecke uitgenomen veerkens, coye ende schaepstal' (BKe 16403).

Aan deze hoeve was een cijnshof of laathof verbonden, in 1258 in het Latijn 'curia' (hof) de Beckenvort (Grauwels 1967 : 1155); in 1440 *sHoefs van Beckevoert* (*ibid.*, 1231), in 1466 *tHof van Beckevord* (HZH 9/3, 5v°), in 1467 des *Hoofs van Beckevoert* (Grauwels 1967 : 1241) en in 1546 'den *tgijschoof* « sic » metten *tgijsse* « sic » dije toebehoerende es den commenduer van Beckevoert (Liekens 1969 : V.34).

4.1.9. *Peinwinning of Hof van Pein*

De nog altijd belangrijke Peinwinning aan de oostkant van de Oude Tiensebaan, wat ten noorden van de Halensebaan, hoort sinds het begin van de 18de eeuw onder de gemeente Bekkevoort, daarvóór hoorde ze onder Molenbeek.

De eerste bekende vermeldingen van een hoeve op die plaats dateren van de 16de eeuw, met de volgende naam :

1585 den *Hoff van Peyn* (DKABg 41, 116r°); 1592 den *Hoff te Peijn* (DKABg 102) 1595 opt *Hoff te Peijne* (BS 4523, 15r°); 1600 die *hoeve van Peijne* (BFRb 24); 1605 *Pachthoff van Peyne*, de *Hoeue van Peijne*, *tHoff van Peyne* (*ibid.*); 1611 'winne' (pachter) opte *Pain* (BKe 2390); 1614 de *Hoeve van Pijn* (BFRb 24); 1616 het *Hoff ten Paen*; 1676 pachter *van Peijn*; 1690-1691 *t'Hoff van Peijn* (*ibid.*); 1695 het *Hof te Pijn* (DN 233, 22); 1733 het *Pachthoff van Peijn* (BFRb 29); 1741 *Hoff de Pijn* (*ibid.*, 24); ca. 1775 *Peyn Winninghe* (KF); 1788 *Hof van Peyn* (BS 170); 1795 het *pachthof van Peyn* (BN 10738, 19); ca. 1845 *Puynwinning* « sic » ferme (KB).

De oudste benamingen komen wonderwel overeen met de nu plaatselijk nog gewone naam voor de bewoners van de hoeve 'die *van Pein*'. Opmerkelijker nog is dat ongeveer dezelfde benaming ook al voorkomt in een nog oudere tekst, uit 1381, wanneer Ywanus van Molenbeke voor zijn jaargetijde aan de kerk van Bekkevoort een jaarlijkse cijns schenkt op een weide bij de vijver bij 'de kinderen *van Peijne*' (Grauwels 1967 : 1196). Die vijver lag dicht bij de *Peinwinning*, onder Molenbeek aan de westkant van de Oude Tiensebaan (in 1741 'den *Paeniswauwer*' : BFRb 30bis, 32). *Peijne* schijnt er, net zoals in de huidige aanduiding van de bewoners van de hoeve, terug te gaan op een persoonsnaam, die ook ten grondslag kan liggen aan de naam *Peinwinning*. De latere vormen *Pain* en *Paen* kunnen wel onder invloed staan van het woord *paanhuis* (brouwerij), dat gebruikt werd voor de huidige *Panishoeve*, tot 1823 onder Bekkevoort,

daarna onder Molenbeek-Wersbeek, op het er vlakbij gelegen kruispunt (Claes 1994b). Voor de oorsprong van de naam *Pein* als verkorte vlevorm komt vooral de naam *Pepijn* in aanmerking.

Pepijn van Landen heeft zeker veel invloed gehad in Oost-Brabant, vooral in de streek van Landen, maar ook in het oosten van het Hageland. Daar vinden we sporen van in de namen *Kasteel van Pepijn* ('castellum Pepini') in Bunsbeek, *Pepinusfort* (Puppensvoert, 'vadum Pepini') bij de grens van Zuurbemde met Bunsbeek, en *Pepinusbeemden* in Zuurbemde (Hendrickx 1990). Opmerkelijk is dat het 'Kasteel van Pepijn' en 'Pepinusfort' gelegen zijn op de overgang van de oude heerweg Tienen-Diest over de Velp, een strategische plaats. Het is goed mogelijk dat Pepijn van Landen als hofmeier en graaf of hertog van Haspengouw op enige strategisch belangrijke plaatsen, ook bij de Peinwinning op het kruispunt van de wegen Diest-Tienen en Leuven-Halen, een kleine burcht als toezichtspost gehad heeft om de toestand er in het oog te houden en cijzen te innen. Dit zou meteen verklaren waarom de twee kerken en centra van Molenbeek en Wersbeek een eindje ten oosten respectievelijk ten westen van dat kruispunt af liggen en hoe de heer van Bekkevoort later (met steun van de hertog van Brabant?) in het bezit van een strook tussen die twee dorpen kon komen (Claes 1991 : 41-42).

Het tweede lid van de naam Peinwinning, *winning*, 'grote pachthoeve' heb ik bij de naam Bogaardenwinning (4.1.1) al verklaard.

4.1.10. *Klein Pachthof of Kleine Winning*

De kleinere hoeve van de commanderij wordt voor het eerst vermeld in 1594, wanneer in het inkomstenregister van de commanderij voor het eerst een hoeve wordt vermeld 'tot Mitsbeke' (BKe 16401). In 1646 wordt over deze hoeve gezegd dat Jan van Essche er is komen wonen nadat ze 'ledich ende vacant hadde geweest wel seuen oft acht jaeren'. In die periode waren in Kleinkempen heel wat verwoestingen aangericht, o.a. werden in 1635 de watermolen en de windmolen van Mitsbeek door Franse soldaten afgebrand. Heel waarschijnlijk is toen ook deze hoeve mee afgebrand (cf. 3.19. Kleinkempen). In 1726 werd het *Klein Pachthoff* wel opnieuw verhuurd (DBk 13).

Het was een *Klein Pachthoff*, want bij deze hoeve hoorde veel minder grond dan bij het veel *grotere* Hof van de commandeur (4.1.8) : in 1732 5 bunder (= bijna 7 ha) akkerland, 3 1/2 bunder (= bijna 5 ha) boomgaard, dries (slechte, onrendabele grond : Molemans 1977 : 27) en 'schaveye' (braakliggende, onbewerkte grond). Ook de gebouwen waren minder aanzienlijk, want in 1726 was er alleen maar 'keucken, clijn spinne (spinde, voorraadkamer), en clijn camerken, schure, stal, alles in leem en stroyen daecke' (BKe 16403). Ook in 1739 vinden we nog de naam 'het *Clijn Pachthof* tot Mitsbeeck (BKe 16399).

Een synoniem van 'Klein Pachthof' is in 1778-1779 'Kleine Winning' : de pachter der *Commanderije Kleijne Winninge* (BKe 16405, 2).

4.1.11. *Bruul of Bruulwinning*

Volgens het historisch overzicht (1.2) is de naam Bruul al in 1255 de benaming van weiden in de buurt van de

gehuchten Netelzeep en Herbersum. In 1298 is er een bos met dezelfde naam *Bruel* (Borré 1944 : 277). In Kleinkempem, niet ver van Netelzeep en van de grens met Waanrode, staat nu inderdaad nog een hoeve die nog altijd de Bruul genoemd wordt (Claes 1972a : 71 en n. 29). Afwijkende vormen van de naam zijn 'den *Bruyl*' in 1546 (BKe 16428, 77) en 'den *Breuel*' in 1613 (BS 6935/C 14v°).

De oudste bekende vermelding van een hoeve op die plaats dateert echter pas van 1636. Dan heeft Bartholomeüs van Crayewinckel de hoeve *den Bruele*, 14 bunder (= ca. 17 1/2 ha) in huur (BS 4471, 18). In 1729 woont Guiliam van Sulper op 'het pachthof genaempt den *Bruel* onder Beckenvoort (BKe 13626). In 1791 woont Bartholomeüs van Zurpele op de *Bruelwinning* (DdBk 16). Omstreeks 1845 luidt de naam van de hoeve weer kortweg *Bruel* (KB), zoals ook nu nog in de volksmond.

Het woord *bruul*, elders *briel*, *breugel*, komt van het Keltische *brogilos*, grensland, omheind land, 'omheind park of omheinde beemd voor herten of paarden' (Gysse-ling 1981 : 75). Vóór de eerste vermelding van de naam in 1255 hoorde de *Bruul* toe aan de commanderij en tevoren waarschijnlijk aan de heer van Bekkevoort, zodat die weide van de heer een bijzondere bestemming gekregen kan hebben als park voor paarden of voor wild.

4.1.12. *Keteleershoeve*

De Keteleershoeve, waaraan een leenhof verbonden was, stond op het Molenveld, ten noordoosten van het vroegere dorpscentrum van Bekkevoort aan de oude weg naar Diest, tussen de huidige Staatsbaan en Provincie-

baan. Bij de eerste vermelding ervan, in 1607, wordt ze genoemd Muelenvelt oft *t' Keteleersblock*' (DN 266), in 1637 'sekere hoeue genoempt de *Keteleershoeue* (DN 390), in 1685 'dertien bunder (= wat meer dan 17 ha) [...] genaempt de *Keteleershoeff*', palend aan de weg Diest-Leuven (DN 237) en in 1760 een 'leen van 13 bunder in 't Molenveldt die *Keteleershoeve*', ten noorden palend aan de weg naar Bekkevoort (BKe 16415, 1).

De naam Keteleershoeve komt van het oude woord *ketelaar*, *keteleer*, ketellapper, ketelsmid, vermoedelijk een vroegere eigenaar of bewoner ervan, die het beroep van ketelsmid uitoefende ofwel de ervan afgeleide eigennaam droeg.

4.1.13. *Kartuizerhoeve*

De oudste bekende vermelding van een boerderij van de kartuizers van Zelem in Netelzeep dateert van 1653, wanneer die kartuizers in het genoemde gehucht wat minder dan vier bunder grond bezitten, 'eertijts huijs ende hoff', ten noorden palend aan de 'Volbensroede-straeete' (het westelijke deel van de huidige Netelzeepstraat) en ten zuiden aan de Beekstraat (BKe 16426, 44r°).

Uit andere gegevens kunnen we echter opmaken dat die hoeve in de 16de eeuw nog geen bezit van de kartuizers was, maar in 1546 (BKe 16428, 4, 4) en 1577 (BKe 16402, VII 3) toebehoorde aan een Hendrik Raymaekers.

De eerste vermelding van deze hoeve als *Cartuizerhoeve* dateert pas van 1705, wanneer de pachter ervan, Gerard van Nerom, in Netelzeep overleed (DBk 14). Ook in 1730 wordt het 'huis' of 'gheleghe' (= boerderij) van de kar-

tuizers bij de beek in Netelzeep vermeld (BS 171*bis*). Het enige wat ik in stukken van de kartuizers zelf over deze hoeve heb gevonden, dateert uit de jaren 1754-1796, wanneer deze monniken bij hun hoeve in Netelzeep 10 bunder en 1 zil akkerland, 1 zil wei en 7 bunder bos bezaten, in totaal 17 bunder en 2 zil (= bijna 23 ha) grond (F. Claes 1984a : 56).

Omdat ze in de oude nederzetting Volrechem of Volbensrode gelegen is (3.16), is het niet onmogelijk dat deze grootste hoeve in die nederzetting tot een heel oud verleden teruggaat.

4.1.14. *Noubrug*

De Noubrug is een nog bekende plaats aan de Halensebaan onder Bekkevoort, bij de grens met Waanrode. De naam ervan komt vermoedelijk in twee 14de-eeuwse Diesterse herkomstnamen in de vorm 'oudbrugge' voor : ca. 1340 Heinric van *Outbrugge* (OHT 11/12 : 20) = 1366 Henricus van Bosschen alias van *Autbrugghen* (DLC 1) = 1379 Heinric van *Outbrugghen* (DHG 1889, 29v°) ; ca. 1360 Beatre van *Outbrugghen* (OHT 2/3 : 29 en 35).

Er kan echter nog aan getwijfeld worden of deze namen wel teruggaan op een oudere vorm van de Bekkevoortse plaatsnaam Noubrug, want de oudste bekende vormen van die plaatsnaam luiden : 1466 *Nuwebrugge* (HZH 9/3, 5v°), ca. 1600 *Nieubrugge* (HZH 9/3, 98r°), in 1608 dey *Newe Brugge* (BK_e 2390, 28), 1613 *Nvbrugge* en *Noubrugge* (BS 6935 C, 7r° en 4r°).

Wellicht slaat op een brouwerij bij de Noubrug al de vermelding in 1473 van een 'paenhuys op die Cruysstraet op die palen van Waenroy', waarvoor ridder Philip van Schoonhoven leenplichtig was aan de commandeur van

Bekkevoort (BKe 16414, 25). Zeker is de vermelding van een woning op de Noubrug echter pas in 1697, wanneer Mattijs Blockx 'huys, hof, brouwerij' huurt op de *Naubrugge*, ten zuiden palend aan de beek, ten westen aan de Halensebaan (DN 235b, 50). Een jaar later wordt hetzelfde huis opnieuw verhuurd, met 'de drij bloecken, daer aen gelegen, behoudelijck d'een dwelck onder Waenroije gelegen is, groot samen omtrent drij bunder [...] op de *Naubrugge* [...] onder Beckevoort en Waenrode' (DN 236, 77). In 1788 is er een beemd bij de *Nieuwbrugge*, ten westen palend aan de Halensebaan, ten zuiden en ten oosten aan de Hollandsebeek, gelegen bij 'huys en hof met een paenhuys' van Jan Raeymaekers (BS 170)

In 1727 is de schrijfwijze 'het *Nauwbrugge*' (BKe 16389, 2/2), in 1734 aen den *Nauwbrugge* (BKe 16436), maar in 1737 woont Jan Raijmaeckers 'op de *Autbrugge*' (BS 4469), hetzelfde jaar is er *den Naubrug* (BKe 16436) en in 1755 heet het huis zelf 'de *Oude Brugge* onder Becquevoort' (SAL 7638, 26r°), in 1760 is het weer *Nauwbrugge* (BKe 16434, 63), ca. 1775 *D'aude Brugge* (KF), in 1776 'het pachthoff de *Oude Brugge*', in 1788 is er een beemd bij de *Nieuwbrugge*, ten westen palend aan de Halensebaan, ten zuiden en ten oosten aan de Hollandsebeek, maar in een aantekening bij Peter van Wautelinge in 1792 is het *Naubrugge* en in hetzelfde register staat bij Jonker van Eynatten ook nog eens *Nubrugge* (BS 170 I A, II B, III en IV C). Bij het kadaster in de jaren 1815-1830 wordt de vermelding 'brouwerij' geschrapt en is het een landbouwbedrijf (BKa 307), zoals ook ca. 1845 *Oudebrug* 'ferme' (hoeve) (KB), maar in 1875 is er 'op de *Nauwbrug*' opnieuw herberg (DGvD). Ook in 1904 is de laatste vorm weer 'de *Nauwbrug* onder

Becquevoort' (DGvD 24-12-04). De plaatselijke uitspraak van de naam is [nòðbrych].

De naam Noubrug wordt op verschillende manieren geschreven, zowel als 'oude' alsook als 'nieuwe' brug. In 1776-1792 komen in één register vier verschillende vormen naast elkaar voor! Ook nu is er nog twijfel over de oorspronkelijke vorm, met 'oud' of met 'nieuw'. Vroeger werd aan de vorm met dit laatste element de voorkeur gegeven (Claes 1965 : 74 en 1982a : 56; Kempeneers 1989 : 73). De meestal voorkomende *n* in de naam kan echter geen doorslaand argument bezorgen, want zowel prothesis als aferesis van *n* aan het begin van een woord komen in onze dialecten voor (Pauwels 1938 : 179-181). Een moeilijkheid voor de verklaring uit 'nieuw' is wel dat dit in het dialect als [nief] wordt uitgesproken en dat een wisseling [ie/òð] moeilijk te verklaren is (*ibid.*, 178-179).

Een bijkomend argument vind ik de tekst uit 1727, waarin naast de vorm *Nauwbrugge* ook de vorm *den Nauwenbosch* staat (BKe 16389, 2/2), een vrij nauwkeurige weergave van de gewestelijke uitspraak van 'het oude bos'. Daarom geef ik nu de voorkeur aan de verklaring uit 'oude brug', waarbij tevens waarschijnlijk de bovengenoemde 14de-eeuwse Diesterse herkomstnamen op deze plaatsnaam teruggaan.

4.1.15. *Nattebeemd en Bergehof of Kasteel van Cools*

De oudste bekende vermelding van de *Natten beempt* dateert van 1660 (DN 462, 16-9-60), toen nog, zoals de naam het zegt, niet meer dan een drassige weide. Omstreeks 1775 heet de daar staande hoeve *Nate Bempt* (KF), maar in 1781 is dat weer de naam van de weide,

wanneer Govert Torbeyns pachter is van 'de winning van de heer van Lovenjoel in den *Nattenbempdt*' (BKe 16411, 14). In 1830 hoorde de hoeve toe aan Balthasar Joannes Augustinus van Zurpele, rentenier in Leuven (BKa 307). Uit diens nalatenschap kwam ze in 1836 toe aan Eugeen Cools de Dorne, grondeigenaar in Diest (BFVZ 5, 27) van wie de vader de laatste heer van Deurne bij Diest geweest zou zijn.

Wat later bouwde deze bij de Nattebeemd een landhuis, dat in de volksmond *Kasteel van Cools* werd genoemd, maar officieel de naam *Bergenhof* kreeg, in de jaren '60 eigendom van de familie Deckers-Frateur (Claes 1966 : 68). Omstreeks 1845 heette de hoeve zelf weer *Natte Beempd* (KB), zoals ook nu nog in de volksmond. In 1903 werden die hoeve en het kasteel Bergenhof samen verkocht, 38 1/2 ha groot. Toen hoorde in totaal bij de nalatenschap van de weduwe van Eugeen Cools, zoon van de bovengenoemde Eugeen, een oppervlakte van 129 ha (DGvD). Zoon Eugeen Cools, geboren in Diest in 1830, was lid van de Brabantse provincieraad en 31 jaar burgemeester van Bekkevoort, waar hij overleed in 1898 (Mertens 1988 : 66).

4.1.16. *Witte Kous*

De nog bekende naam Witte Kous is een eigenaardige hoevenaam in het gehucht Netelzeep. Ik heb hem het eerst ca. 1775 aangetroffen in de vorm *Witte Kaus*, op de kaart aangegeven vlak bij de Begijnenbeek, daar *Hollantsche Beeck* genoemd, niet ver van het Keigat (KF). In die vorm komt hij ook voor in 1784 (BKe 16411, 20), maar omstreeks 1845 is er de vorm '*Witte Kaes ferme*' (boerderij) (KB).

Hoewel de naam in de volksmond 'witte kous' luidt, beschouw ik de vorm *Witte Kaas* toch als de oorspronkelijke, omdat 'witte kaas', wrongel, kwark of 'plattekaas' een typisch product is van een boerderij en een 'witte kous' niet. Eventueel zou de naam gegeven kunnen zijn omdat de bewoners van de hoeve uit een plaats (in het aanpalende Tielt is het al zo) kwamen waar het woord *kous* (in Bekkevoort/kòòs/) als /ka:s/ werd uitgesproken en ze voor de oren van Bekkevoortenaars beide woorden met elkaar verwarden.

4.1.17. *Kasteeltje*

Op de plaats van het Kasteeltje, waar de Robbesrodestraat op de Oude Tiensebaan komt, stond ca. 1775, volgens KF, blijkbaar nog geen gebouw. In de periode 1815-1830 kwam die plaats in het bezit van Josephus Venantius Zerezo, rentenier in Diest (BKa 307), die er vermoedelijk een buitenverblijf van maakte, dat in de volksmond al vlug 'het *Kasteeltje*' werd genoemd (vgl. Kasteel van Cools, 4.1.15). In 1822 vinden we de naam *Kasteelke* al (Bk Kd), maar toch is het in 1904 nog 'de winning 't *Kasteelken* te Robbenrode' (DGvD 24-12-04).

4.2. *Herbergnamen*

In het vorige hoofdstuk heb ik twee oude hoeven vermeld waar ook herberg gehouden werd, het Hof van Wange (4.2), waarvan in 1755 gezegd wordt dat er herberg was, maar dat misschien al in 1607 daarom de tweede naam *Rodepoort* had aangenomen, en de Noubrug (4.14), waarvan sinds 1697 geregeld gezegd wordt dat er een brouwerij was, wat, zeker aan een belangrijke weg, vroeger samenging met een herberg.

4.2.1. *Wildeman, Rodeleewtje, Sint-Huibrecht en Barreer*

De oudste eigenlijke huisnaam in Bekkevoort heb ik maar eenmaal aangetroffen : in 1526 is daar een huis 'geheyten den *Wildeman* staende inde Plaetse' (DHG 1421, 261v°). Hoewel het niet gezegd wordt, was er vermoedelijk herberg.

De naam *Wildeman* werd veel aan herbergen gegeven, naar een uithangbord met een *wildeman*, een enigszins mythische figuur, een naakte reus, gewapend met een knots, als symbool van de dronkaard (Molemans 1982 : 655, nr. 1949 ; Claes 1994c : 195b, nr. 659).

Op dezelfde plaats als de *Wildeman* stond enige tijd later een huis met de naam *Rodeleewtje*, een naam die ik ook maar eenmaal heb gevonden, omstreeks 1600 : 'huijs ende hof genaempt het *Root Leuwken*', dat met twee zijden aan de straat paalde en met de derde aan het Speelveld, een heel geschikte plaats voor een herberg (Claes 1982 : 61). Volgens andere gegevens stond dat huis tegenover de Kroon. In 1638 horen we echter dat op het 'erfue tegens ouer die Croone' vroeger 'placht op te staen een huijs bij het panhuijs van Quare' (dit laatste is de brouwerij van het Hof van Wange, Pijlepeerds Paanhuis) (LPh XXX, 3, 12r°). Waarschijnlijk was dat huis in 1635 door de Franse soldaten verwoest, zoals veel andere gebouwen in Bekkevoort. Wanneer het weer opgebouwd is, weten we niet. Zeker stond in 1782 en 1784 op die plaats een nieuwe herberg van de weduwe van Jan van Even, met de naam *Sint-Hubertus* of *Sint-Huybrecht* (BS 4467 ; SAL 8095, 88r°).

In de 19de eeuw stond die herberg er nog, maar dan op de zuidelijke helft van hetzelfde perceel, aan de kant van

de nieuwe steenweg Leuven-Diest (KP, GvD, BKa 307 en 1120) (SAL 8095, 88r°). Deze herberg kreeg toen ook de naam *Barreer*, van het Franse 'barrière' in de betekenis 'slagboom', wat erop wijst dat daar in de 18de-19de eeuw een tolhuis geweest is (vgl. de namen Barrier-(huis) in Zonhoven (Molemans 1982 : 293, nr. 49), Bareel in Deurne-Diest (Mertens 1988 : 194, nr. 11) en Bareelhuis in Molenstede : Claes 1996 : 96).

De herberg met de namen de Wildeman, het Rodeleewtje, Sint-Huibrecht en de Barreer stond aan de zuidkant van het oude dorpscentrum, dus ten zuiden van de oude weg Leuven-Diest, maar ten noorden van de nieuwe in 1778-1781 aangelegde steenweg Leuven-Diest.

De naam Rodeleeuw werd wel meer aan een huis gegeven. In Tienen kwam hij drie keer voor (Kempeneers 1987 : 429, 433, 436) en ook in Onze-Lieve-Vrouw-Tielt was er in de jaren 1629-1717 een brouwerij 'het Rood Leeuwke' of 'den Rooden Leeuw', die later de naam 'Stenen Huis' kreeg (Claes 1989b).

Ook Sint-Huibrecht, naar *Sint-Hubertus*, de patroon van de jagers, was geliefd als naam van een herberg, oorspronkelijk waarschijnlijk waar jagers voor of na de jacht samenkwamen. In Bekkevoort werd de 16de eeuw verdwenen schuttersgilde in 1713 opnieuw opgericht onder de naam Sint-Hubertusgilde, wellicht onder deze naam omdat de commandeurs van die tijd hartstochtelijke jagers waren. Commandeur baron Schenk had voor de wederoprichting gezorgd en had zelf de oudste plaat van de nog bestaande 'breuk' geschonken (Claes 1965 : 75). Dezelfde herbergnaam was er ook in Tienen (Kempeneers 1987 : 419) en tweemaal in Schaffen (Claes 1996 : 86-87), waar Hubertus de patroon van de parochie is.

4.2.2. *Kroon*

Het is goed mogelijk dat er al in 1321 op de plaats van de latere herberg de Kroon in het dorpscentrum een herberg stond. Toen was daar immers een 'braxina' (brouwerij) met een vijver achter het huis, die niet de brouwerij van het Hof van Wange was (BKe 16418, 4).

In 1606-1607 vinden we bij een betaling voor het eerst de naam 'in dey *Croon*' (BKe 2390, 3 B). In 1613 is er het 'huijs dat de *Croen* genoemd is' (BS 6935/C, 20r°). In 1638 wordt naar de *Croone* verwezen als het huis tegenover het hierboven besproken Rodeleewtje (5.2). In 1653 was ook de Kroon verwoest en was het een 'gelege' (erf) opt '*dorpe*' (dorpsplein), 'daer eertijts brauwerije op gestaen heeft' palend aan de '*Hoffstraete*' (nu de Hulststraat) en het '*dorpe*' (BKe 16426, 1r°). In 1691-1694 werd aan dat huis reparatiewerk gedaan, o.a. aan het 'paenhuys' (brouwerij), de brouwkuip, tonnen en een nieuwe zolder; want wegens de oorlog hadden de bewoners het huis drie maanden moeten verlaten (DdBk 59). In 1697 was er weer 'seecker huijs staende alhier tot Beckevoort gent. de *Croone* met de brouwerij of 'paenis' (paanhuis) (DN 237). De laatste vermelding van de Kroon, brouwerij en herberg, dateert van 1787 (BKe 16406). Het huis, dat aan de noordkant van de oude weg Leuven-Diest stond, verdween toen het dorpscentrum naar de nieuwe steenweg was overgebracht. Van mijn vader weet ik dat het gebouw in 1834 door de gemeente gekocht werd om op die plaats het gemeentehuis en een school te bouwen.

De naam de Kroon komt veel voor als brouwerij- en herbergnaam, b.v. tweemaal in Tienen (Kempeneers 1987 : 379 en 424), eenmaal in Schaffen (Claes 1996 : 87), tweemaal in Molenstede (*ibid.*, 91 en 93) en eenmaal in

Webbekom (Claes 1994c : 195). Deze naam werd gegeven naar een krans als uithangteken, in de gewesttaal *kroon* genoemd (Molemans 1976 : 220).

4.2.3. *Pijlepeerds Paanhuis en de Posthoren*

In 1466 wordt al een 'paenhuis' (oud Hagelands woord voor 'brouwerij' : Claes 1982c, 155-156) van het Hof van Wange vermeld (HZH 9/2, 3v°). In 1546 werd die brouwerij, met vermoedelijk ook herberg, aan de zuidkant van de oude weg Leuven-Diest, *Pijlepeerdts Paenhuis* genoemd (BKe 16428, C 23) ; ook in 1577 was het nog *Pyleperts Paenhuis* (BKe 16402, II 22). Die naam kreeg de brouwerij naar Jan *Pijlepe(e)rds*, die in de jaren 1515-1520 (nog langer ?) eigenaar was van het Hof van Wange (4.1.2) en zo ook van de brouwerij. Deze brouwerij stond juist ten oosten van het hierboven genoemde Rodeleeuwte (4.2.1).

Terwijl men de steenweg Leuven-Diest nog aan het aanleggen was, kwam er een nieuwe herberg op de plaats van Pijlepeerds Paanhuis. Daar is in 1780 het huis van Paulus Collen, 'genoemt *den Posthoren*' (SAL 8082, 94r°). Ook in de jaren 1783-1786 had Collen nóg herberg (BS 170). In de jaren 1815-1833 hoorde deze herberg toe aan de Diestenaar Josephus Venantius Zerezo (BKa 307 en 1120).

Als huisnaam heb ik de Posthoren nergens anders gevonden, alleen *de Posthorekens* in Kontich, daar waarschijnlijk ter herinnering aan de vroegere naam ervan, *Hoorn*, wel met de betekenis 'posthoorn' (Van Passen 1962 : 498, nr. 2020, en 294, nr. 1056). In Bekkevoort was de Posthoren blijkbaar een halte en pleisterplaats van de postkoets in het toenmalige dorpscentrum.

4.3. Gebouwen met een sociale betekenis

4.3.1. Dingbank

De dingbank was het gebouw waar de schepenen samenkwamen om recht te spreken, het gerechtsgebouw. De oudste bekende vermelding ervan dateert van 1546, wanneer er sprake is van 'huys en hof aen die *Dinghbancke*', palend aan de Hoeffstrate (nu Hulststraat) (BKe 16402, 40). In 1638 zijn 'huys ende hoeue aen die *Dinghbancke* nu afgebrant bij de Francoosen anno 35', palend aan 'dat Hofstraetken ende die Louensche baene' (LPh XXX, 3, 16r°).

In 1647 wordt de leegstaande plaats waar de dingbank gestaan had, 1 1/2 zil (= ca. 50 are) groot, zelf Dingbank genoemd en verkocht: 'een costelycke hoffstadt tot Beckevoort bey de kercke genaempt die *Dinghbanck*', palend aan grond van de commanderij, de weg naar Leuven en het straatje naar de Ganzendries (DN 322, 13-3-47). In 1652 wordt de hoeve die dan op die plaats staat, de *Dingbank* genoemd (BKe 16380). Ook in 1753 (BKe 16442), 1758, 1766 en 1771-1776 krijgt die boerderij (BKe 16442) de naam *Dinghbancke* (BKe 16443) of *Dingh Banck* (BKe 16444, 16445).

4.3.2. Lazarushuisje

In 1611 legt kerkmeester Hans Swinnen de rekening voor van 'ipso Nicolay (op Sinterklaasdag), dat *Lazarus huysken* op die Louensche straete' te hebben laten afbreken en op het kerkhof weer te laten optrekken 'tot een school'. Daarbij hebben twintig burens hem geholpen (BKe 2390, 7). Aan de hoofdweg Diest-Leuven had dus tot 1611 een 'lazarushuisje' gestaan, waarin een of meer

melaatsen konden wonen, in afzondering van de gemeenschap.

Zulke lazarushuisjes stonden tot in de 17de eeuw in de meeste dorpen (Claes 1981a), terwijl er voor de steden grotere 'lazarijen' waren. In 1611 was zo'n lazarushuisje blijkbaar niet meer nodig, maar was er meer behoefte aan een school. Het schoolgebouw stond in veel dorpen op het kerkhof, met soms daarbij ook nog het huis van de koster-onderwijzer (Morren 1981 : 66-72).

4.3.3. *Toren of Torentje*

Volgens kerkrekeningen stond op het terrein van de commanderij, op een perceel juist ten oosten van de kerk, zonder vermelding van betaling, in 1699 'het *Toereken* bewoont door Maria Hendrix, geheel lam' (BKe 1607). In 1725 is 'den *Thoren*' een 'huysken tegen den vijver', voor vijf gulden bewoond door 'boschwachter Jaspas Jacobs' (BKe 16392, 7). In 1726 is het 'huysken den *Toren*', waar de boswachter woont, 'van steen met pannen, één kamer beneden, een kelderken, zolderken en hofken' (BKe 16403, III). In 1780-1782 wordt 'het *Toreke*' ook in het kaartenboek van de commanderij vermeld (BKe 16412, nr. 123).

Waarschijnlijk gaat het over een overblijfsel van de vroegere gebouwen van de commanderij, waarin eerst een gebrekkige vrouw gratis mocht wonen en daarna de boswachter werd gehuisvest.

4.3.4. *Schuttershof en Speelveld*

Al in 1473 was er een *Speelvelt* in Bekkevoort. Toen had Vranck Pylepeerts een bunder (= ca. 1,3 ha) grond als leen 'op't *Speelvelt*' (BKe 16414, 8). In 1496 worden

de oprichting en de statuten vermeld van de Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw, met vier jaarlijkse 'teerdagen' (gildefeesten) (HBC).

In 1546 is er een hoeve, 'aen torp' (het dorpsplein) die paalt aan 't *Speelvelt*, de straat en 'die *Schuttershof*'. Het Schuttershof zelf is dan 'huys ende hoeve geleghen aen Torp', met een zijde palend aan de straat en met de andere aan het Speelveld (BKe 16428, 70-71). In 1638 hoorde plaats waar het huis gestaan had, echter toe aan de commanderij (LPh XXX 3, 23r°). Zoals zoveel gebouwen in Bekkevoort heeft het de woelige tijden niet overleefd.

Deze twee percelen waren gelegen aan de zuidkant van het Dorpsplein en de Oude Leuvense baan. Het Schuttershof, eigendom van 'de *schutters* en de Ons L. Vrouwen Broeders' (zo werden de karmelieten dikwijls genoemd, b.v. in Tienen (Kempeneers 1987 : 361-362), stond aan de straatkant vlak ten westen van de Wildeman, het Rodeleewtje, Sint-Huibrecht of de Barreer (boven, 4.2.1). Na de aanleg van de nieuwe 'steenweg' Leuven-Diest kwam deze twee gebouwen tussen die twee wegen te liggen. Het achter het Schuttershof en achter de Wildeman gelegen Speelveld lag nog juist ten zuiden van die nieuwe weg.

De laatste vermelding die ik van de hier genoemde twee namen heb gevonden, dateert van 1760, wanneer het *Speelvelt* driemaal bij een aanpalend eigenaar wordt genoemd, maar waarbij ook gezegd wordt : 'het *Speelvelt*, zes sillen (= ca. 2 ha) lant, daer eertijds huys op stont' (BKe 16415, III 20). Dat 'huys', het Schuttershof, heeft de woelige tijden niet overleefd. Omstreeks 1775 staat de 'wip' op een andere plaats getekend (KF), aan de Hulststraat, misschien op de vroegere Dries (7.1.2.2),

waar wellicht sinds de wederoprichting van de Sint-Hubertusgilde in 1713, de 'koningsschiëting' werd gehouden in plaats van op het vroegere Speelveld (cf. Claes 1965 : 75).

4.3.5. *De windmolen en twee watermolens*

Bij het historisch overzicht heb ik vermeld dat de commanderij in 1244 een watermolen in Mitsbeke ontving van Jan van Merbeke en dat ze in 1280 een windmolen verkreeg van de heer van Zelem en in 1381 het recht om 'een wyntmolen te settene ende te hersettene alsoe dicke hen dat ghelieven sal opden berch gelegen boven Beckenvoert, ghenoept den *Molenberch*' (Grauwels 1967 : 1197).

Als plaatsaanduiding komt de naam *Molenberch* ook voor in 1399 (DHG 1865, 91) en 1473 (BKe 16414, 14v°). In 1425 is Henric van Weedsbergen de 'mollere', die zowel de 'wynmolen' als de watermolen pacht (D 797, 171v°). In 1446 is er een verwijzing 'opten cleynen *Molenberch* onder wintmolen te Beckevoirt' (BS 335, 44r°). In 1459 is Jan den Ruyter weer pachter van windmolen en watermolen samen (Grauwels 1967 : 1238). In de jaren 1609 (BS 4469, 12) en 1624-1626 (BKe 16397) worden echter alleen 'mulders op de windmolen' vermeld.

Zowel de windmolen als de watermolen 'sijn a° 1635 den 7 juli door de Franssen affgebrant', zo staat in een overzicht van goederen in 1726 (BKe 16403 ; cf. ook 1.7). Als plaatsaanduiding wordt de molen toch nog vermeld in 1639 : akkerland te Bekkevoort 'aen de *Wintmolen* (BS 4475). Ook als plaatsaanduiding komt de *Meulenbergh* nog voor in 1760 (BKe 16434, 37) en staan in 1780-

1782 de namen *Molenbergh* en *Mole Veldt* in het kaartenboek (BKe 16412, nrs. 77 en 78). In 1788 moet de commanderij voor 'den berghe daer haeren windmolen op gestaen heeft' nog altijd jaarlijks een 'cappuyn' (kapoen, gesneden haan) betalen 'voor den windt' (BS 170).

De commanderij heeft, naast de bovengenoemde watermolen in Mitsbeek (later Kleinkempen), er ook een bij de commanderij zelf gehad. Dit blijkt uit het toponiem 'Molenblok(je)', dat daar nog, bij de vijvers, in de 17de en de 18de eeuw voorkomt : in 1636 wordt de commandeur betaald voor 'brem in de *Molenbloxkens*' (BKe 2390, IV), in 1725 zijn de *Molleblockskens* begrepen in de huur van de grote pachthoeve van de commanderij (BKe 16392, 1) en ook omstreeks 1780 hoort het *Molenblock*, 1/2 bunder en 63 roeden (= bijna 1 ha) groot, bij het akkerland van die pachthoeve (BKe 16400, 2).

De watermolen, waarnaar dat perceel genoemd werd, was waarschijnlijk al een hele tijd verdwenen vóór de eerste vermelding van de naam Molenblokjes, misschien al bij de eerste verwoesting van de commanderij eind 15de eeuw (zie 1.6).

5. NAMEN VAN STRATEN EN PLEINEN

5.1. *Grotere verkeerswegen*

In 1381 (kopie 1601) worden de volgende 'vier *herstraten*' (= eigenlijk *heerstraat*, legerweg), grote verkeerswegen, in Bekkevoort genoemd :

- 1) 'comende van Halen deur Molenbeecke en gaende te Louen' ;
- 2) 'van Diest gaende deur Beckeuort te Louen' ;

- 3) 'comende van Herentals naer dat cruiss te Beckeuort gaende deur Mullenbeeck te Thijnen wert' ;
- 4) 'comende van Sint-Truiden deur Beckeuort ouer den Ossenberch te Mechelen wert' (BKe 16380, 1r°).

Ik behandel eerst de vier hoofdwegen in die volgorde en daarna de secundaire wegen.

5.1.1. *Halensebaan, Halense of Leuvense straat of weg, Panisstraat*

Oude weg van Leuven over Bekkevoort (Kleinkempen) naar Halen :

1473 die Reynrode delle aen den *Halensche wech* (BKe 16414, 7r°) ; ca. 1600 die *Louensche straet* (HZH 10, 118r°) ; 1613 die *Haelense strate* (BS 6935/C, 3v°) ; 1614 *Haelensche baen* (BFRb 24) ; 1741 *Herbaene van Loven naer Haelen* (BFRb 30bis, 2r°) ; 1773 de *Halensche baene* (BN 11667 A, 14).

1614 *Panestraet* (BFRb 24) ; 1621 *Panis straete* (BKe 23188) ; 1778-1779 *de Panesstraete* (BKe 16405/2) ; ca. 1860 *Paenstraet* (KP).

Deze vroeger belangrijke verkeersweg dwars door het Hageland verbond de oude Brabantse stad Halen (nu in Limburg) over Gempe (Sint-Joris-Winge) met Leuven. In Bekkevoort kwam hij door het gehucht Kleinkempen en verbond dit in westelijke richting ook met de dorpen Wersbeek, Molenbeek en in oostelijke richting met Waanrode, Reinrode (onder Assent en Loksbergen).

Bij de eerste reeks namen van de weg valt op dat alleen maar de twee eindpunten Halen en Leuven genoemd worden en dat zowel *straet* als *weg* ervoor gebruikt wordt. De termen *baene* en *Herbaene* worden

hier sinds het begin van de 17de eeuw gebruikt voor deze belangrijke weg.

De naam *Panisstraat*, die alleen maar op het deel van deze weg van bij Wersbeek tot het kruispunt met de Oude Tiensebaan slaat, is gevormd met *paanhuis*, brouwerij, en gegeven naar (een van) de twee brouwerijen aan deze weg, de huidige Panishoeve, op het kruispunt van de Halensebaan met de Oude Tiensebaan, tot begin 19de eeuw onder Bekkevoort, daarna onder Molenbeek (Claes 1994b), ofwel een brouwerij onder Wersbeek, bijna op de hoogte van de kerk van dat dorp. Daarnaast werd ook de Oude Tiensebaan soms Panisstraat genoemd (5.1.3.1).

5.1.2. Hoofdweg Leuven-Diest

5.1.2.1. Oude Leuwensebaan, Diesterse of Leuwense straat of weg

Oude weg Leuven-Diest, de voornaamste verkeersweg in het centrum van Bekkevoort :

1321 'via de Lovanio' (BKe 16418, 22) ; 1459 in den Couter neuen die *Louensche strat* « sic » (BKe 16380, 3r°) ; 1546 *Dietersche straete* (BKe 16428, IV 24) ; 1564 opten *Herwech* (HZH 9/2, 33v°) ; 1577 de *Heerstrate*, die *Dietersche strate* (BKe 16402, B 17, 21 en 23) ; 1638 die *Louensche baene*, die *Louensche heerbaene*, den *Dieterschen wech* (LPh XXX, 3, 16r°, 23v°, 26r° en 49r°) ; 1726 de *Oude Hairbane* (BKe 16403) ; 1759 de *Herbaene van Diest naer Beckevoort* (BKe 16417, 2) ; 1780-1782 den *Heerewegh* [...] *Oude Lewensche weg* (BKe 16412, nrs. 94 en 99) ; ca. 1845 *Oude Leuwensche baen* (KB) ; 1874 den *Ouden Dietschen weg* (BN 34551, 69).

Behalve namen met de eindpunten van de weg, Leuven en Diest, vinden we hier ook een naam met Bekkevoort, die in de tekst alleen slaat op het deel van de weg van Bekkevoort in de richting van Diest. We vinden ook drie vormen zonder plaatsnaam, *Heerstrate*, *Herweg* en *Oude Hairbane*, omdat er in het centrum van het dorp wel geen twijfel over kon zijn welke 'heerweg' bedoeld werd.

Naast namen met *weg* en *straat* komen ook hier in de 17de en de 18de eeuw namen met *baan* en *heerbaan* voor, die voor de belangrijkste wegen gebruikt werden.

5.1.2.2. *Leuvensesteenweg of Staatsbaan*

In 1778-1780 aangelegde 'steenweg' (zie 1.7).

1877 de *Steenweg van Diest naar Loven* (BN 34554, 252); 1890 den *Grooten Steenweg* (DGvD 02-08-90); 1904 te Roebeshoven [...] den *Steenweg op Becquevoort* (DGvD 17-12-04).

Nu in de volksmond *Leuvensesteenweg*, officieel *Staatsbaan*.

5.1.3. *Weg naar Tienen*

5.1.3.1. *Oude Tiensebaan, Tienseweg, Zichemseweg, Scherpenheuvelsebaan of Panisstraat*

Oude weg van Herentals over Zichem, Bekkevoort (het Kruis te Robbesrode), Molenbeek en Wersbeek naar Tienen :

ca. 1600 die *Thiensche straet, die Thiensche baen* (HZH 9/3, 103r° en 113r°); 1613 die *Thiensche strate naer Sichene* (BS 6935/C, 13r°); 1699 *Heerestraete van Tienen*

naer *Zichem* (BKe 16407); 1725 *Scherpenheuvelsche bane* (BKe 16392 B); 1730 de *Hooftstraete naer Tienen* (BS 171bis); 1741 *Herbaene van Thienen naer Ziechem* (BFRb 30bis, 4r°); ca. 1845 *Oude Tiensche baen* (KB).

1560-1570 die *straete van den Panisstraete*, die streckt naer Thienen (DKA 210); 1606-1607 dey *Cappelle op dey Pannenstraet* (BKe 2390, 3 A); 1608 *Pannestraet* (*ibid.*, 4); 1741 op de *Panhuysstraet* (BFRb 29, 2).

Behalve de Halensebaan (5.1.1) werd ook de Oude Tiense Baan *Panisstraat* genoemd, hier zeker naar de vroegere brouwerij in de huidige Panishoeve. Alleen in de buurt hiervan wordt deze naam gebruikt.

5.1.3.2. *Tiensesteenweg*

Omstreeks 1837 werd een nieuwe verkeersweg van Diest naar Tienen aangelegd, in de volksmond *Tiensesteenweg* genoemd, officieel *Provinciebaan*.

5.1.4. *Vroegere weg van Sint-Truiden naar Mechelen*

Oude weg van Sint-Truiden over Zoutleeuw, Bekkevoort (Hulst, Ossenbergh), Rillaar en Aarschot naar Mechelen, de huidige Leemkuilstraat, Hulststraat, Ossenbergh en Witte Weg :

1594 bouen die watermolen reg. die *Hoelstraet* (BKe 16401, 21); 1634 de *Wolfshoef* [...] de *Wolfstrate* (BKe 4471, 6); 1638 die *hoelstraet naer Haelen genaemt die Wolfsstraet* (LPh XXX, 3, 70r°); 1716 de *Wolfshoeff* [...] de *Wolfsstraete* (BKe 16434, 21); 1759 *waterafloop Leemcuyelstraet naer Hof van Wanghe* (BKe 16417, 2); 1771 *Leemcuyelstraete oft Wolfstraete* (*ibid.*, 10); 1788 *Wolffstraete* (BS 170); ca. 1845 *Leemkuyelstraet* (KB); 1874 de *Leemkuijlststraat* (BN 34551, 69).

1613 die *Plaetsestrate* (BS 6935/C, 12r°).

1546 de *Hoeffstrate* (BKe 16402, 40); 1638 dat *Hofstraetken* (LPh XXX, 3, 16r°); 1653 de *Hoffstraete* (BKe 16426, 1r°).

1321 'ter Hulst penes viam de Harscot' (BKe 16418, 30); 1520 *Hulststrate* (BKe 2386, G 1); 1546 *Hulsterstraete* (BKe 16428, II 49); 1577 die *Hulsterstraete, ter Hulstwech* (BKe 16402, 49 en 50); 1594 die *Hulstraet* (BKe 16401, 2); 1608 *Hulsterstraet* (BKe 2390, 65); 1780-1782 : *Hulse straet* (BKe 16412, nrs. 106-107); 1890 de *Hulsstraet* (DGvD 20-12-90).

1780-1782 : *Ossenbergestraet* (BKe 16412, nr. 84); ca. 1860 *Ossenbergestraet* (KP).

1594 *Witten Wechstraete* (BKe 16401, 2); ca. 1600 *Witte Wechstraet* (HZ 9/3, 100r°); 1608 den *Witten Wech* (BKe 2390, 12); 1730 *Wittewegh straet* (BS 171bis); ca. 1845 *Wittewegstraet* (KB).

1566 op den Brandt aen de *Eijndepoelstraete* (LA 2863); 1604 de *Eeyndenpoelstraet* (*ibid.*).

Bij al deze vormen valt op dat de eindpunten van de weg er in het geheel niet in genoemd worden. Op de Latijnse vermelding met Aarschot in 1321 na wordt de weg zelfs uitsluitend met plaatsen uit Bekkevoort zelf benoemd : de 'holle weg', de *Wolfshoeve* (4.1.6), de *Leemkuil*, de *Plaetse*, het dorpsplein (5.6.1), het *Hof* (eenmaal ook de *Hoeve*) van de commandeur of van Bekkevoort (4.1.8), de nederzetting en het bos de *Hulst* (3.12), de *Ossenbergestraet* en de *Eeyndenpoel* (6.2.3). Dat is wel een teken dat deze vierde vroegere hoofdweg van Bekkevoort zeker vanaf de 16de eeuw geen verbindingsweg meer was met een of meer steden, maar vooral voor plaatselijk verkeer diende. De verschillende van de 16de eeuw af

gebruikte namen slaan dan ook altijd alleen maar op een bepaald deel van de weg, bij de erin genoemde plaats.

Het tweede lid in al deze plaatselijke straatnamen is *straat*, behalve bij ter Hulstwech in 1577, bij Wittenweg in 1608 en bij de huidige *Ossenberg*. De Wittenweg, met het eerste lid aanvankelijk tweemaal in de vorm *Witten*, lijkt me veeleer van een familienaam *Witten* (vgl. ca. 1340 in Herk-de-Stad Jan *Witten* : OHT 11/12 : 46, en in Diest ca. 1360 Heinric *Witten* en ca. 1380 Willem *Witten* : OHT 2/3 : 27 en 51) te komen dan van het adjectief 'wit'.

5.2. *Secundaire wegen bij het dorpscentrum*

5.2.1. *Steenberg, Zichemse, Bekkevoortsestraat of Scherpenheuvelsesteenweg*

Huidige Steenberg, weg naar Scherpenheuvel. Vroeger eerst weg van Bekkevoort naar Zichem, daarna naar Scherpenheuvel :

1577 die *Zichensche strate* (BKe 16402, 50) ; 1627 die *Sichemsche strate* (DN 45, 2-7-27) ; ca. 1860 *Berg Straet*, *Becquevoortsche berg straat*, *Becquevoortsche Straet* (KP) ; 1871 den steenweg van Becquevoort naar Scherpenheuvel (DGvD 3-5-71). Nu in de volksmond *Scherpenheuvelse Steenweg*, officieel *Steenberg*.

Opmerkelijk zijn de drie verschillende namen omstreeks 1860 op de kaart van Popp (KP) voor drie stukken van de weg, hier opgenomen van zuid naar noord, terwijl de huidige Dennenstraat (5.3.4), bij de eigenlijke Steenberg, toen *Steenberg straat* heette. Deze verwarring ligt waarschijnlijk ten grondslag aan de huidige straat-

naam *Steenberg*, die eigenlijk de naam is van een hoogte ten noordoosten van het begin van deze weg en van het vroegere dorpscentrum (zie 7.1.1).

5.2.2. *Berkstraat en Kattestraat*

Huidige Berkstraat :

1520 *Berckstrate* (BKe 2386, D 3) ; ca. 1860 *Berk straat* (KP) ; 1871 *Berckstraat* (DGvD 03-05-71).

De *Kattestraat* was vroeger een deel van de Berkstraat, dat verder ging tot aan de Oude Leuvense Baan, vlak bij de commanderie en de oude kerk. De naam ervan staat vermoedelijk in verband met *katte*, een onderdeel van de verschansing van de oude burcht, tot waar deze straat juist kwam (H. Claes 1984).

Weg van het vroegere centrum van Bekkevoort naar het veld de *Berkt*.

5.2.3. *Hazenhoekstraat*

Oud, nu naamloos, wegje ten oosten en ten noorden van de Schillekensberg.

ca. 1860 *Hasenhoek straat* (KP).

Genoemd naar de erbij gelegen *Hazenhoek* (8.1.1.1).

5.2.4. *Kruisveld*

Huidige naam van een wegje van de Oude Leuvensebaan naar de Staatsbaan, genoemd naar de gelijknamige akker, ongeveer 150 meter verder westelijk gelegen (8.2.1).

5.3. *Secundaire wegen in Kleinkempen en omgeving*

5.3.1. *Halense Voetpad of Voetweg*

Oud wegje ten zuiden van het Hof ter Hagen en van de Begijnenbeek of Hollandsebeek naar Waanrode, dat een bocht van de *Halensebaan* afsneed :

ca. 1600 te Scheyndelbroeck reg. den *Halenschen Voetpadt* (HZH 9/3, 106v°); 1613 den *Haelenschen Voetwech* (BS 6935/C, 6v°); 1653 int Ruijsbroeck reg. den *Halensche Voetwech* (BKe 16426, 40v°); 1663 'onder Beckevoort aen Ter Haeghen bosch [...] den *Haelenschen Voetwech*' (DN 321); 1730 *Halensche Voetpadt* (BS 171bis); ca. 1845 *Haelensche Voetweg* (KB).

5.3.2. *Langenakkerstraat*

Vroeger wegje van de Halensebaan, in het verlengde van de Processiestraat in Wersbeek, naar de Netelzeepstraat, ongeveer tegenover het Hof ter Hagen :

1466 *Langeracker strate* (HZH 9/2, 33r°); ca. 1600 *Lanck ackerstraet* (HZH 10, 102v°)

Dit wegje kwam bij het veld de *Lange Akker*, tot begin 19de eeuw onder Wersbeek, daarna onder Bekkevoort.

5.3.3. *Ballaar*

Huidige naam van een wegje bij de grens met Kaggevinne, oorspronkelijk in de vorm *Beylaer* de naam van een gehucht in het centrum van het huidige Kaggevinne, daarna de naam van een groot bos tussen dat gehucht, Bekkevoort en Assent en ten slotte van een weg naar dat bos.

1321 'via de *Beelaer*', weg naar het gehucht Beylaer (BKe 16418, 24).

5.3.4. *Dennenstraat*

Huidige naam van een wegje van de straat Steenberg naar Ballaar, gedeeltelijk op de grens met Kaggevinne en genoemd naar het vroegere grote *dennenbos* op het grondgebied van dat dorp (Claes 1979a).

5.3.5. *Brugstraat*

Oude naam voor een van het gehucht Meerbeek (Assent) komend nu naamloos wegje, wat ten zuiden van de huidige Leuvensesteenweg.

1520 die *Brugstrate* (BS 2386, E 1); 1540 Midtsbeecke strate, *Brugge strate* (BKe 16384);

1613 *Bruggestrate* (BS 6935/C, 5v°); 1788 *Brughstraete* (BS 170).

Voortzetting van een straat in Assent, die daar al in 1444 'Bruggherstrate' heet, bij het 'Bruggervelt', zo al in 1379. Die namen zijn in Assent in de 18de eeuw geëvolueerd tot 'Bruggestraat' en 'Brugveld'. Het wegje begon daar tussen de huidige Pastoriestraat en de Wissenbeemd.

De naam Brugstraat kan komen van een *brugje* over de Meerbeeksebeek of Vijverloop in het gehucht Meerbeek (Assent), maar verwarring met *broek*, moeras, is niet uit te sluiten (cf. Claes 1989c).

5.3.6. *Molenweg*

ca. 1860 : *Molenweg* (KP).

Weg naar de vroegere *windmolen* van de commanderij in Bekkevoort, die in 1635 door Franse soldaten werd afgebrand (1.7 en 4.3.5).

De windmolen stond vroeger ten zuiden van de *Molenweg*, juist aan de overkant van de weg die van de *Wissenbeemd* (Assent) komt.

5.3.7. *Watermolenweg of Molenbeekstraat*

Nog bestaand naamloos wegje van de *Molenweg* naar de *Begijnenbeek*, bij de plaats van de vroegere watermolen, aan beide zijden van de *Provinciebaan* :

1608 te Mitsbeke [...] de *Meulebkestraete* (DdBk 84) ;
ca. 1860 *Water molen weg* (KP).

5.3.8. *Kerkhofweg*

Weg naar het huidige kerkhof van Bekkevoort, die ca. 1860 (KP) nog deel uitmaakte van de *Leemkuilstraat*.

5.3.9. *Meelhaagweg*

Nog bestaand naamloos wegje dat, een klein beetje ten noorden van de *Kerkhofweg*, aan de overkant (ten oosten) van de huidige *Provinciebaan* naar de *Begijnenbeek* gaat.

ca. 1860 *Meelhaegweg* (KP).

Dit wegje ging vroeger naar de *Meelhaag* (8.1.2.2), die ten noorden ervan lag.

5.3.10. *Kuiperstraatje*

Huidige naam van een wegje van dicht bij de Provinciebaan naar de Zellikse Baan.

In 1780-1782 woonde in deze buurt een Jan *Cuypers* (BKe 16412, 34, nr. 66) en in 1833 woonden er een Michiel en een Libertus *Cuypers* (BKa 1120).

5.3.11. *Zellikse Baan*

Recente naam van de weg van de Provinciebaan in Kleinkempen over de Struikstraat in Struikt (Assent) naar het gehucht *Zelk* (Halen).

5.3.12. *Eugeen Coolsstraat*

Huidige naam van de weg van bij het centrum van Bekkevoort tot voorbij de Provinciebaan aan de Begijnenbeek en de grens met Waanrode, in 1904 genoemd 'de gemeente steenweg van de Klein Kempen naar het Dorp' (DGvD 17-12-04).

Eugeen Cools was 31 jaar burgemeester van Bekkevoort en liet niet ver van deze weg 'Bergenhof' of 'Kasteel van Cools' bouwen (4.1.15).

5.3.13. *Keulenbos*

Recente naam van de weg van de Eugeen Coolsstraat naar de Leemkuilstraat :

ca. 1860 *Ruyle bosch* hooge weg en *Ruyle bosch* laege weg (KP).

Vervormde namen van de weg bij het vroegere *Ondersten* en *Bovensten* *Kuylenbosch*.

5.3.14. *Diestereweg, Oude Diesterse baan of Mitsbeekstraat*

Nu Oude Diesterse baan, wegje van de Wijndriesstraat naar de Eugeen Coolsstraat :

1471 te Herbezijs op den *Diesterweg* (BKe 16380, 19) ; 1473 'by die windtmolen [...] *Diester Steenwech* die van Wersbeke compt' (BKe 16414, 15r°) ; 1546 *Dietersche straete* (BKe 16428, 3 B, 13) ; 1577 die *Diesterstraete* (BKe 16402, V B13) ; 1638 den *Dieterschen wech* (LPh XXX 3, 49r°).

1540 *Midsbeecke strate*, Brugge strate (BKe 16384).

Vroegere weg vanuit het huidige Kleinkempem over het gehucht Meerbeek (Assent) naar *Diest*.

Deze weg sloot vroeger, via de hier volgende weg (5.3.15), in Kleinkempem aan op een weg over Wersbeek, Meensel en Kiezegem naar Tienen (5.5.2), zodat het een van mogelijke verbindingen Diest-Tienen was. Hij ging midden door het oude gehucht *Mitsbeek*, zodat hij ook naar dat gehucht Mitsbeekstraat genoemd werd.

Wanneer we een *steenweg* in 1473 al vroeg vinden voor een weg op het platteland, moeten we er toch rekening mee houden dat het hier gaat over een vroegere verkeersweg Diest-Tienen en ook vergelijken met dorpen in de omgeving, waar ook al vroeg een *steenweg* wordt vermeld : in Molenstede in 1497 (Claes 1996 : 111) en in Webbekom in 1562 (Claes 1994c : 178, nr. 589). Van zo'n middeleeuwse steenweg mogen we ons uiteraard niet te veel voorstellen. Waarschijnlijk waren er als verharding alleen maar hier en daar wat losse stenen gelegd om te voorkomen dat karren en paarden er in de modder zouden wegzakken.

5.3.15. *Oudestraat of Tiensestraat*

Voortzetting van de vorige weg in de richting van Tienen :

1577 Midsbeke [...] den *Thienschē wech* (BKe 16402, V 8); 1653 tVissenrot reg. *d'Audestraete oft Thiensche strate* (BKe 16426, 37r°); ca. 1688 die *Oude straete oft de Thiensche straete* (BKe 1617).

Volgens de benaming 'oude straat' had deze weg in de 17de eeuw al veel van zijn belang verloren.

5.4. *Secundaire wegen in Robbesrode en omgeving*

5.4.1. *Robbesrodestraat*

De huidige Robbesrodestraat, dwars door het gehucht heen :

1520 *Robbensroeystraetken* (BKe 2386, 7); 1546 *Robbensroestrate* (BKe 16428, 3); 1577 *Robbensrode straet, Tsrobbesroystrate* (BKe 16402, 1 en 30); 1608 het *Robesroy straetjen* (BKe 2390, 5); ca. 1860 *Robbensrodesche straet* (KP).

5.4.2. *Hollestraat, Holstraatje*

Wegje van het centrum van Robbesrode naar de Oude Tiensebaan, tot aan de Oude Leuvensebaan.

1321 Robbensrode [...] *Hoelstrate* opte Heyde (BKe 16418, 6); 1473 de *Hoilstrate* (BKe 16414, 26r°) 1577 't *Hoolstraetken* (BKe 16402, IV B); ca. 1600 *Hoolstraet* (HZ 9/3, 96r°); 1638 *Hollstraet* (LPh XXX, 3, 40v°); 1763 *Holstraete* (BS 4465); ca. 1845 *Holstraatje* (KB).

5.4.3. *Delbergstraatje*

Huidige naam van een zijwegje ten zuiden van de Robbesrodestraat :

ca. 1860 *Delberg straetje* (KP).

Genoemd naar de *Delberg* (7.2.1).

5.4.4. *Hertstraat of Schoonderbroeksestraat*

De huidige Hertstraat, van de Ossenbergh naar *Schoonderbuken*, niet de huidige Schoonderbeukenstraat, maar ze sluit wel aan op de Hertstraat in Schoonderbuken (die daar al in 1651 vermeld wordt, Van de Perre 1986 : 30) :

1726 *Hertstrate* (BK_e 16403, 3b) ; ca. 1860 *Hertstraet* (KP) ; 1904 *Hertstraat* (DGvD (5-11-04) ;

1495 *Schoenderbrueckse strate* (BLB 2264, 12v^o) ; 1594 *Schoenderbroecksche straet* (BK_e 16401, 2).

De naam Hertstraat is waarschijnlijk gevormd met het woord *hert*, naar de herten die wel in de bossen daar zaten.

De vroegere naam *Schoonderbroeksestraat* verwijst naar *Schoonderbroek*, gedeeltelijk onder Bekkevoort (3.18).

5.4.5. *Schillekensberg*

Weg ten zuiden van de *Schellekensbergh* (7.2.1) en daarnaar genoemd.

1780-1782 *Schilkens bergh straete* (BK_e 16412, nr. 98) ; ca. 1860 *Schillekensberg* (KP).

5.4.6. *Meutelstraat*

Huidige Meutelstraat bij de grens met Tielt :
Genoemd naar de veldnaam *Mortel* (7.4.2).

5.4.7. *Heidestraat*

Huidige Heidestraat van de Oude Tiense baan naar de Oude Leuvense baan :

1528 boven den Brant aen die *Heijstrate* (T Sect. II 429, 28r°); 1546 Troeken op die *Heystraete* (BKe 16428, 56);

5.4.8. *Hondstraatje*

Huidig wegje van de Robbesrodestraat naar de Heidestraat.

Waarschijnlijk wijst het eerste lid *hond* op het kleine, minderwaardige van deze weg (cf. Claes 1994c : 98, nr. 275). Minder waarschijnlijk is hier een verband met de wat verder gelegen grens met Tielt (cf. Helsen 1961 : 27-31).

5.4.9. *Wijndriesstraat*

De huidige Wijndriesstraat :

1473 *Wijndrieschstrate* (BKe 16414, 2); 1594 *Wyn-driesstrate* (BKe 16401, 3); 1608 dey *Windryeschstraat* (BKe 2390, 66); 1780-1782 *Wijnendriesch straat* (BKe 16412, nr. 136).

Genoemd naar de veldnaam *Wijndries* (7.1.2.2).

5.5. *Secundaire wegen in Netelzeep*

5.5.1. *Beekstraat(je) of Oude heerbaan van de Dorshaag naar Diest*

Huidige Beekstraat, in de richting van Kapellen :

1520 *Beeckstrate* (BKe 2386, 20) ; 1608 *dey Beeckstraet* (BKe 2390, 18) ; 1638 *dat Beeckstraetken* (LPh XXX, 3, 52v°) ; 1741 *Hollandtsche Beeckstrate* (BFRb 30bis, 1) ; 1760 *Beecke straet* (BKe 16434, 19).

1741 *Oude Herbaene van de Dorshaghe op Diest* (BFRb 30bis, 1r°).

Weg bijna vlak langs de Begijnenbeek of *Hollandse beek*. Opmerkelijk is hier het woord 'heerbaan' voor deze oude verbindingsweg alleen maar van plaatselijk belang, van Meensel-Kiezegem en de Dorshaag (gehucht van Wersbeek) uit naar Diest.

5.5.2. *Molenweg of Kiezegemstraat*

Huidige Dorshaagstraat en Kiezegemstraat, gedeeltelijk op de grens (tot 1976 gemeentegrens) van Wersbeek.

1520 *den Molenwech* (BKe 2386, 15) ; 1608 *den Mullenwegh* (BKe 2390, 12) ; 1613 *het Moelenstratten* (BS 6935/C, 7r°) ; 1766 *den Molenwegh* (BN 11660, 6).

1741 : *die nieuwe Herbaene van de Dorshaeghe naer Diest oft den Molenwech* (BFRb 30bis, 1) ; ca. 1845 *Dorshaagstraat* (KB).

Weg van de *Dorshaag*, gehucht van Wersbeek dicht bij Meensel, of ook van *Kiezegem*, naar Diest, tevens gebruikt als weg naar de windmolen van Wersbeek.

Hier schijnt het woord *heerbaan* weer te staan voor een weg van alleen maar plaatselijk belang, maar vroeger

sloot deze weg in Kleinkempen aan op een weg naar Diest (5.3.13), zodat hij daar *Tienseweg* werd genoemd en een van de mogelijke verbindingswegen Diest-Tienen was.

5.5.3. *Walenstraatje of Frankrijkstraatje*

Huidig Frankrijkstraatje, tussen de Kiezegemstraat en de Netelzeepstraat :

in 1779 *Waelenstraetje* (BS 6121, 8).

Aan de westkant van dit straatje woonde in 1779 Hendrik Marschaux, erfgenaam van Joannes Petrus Marschaux uit Geldenaken. Blijkbaar werd het toen naar deze laatste, een *Waal*, 'Walenstraatje' genoemd. De nabijheid van het Hof ter Hagen (3.1.4) met *Franssprekende* heren kan ook meegespeeld hebben om er de naam Frankrijkstraatje aan te geven.

5.5.4. *Wolbensrodestraat*

Deel van de huidige Netelzeepstraat ten westen van de Kiezegemstraat :

1321 inter *plateam de Vollrecheym* (BKe 16418, 88); 1520 *Volpensroystrate* (BKe 2386, 15); 1594 *Wolbenroystraete* (BKe 16401); 1608 *Wolpensroystraet, Wolbesroystraet* (BKe 2390, 12 en 13); 1653 die *Volbensroedestraete* (BKe 16426, 44r°); ca. 1688 die *Wolbensrode straete* (BKe 16417), 1689 *Wolbesrodestrate* (BM EL 571, 18r°); 1760 : *Wolbersrodestrate* (BKe 16434, 35).

Vroeger de voornaamste weg in het oude gehucht *Wolbensrode* (3.17).

5.5.5. *Adriaan Lodewijkstraat*

Huidige naam van een wegje van de Netelzeepstraat naar de Beekstraat :

ca. 1860 *Adriaen Lodewijkstraet* (KP).

In 1833 woonde *Adrianus Lodewijck* hier (BKa 1120).

5.5.6. *Attenrodestraat*

1695 tot Netelzeep [...] de *Atteroijsstraet* (DN 233, 2r°)

Weg van Netelzeep naar *Attenrode*, waarvan vermoedelijk de huidige Kerkhovenstraat nog een deel is.

5.6. *Beknopt overzicht van de elementen van de straatnamen*

Als tweede element wordt bij kleinere wegen in het algemeen *straat* gebruikt. Een opvallende uitzondering hierop vormt echter de naam *Molenweg* (5.3.6 en 5.5.2). Bij grotere wegen is het tweede element meestal *weg*, maar ook *baan*, *heerweg*, *heerstraat* en eventueel *steenweg*.

Wanneer het eerste element een plaatsnaam is waarheen de weg gaat, wordt tot in de 18de eeuw vrijwel altijd een bijvoeglijke afleiding ervan gebruikt, zoals in *Halensebaan* en *Tienseweg*. Dit is niet het geval wanneer de weg dwars door een gehucht gaat, zoals in *Robbesrodestraat* en *Wolbesrodestraat*. Een uitzondering hierop vormt de naam *Atteroijsstraet* in 1695, de weg van Netelzeep naar Attenrode. Deze gegevens komen overeen met wat ik vroeger over Oost-Brabant in het algemeen heb geschreven (Claes 1979c). Als bijvoeglijke afleidingen op *-er*, waarvan ik er vroeger verscheidene in Oost-Brabant heb gesignaleerd (*ibid.*, 150-151), heb ik in Bekkevoort alleen maar *Diestere wech* en *Diesterstraete* (5.3.12) gevon-

den en het ermee vergelijkbare *Hulsterstraete* (5.1.4). Hierbij merk ik op dat de stapelvorm *Dieters* in de streek van Diest (ook in Bekkevoort) nog de gewone bijvoeglijke vorm voor 'van Diest' is.

5.7. *Keigat, Hamelsgat en Koutergat*

Gat betekende vroeger, nu nog soms in het dialect, 'toegang tot een akker of wei', vaak meer in het bijzonder 'toegang tot een hoger gelegen akker' (Lindemans-Borgers 1949 : 34, nr. 212, en 60, nr. 42 ; Claes 1987 : 86-87). In Bekkevoort heb ik twee namen met 'gat' gevonden, beide vermoedelijk als toegang tot een weide :

Niet ver van het Hof ter Hagen bij de Begijnenbeek, tot begin 19de eeuw onder Wersbeek, was er het Keigat :

1546 'lant, nu eusel in't *Keygat* reg. die beecke' (BKe 16428 III 1) ; 1636 'leen genaempt het *Keygat*' (BKe 2390, IV) ; 1638 int *Keijgat* reg. die Beeckstraet (LPh XXX 3, 55r°) ; 1681 bij het Hof ter Hagen 'lanxt het *Keijgat*' (DN 227, f. 19r°) ; 1760 het *Keijgat* reg. Beeckstraet (BKe 16415, 35) ; 1822 *Koeygat* (Bk Kd) ; 1833 *Kaeygat* (BKa 1120).

Blijkbaar is de naam Keigat gegeven omdat er bij de beek en de Beekstraat een toegang tot het perceel akkerland was waar veel *keien* lagen en heeft men de naam later, nadat het een weide geworden was, opgevat als 'toegang voor de *koeien*'.

Het Hamelsgat lag, gedeeltelijk onder Wersbeek, bij de oude Tiensebaan, waar de Netelzeepstraat (daar vroeger Wolbesrodestraat) en de Dorshagestraat (vroeger Molenweg) erbij kwamen :

1520 beemd aan 't *Hamelsgat* (BKe 2386 ; 15) ; 1608 'geleeghe (boerderij) op 't *Hammelsgat*' (BKe 2390, 16) ;

1611 in 't *Hamelgat* (*ibid.*, III 7); 1689 in 't *Hamelgat*, ten westen palend aan de Oude Tiensebaan [...] in 't *Hamelsgat*, ten zuiden palend aan de Wolbesrodestraat, ten noorden aan de Molenweg (BM EL 571/2, 1r°); 1759 in 't *Hamelsgat* (DdBk LB 1 en 2); 1788 int *Hamelgatt* (BS 170).

Vermoedelijk is de naam gegeven aan de toegang naar een weide, waar *hamels*, gesneden rammen, gehouden werden.

In de 15de en 16de eeuw is er in Robbesrode een 'kleine woning' met de naam Koutergat :

in 1484 'een cleyn woninghe met synder toebehoerten [...] den padt heet dat *Cautergadt* (DKABg 141, XVr°); 1547 dat *Coutergat* (DKABg 100, 97v°).

De naam Koutergat betekent eigenlijk *gat*, toegang, tot de *kouter*, akker, en later is hij blijkbaar overgedragen op een daar gebouwd huis.

5.8. *Namen van pleinen*

Al had het woord *plein* in het Middelnederlands al de betekenis 'open ruimte in het centrum van een dorp of stad' (Molemans 1982 : 541, nr. 1339), in Bekkevoort betekent het meestal 'open ruimte voor een hoeve' (Helsen 1938 : 42-43).

5.8.1. *Dorpsplein : Dorp of Plaats*

1546 aen *Torp* (BKe 16428, B 1); 1577 opt *Dorp* (BKe 16402, B 13); 1608 int *Dorp* (BKe 2390, 5); 1638 aent *Dorp* (LPh XXX, 3, 7v° en 22v°); 1653 opt *Dorpe* (BKe 16426, 1r°); 1689 int *Dorpe* (BM EL 571, 1, 9r°).

1526-1533 inde *Plaetse* te Beckeuoert (DHG 1421, 261v°); 1546 die *Plaetse* (BKe 16428 I 37); 1577 aent *Dorp*, reg. die *Plaetse* (16402, 37); 1689 in de *Plaetse* tot Beckeuoert (BM EL 571, 1, 33r°).

Dorp is hier nu, zoals in Webbekom (Claes 1994c : 53-54, nr. 123 en 155, nr. 496), het gewone woord voor het dorpsplein. *Plaats* is er in die betekenis door verdrongen (Molemans 1977 : 27-28).

5.8.2. *Sint-Martensplein*

Blijkbaar een pleintje tussen huizen in de wijk Bourgondië (3.9) :

1467 *St. Mertens pleyn* tot Bourgongien (BKe 16380, 1v°, 2r° en 3v°); 1594 *Sint Mertens pleyn* (BKe 16401, 7); in 1608 is er 'huys ende hoff te Burgondien geheyt *Mertensplein* (BKe 2390, 52b) en ook in 1689 : huijs ende hoff te Bourgoigne geheeten *Sint Mertenspleyn* (BM EL 571, 33r°).

Genoemd naar de heilige *Martinus*. Deze heilige is patroon van een parochie in het aanpalende (Sint-Martinus-)Tielt, maar over een bijzondere verering van deze heilige in Bekkevoort is niets bekend. Wel is het goed mogelijk dat de Duitse Orde zich, als ridderorde, speciaal aangetrokken voelde tot de heilige soldaat die Martinus geweest was.

5.8.3. *Platvoetsplein*

Waarschijnlijk een vroegere open plek ten zuiden van het Hof ter Hagen (4.1.4) bij de Begijnenbeek of Hollandsebeek.

1626 'een half boender bempts genaempt *Platvoetspleijn* beneden het Hoff te Haegen', palend aan 'die Beeckstraete ende beke' (BS 6359, 44v°).

Waarschijnlijk komt het eerste lid van een persoonsnaam : in 1613 was er in Wersbeek een Jan *Platvoet* (BS 6935/C, 10r°).

5.8.4. *Wijndriesplein*

Waarschijnlijk een vroegere open plek bij de Wijndries, in een bocht van de Wijndriesstraat :

1760 drie zil 'aen de *Weyndriesch pleijn*', ten noorden en ten westen palend aan de straat (BKe 16434, 68).

5.9. *Een belangrijk kruispunt : het Stenen Kruis of de Hand*

In 1321 is er in Robbensrode sprake van grond 'iuxta crucem', bij het *Kruis*, dat ook nog bij Schoonrode wordt gesitueerd (BKe 16418, 56 en 27) ; in 1332 is er het *Steine Cruys* bij de weg van Bekkevoort naar Tielt, namelijk de Oude Leuvensebaan (5.1.2.1) (BKe 16380, 71) en in 1381 bij de weg van Herentals 'naer dat *Cruijs* te Beckeuort gaende deur Mullenbeeck te Thijnen wert', namelijk de Oude Tiensebaan (5.1.3.1) (BKe 16380, 1r°). Met 'het *kruis*' wordt het kruispunt van de twee voornaamste verbindingswegen in Bekkevoort bedoeld, waar uiterlijk in het begin van de 14de eeuw ook een *stenen kruis* werd aangebracht.

Later ging men voor dit kruispunt de naam 'de Hand' gebruiken :

Op de kaart van 1650-1680 is op dat kruispunt duidelijk een wegwijzer te zien met een *hand* die naar het cen-

trum van Bekkevoort wijst en waarbij als tekst *de Handt* geschreven is (Van Ermen 1997 : 37); in 1725 de *Handt* (BKe 16392, 2b); in 1734 bos 'aen de *Hand*', palend aan de weg naar Leuven en aan die van Tienen naar Scherpenheuvel (BKe 16436 III); in 1735 'aen de *Handt*' (*ibid.*, IV).

6. WATERNAMEN

Hier bespreek ik de waternamen die ik als echte water-naam heb aangetroffen, dus niet de naam *Mitsbeek*, oorspronkelijk een waternaam, maar vooral bekend als nederzettingsnaam (3.7), die ik niet meer als waternaam heb gevonden.

6.1. Beeknamen

6.1.1. *Begijnenbeek, Grotebeek, Hollandsebeek, Molenbeek of Koebeek*

1520 *Hollantsche beke* (BKe 238 D 7); ca. 1600 *Hollandsche Beecke* (HZH 10, 88r°); 1608 *Hollensche beeck* (BKe 2390, 28); 1780-1782 : *Hollandsche Beek* (BKe 16412 : 74).

1781 de *Groote Hollandsche beecke* (BKe 16411, 4); ca. 1845 *Grootebeek, Begijnebeek* (KW).

1473 beneden den Ingelbout op die *Molenbeke* (BKe 16414, 13r°); ca. 1850 *Meule Beek* (KVDM).

ca. 1775 *Koeybeeck* (KF).

De naam *Hollandsebeek* komt van de veldnaam *Holland* (7.3.2), aan deze beek vlak bij de Noubrug en dicht bij de Bruul.

In 1781 wordt de 'Grootte Hollansche beecke' gesteld tegenover de 'Kleyn beke (= Peinbeek) haer ontlastende in' die beek. Vandaar de naam *Grotebeek*. In Kleinkempen stond de *watermolen* van de commanderij op deze beek (4.3.5). Daarom kreeg ze daar de naam *Molenbeek*.

De nu algemene naam *Begijnenbeek* is in Diest gegeven, waar deze beek langs het *Begijnhof* stroomt.

De naam *Koebeek* kan onder invloed staan van *Koegat*, de 19de-eeuwse vervorming van *Keigat* (5.7).

6.1.2. *Schindelbeek*

De naam *Schindelbeek* heb ik boven al besproken als naam van een kleine nederzetting (3.14). Oorspronkelijk was het een beeknaam en zo heb ik de naam ook nog aangetroffen :

in 1570 'een bempdeken op die voerseyde *Schindelbeke* (BLB 6302); vervormd in 1613 op de *Schilderbeecke* (BS 6935/C, 6r°); 1730 op de *Schindelbeke* (BS 171b).

6.1.3. *Steenbeek, Peinbeek, Kleinebeek of Lei(t)gracht*

1741 die *Leijgrachte* met den Paeniswouwer (BFRb 30bis, 32); 1754 de beke ofte *Leijtgracht* (BS 6358, 1r°).

1779 de *Steenbeke* (BS 6121); ca. 1845 *Pijnbeek, Steenbeek* (KW); ca. 1860 *Peynbeek, Steenbeek* (KP).

1781 *Kleyn beecke* haer ontlastende in de Grootte Hollansche beecke (16411, 4).

In 1741 en 1754 wordt deze beek, die van *Molenbeek* komt, een *leigracht* genoemd, een waterloop, gegraven om het water af te leiden, als afwatering of soms ook als een 'soort waterreservoir of spaarbekken bij hevige

regenneerslag' (Kempeneers 1983 : 42-43). Deze beek heeft in Molenbeek een opvallend rechte loop en heeft vermoedelijk gediend bij het daar aangelegde spaarbekken om de watermolen van water te voorzien. Dit hoort echter bij de geschiedenis en de toponymie van Molenbeek, die ik later hoop te kunnen uitwerken.

De Paniswouwer, die altijd op het grondgebied van Molenbeek gelegen heeft, bespreek ik hier ook daarom niet.

De naam *Peinbeek* komt blijkbaar van de *Peinwinning* (4.1.9), waar de beek voorbijstroomt. Opmerkelijk is dat ze volgens de 19de-eeuwse bronnen voorbij die hoeve van naam verandert en vanaf de Nattebeemd *Steenbeek* (ook in Waanrode : Kempeneers 1989 : 13) heet, een naam die de Begijnenbeek in Wersbeek draagt, waarschijnlijk wegens de vele erin liggende *stenen* of keien.

De naam *Kleinebeek* staat in tegenstelling tot de Grote Hollandse beek (6.1.1).

6.1.4. *Netelzeep, Terhagenloop, Wolfsvonderbeek, Wolvenbeek of Winterbeek*

De naam *Netelzeep*, vooral bekend als gehuchtnaam (3.2), heb ik sinds de 14de eeuw nog slechts eenmaal als beeknaam aangetroffen : in 1613 'des heeren straete coemende van Thienen [...] ende de *Netelseijp* [...] ende de beecke [...] aende Hollanse beecke (BS 6935/C, 15v°). De namen *Wolfsvonderbeek*, ca. 1660 (BOOLv 2153, 14r°), in 1730 verder vervormd tot *Wolvebeke* (BS 171bis), en *Terhagenloop*, ca. 1845 (KW) tonen dat er toen bij het vroegere Wolbensrode in het westen van *Netelzeep* en bij het *Hof ter Hagen* (4.1.4) nog een waterloop was. Dat Hof werd trouwens ca. 1775 nog door een gracht omge-

ven (KF), hoewel de enige waterloop er nu de Begijnenbeek of Grotebeek is, gedeeltelijk op de grens ervan.

1779 Oversten Langenacker, palend aan de Halensebaan en de *Winterbeke* (BS 6121, 44).

Winterbeek wordt deze (kleine) beek ook genoemd omdat ze in de *winter* een hogergelegen gebied ontwatert (Kempeneers 1983 : 83).

De naam *Wolfsvonder* (cf. *Wolfsvondel* wel ten onrechte onder het aanpalende Kapellen bij Wauters 1882 : 17) is een vervorming van de oude naam *Wolbesrode* (3.16 *Wolfsvonder* in dezelfde tekst als hierboven *Wolfsvonderbeek*), misschien toch ook onder invloed van een *vonder*, *vondel*, planken bruggetje, over de beek daar.

Heel waarschijnlijk gaat ook een oude veldnaam in het Westen van Netelzeep, *Duierbeek*, (8.4.3) op nog een andere naam van deze beek terug.

Het woord *loop*, dat in namen van kleinere waterlopen in de streek van Diest slechts bij uitzondering voorkomt (wel ook in Webbekom, Claes 1994c : 209, en Molenstede, Claes 1996 : 122-123), heeft zich vanuit de provincie Antwerpen uitgebreid (Kempeneers 1983 : 50-52). Vermoedelijk leiden de namen met *loop* in Bekkevoort, alle uit de Atlas van de Waterwegen (ca. 1845 : KW), alleen maar een 'papieren bestaan', net zoals die in Webbekom.

6.1.5. *Vijverloop, Langegraaf of Vloedgracht*

De Vijverloop, die in het gehucht Meerbeek (Assent), waar ze naartoe stroomt, Meerbeeksebeek heet, draagt in Bekkevoort de naam *Vijverloop* (ca. 1845 KW) naar de erbij gelegen *vijvers* van de commanderij, die ik boven, bij de oude burcht (1.2), heb vermeld en verder nog bespreek (6.2.1-6.2.2).

In 1638, 1675 en 1760 wordt deze waterloop bij het Oude Eussel, het huidige Dijsselveld, ook *Vloetgracht* genoemd (LPh XXX 3, 5r°, DdBk 68 en BKe 16415, 55) en in 1780-1782 in het kaartenboek van de commanderij *Langengrave* (BKe 16412, nr. 113). Volgens 19de-eeuwse gegevens (KW ca. 1845) kwam de Vijverloop inderdaad van die plaats. Een *Vloedgracht* was een gegraven waterloop, meestal in opdracht van een invloedrijk persoon (Kempeneers 1983 : 46). De naam *Langengrave*, ten westen langs de commanderij, bevestigt dit. Voor afwatering van of bij het Dijsselveld was deze 'gracht' niet nodig. Natte weiden waren daar niet, maar we kunnen wel aannemen dat de oude heren van Bekkevoort een gracht wilden om hun burcht te kunnen verdedigen.

6.1.6. *Hazenhoekloop en Tieltse Motte, Ossenbeek of Brandbeek*

Ook drie namen van de twee waterlopen *Hazenhoekloop* en *Tieltse Motte* of *Ossenbeek* heb ik alleen maar ca. 1845 (KW) aangetroffen. In andere documenten uit Bekkevoort zijn ze niet te vinden. De vijvers Eendenpoel en Rootwouwer, die ik verder bespreek, tonen wel dat er in de buurt van de Ossenberg een waterloop geweest moet zijn. De *Tieltse Motte* ontspringt inderdaad bij die hoogte, ook al wordt hij op de kaart van Ferraris (KF ca. 1775) onder de naam *Nieuwe Motte* alleen maar in Tielt aangegeven, wel dicht bij de grens met Bekkevoort, maar niet op het grondgebied ervan.

De eerste waterloop is genoemd naar de *Hazenhoek* (8.1.1.1), een veldnaam tussen de Ossenberg en het dorpscentrum, de tweede naar *Tielt*, waar hij naartoe stroomt, en naar de *Ossenberg* en de *Brand* (7.2.1), waar hij voorbijkomt.

De naam *Motte* (de oudste vorm in Tielt is *Motte* in 1523 : Van Malcot 1977) komt vermoedelijk van het Middelnederlandse woord *mot*, molm, stofachtig gruis, waarmee ook *motregen* samenhangt (De Vries-De Tollenaere 1997 : 257). Minder waarschijnlijk is voor deze beeknaam wel het Middelnederlandse *mote*, aardheuvel, heuveltje waarop een kasteel staat' (Van Malcot : 548). Ik zou de naam *Motte* veeleer verbinden met *Motbroek* in Sint-Joris-Winge, waarvan de oudste vorm *Moetbruc* is in 1259 (Ulens 1925 : 363).

De naam *Brandbeke* komt in 1788 voor (BS 170), naar de erbij gelegen plaats de *Brand*.

6.2. *Namen van vijvers*

Bij de namen van kleine nederzettingen heb ik de plaats *Vin(ne)* of *Ven(ne)* vermeld (3.10), waarvan de naam gegeven is naar waterig land op die plaats. Verder vermeld ik nog, telkens bij het tweede lid van de naam, enige andere namen van stilstaand water : *Poeldries* (7.1.2.2), *Fonteinbos* (8.1.1.1), *Plasbos* (8.1.1.3) en *Wanhagenput* (8.1.2). Verder zal ik nog de eigenaardige vorm *Dwierbeek* vermelden (8.4.3), waarvan het eerste lid een vervorming kan zijn van *weier*.

6.2.1. *Commandeurswijer, Commanderiewijer, 's Heren Wijer of Grote Vijver*

Al van bij de stichting bezat de commanderij een vijver ter plaatse : in 1229 had Arnold van Diest er immers het deel aan afgestaan dat hij van een vijver bij de burcht had. In 1255 kwam de commanderij opnieuw in het bezit van een andere vijver daarbij door een ruil met de hertog van Brabant (zie 1.2).

Met de vele dagen van vasten en vlees derven in de Duitse Orde voorgeschreven waren visvijvers van groot belang voor de commanderij. Na het vertrek van de leden ervan uit Bekkevoort werden de vijvers echter blijkbaar verwaarloosd. In 1726 worden de vijvers van de commanderij als volgt beschreven : er zijn er drie grote en daarnaast drie kleine 'recevoiren', bewaarplaatsen voor vis. Ze zijn al lang vervuild en samen vier bunder (= wat meer dan 5 ha) groot (BKe 16403 3 D). In het kaartenboek van de commanderij uit 1780-1782 worden bij de pastorie en de grote pachthoeve, op het terrein van de vroegere commanderij nog de namen van twee vijvers vermeld, maar alleen de eerste was toen nog vijver. Deze heette *Grooten Vijver* (BKe 16412, nr. 117), was 1 bunder en 2 zil (= ca. 2 ha) groot en lag juist ten noorden van de pastorie ; de Vijverloop stroomt erdoorheen (BKe 16412, nr. 117). Toen waren helemaal in het noorden van de grond bij de commanderij ook nog drie 'reservoirs' (voor vis), samen 75 roeden (= ca. 24 are) groot (*ibid.*, nr. 112).

Vermoedelijk is dit de vijver waarop de oudste vermelding, in het Latijn, in 1321 slaat : 'uiuarium nostrum' (onze vijver) (BKe 16418, 1) en die later 'Commandeursweier', 'Commanderieweier' of 's Herenwijer' wordt genoemd : 1546 *Commendeurs Weyer* (BKe 16428, 2, 2) ; 1577 *de Commendeurs Weyer* (BKe 16402, II, 43) ; 1594 's *Heeren wijer* (BKe 16401 II b) ; 1653 die *Commanderije weijer* (BKe 16426, 1r^o) ; in 1699 werd die vijver nog verhuurd (BKe 16407).

We merken hier de vorm *weier* op, die in Limburg veel voorkomt, in Oost-Brabant ook wel (o.a. in Schaffen : Claes 1996 : 123), maar die in de stukken van de com-

manderij, met de spelling *ey*, toch onder Duitse invloed kan staan.

6.2.2. *Wilde Vijver*

In het kaartenboek van de commanderij wordt de tweede vijver *Wilden vijver* genoemd. Het was echter geen vijver meer, maar een wei, een zil en 86 roeden (= ca. 60 are) groot, gelegen ten noorden van de Grote Vijver (BK16412, nr. 115).

Wild zal in deze naam wel de betekenis 'verwaarloosd en vuil' hebben (vgl. de tekst uit 1726 hierboven (6.2.1)).

6.2.3. *Eendenpoel*

De al vroeg tot akkerland gemaakte vijver Eendenpoel was gelegen in Robbesrode tussen de Ossenbergh en de grens met Tielst :

1321 'retro (achter) Ossenbergh [...] *Enden poil*' (BKe 16418, 140); 1577 lant op den *Eendepoel* (BKe 16402, IV, 8); 1638 een stuck lants geheeten den *Eijndenpoel* (BKe 16426, 19v°); 1653 *Eijndepoel* (BKe 16426, 19v°); ca. 1688 *Eynde poel* (BKe 16147, 1).

In 1577 was van deze vijver al akkerland gemaakt. De naam wijst er wel op dat er vroeger geregeld wilde *eenden* kwamen zwemmen.

6.2.4. *Rootwouwer*

Ook in Robbesrode bij de grens met Tielst, maar zuidelijker, in de richting van de Wijndries, bevond zich de Rootwouwer :

Misschien wordt deze vijver al in 1321 bedoeld met 'vivarium nostrum ter Varent', ook bij het Vorenbos

gelegen (zie 7.2.1) (BKe 16418, 52); 1528 Wijndries [...] den *Royen wouwer* (T Sect. II 429, 29r°); 1577 aen die Varent reg. den *Roetwouwer* (BKe 16402 IV 7); 1594 den *Rootweijer* (BKe 16401, 3); 1653 *Rootwouwer* (BKe 16426, 19r°); ca. 1688 *Roodt wauwer* (BKe 16417, 1) 1733 den *Royde Wauwer* (BKe 16436 II).

Deze vijver hoorde al in 1523 toe aan de abdij van Tongerlo.

Het eerste lid *root* (met *roet* als weergave van dialectuitspraak) slaat op de erbij gelegen plaats de *Root of Roet(e)* (8.2).

6.2.5. *Wouwers van Schindelbeek*

1570 drye bempden in een stuck [...] drye bunder dat hier voertyts plagen te heeten die *Wouwers van Schendelbeek* gelegen tot Beckevort', palend aan de Halense baan en de Schindelbeek (BLB 6302); 1788 aen de *Schildebeek wijer* (BS 170).

In Schendelbeek, vlak bij de Noubrug (4.1.3) en de grens met Waanrode, waren dus al een tijd vóór 1570 drie vijvers geweest, samen drie bunder (= ca. 4 ha) groot.

7. NAMEN VOOR DE BODEMGESTELDHEID

7.1. *Namen voor steenachtige of andere onvruchtbare grond*

7.1.1. *Steenachtige bodem*

Bij de namen met 'gat' (5.7) heb ik de naam 'Keigat' al vermeld, waarschijnlijk gegeven wegens de

keien die daar bij de beek en de toegang tot een wei lagen.

De Steenberg is een hoogte ten noordoosten van het vroegere dorpscentrum en ten noorden van de Vijverloop, bij het begin van de weg van Bekkevoort naar Scherpenheuvel. Nu is het onrechte de officiële naam van die weg naar Scherpenheuvel-Zichem (5.2.1) :

1379 opten *Steenberch* (DHG 1889, 47r°); 1662 een blocxken genaempt den *Steenberch* (DN 322, 24-10-62); 1833 *Steenbergh* (BKe 1120); ca. 1850 *Steen Berg* (KVDM).

De naam Steenberg komt wel van de *steen*achtige bodem en niet omdat er een *steen*, stenen herenwoning, gestaan zou hebben (zo misschien volgens Claes 1972a : 73).

7.1.2. *Minderwaardige of onvruchtbare grond*

7.1.2.1. *Namen met eussel*

Het woord 'eysel' was een naam voor minderwaardige of onvruchtbare grond, droog of drassig. Oorspronkelijk werd deze benaming zowel op akkerland en bos toegepast als op weiden, maar later vooral op weiden (Claes 1986). Ik merk eerst op dat *eysel* in 1638 in Bekkevoort nog een soortnaam is in de verbinding 'eysel ende wijerken inden Mercelis' (LPh XXX 3, 22r°) en zo ook *eerssel* in 1648 in de verbinding 'sekere *eerssels*' (DN 322 : 14-10-48) en *euijssel* nog in 1788 in de verbinding '5 daghmael *euijs-sels* tot Mitsbeek geheeten het *Bruggen wyssel*' (BS 171bis).

Ongeveer halfweg tussen het centrum van Bekkevoort en het gehucht Robbesrode lag vroeger het Oude Eussel,

op de plaats die nu Dijsselveld heet, aan beide zijden van de huidige Staatsbaan.

De vroegere vormen tonen de evolutie van de naam :

1473 opt *Doude Eusel* (BKe 16414, 26r°); 1520 op *t' Aw Eusel* (BKe 2386, F 1); 1528 *Dou Eussel* (T Sect. II 429, 28r°); 1546 op 't *Oude Eeusel* reg. die Louensche straet (BKe 16428, I 9); 1577 op 't *Oude Eusel* reg. die Souwe (BKe 16402, I 13) en op 't *Oude Eeusel* reg. die straet nae Robbensroe (*ibid.*, 15); 1594 op *Doudt Eussel* reg. die Hoelstraet (BKe 16401 I 11); 1608 op dey *Oude Euselen* (BKe 2390, 58); 1638 op *Aude Eussel* reg. die Louensche straet, die straet naer Robbesrode (LPh XXX 3, 3r°), opt *Aude Eusel* (*ibid.*, 3v°), op *Dausel* reg. die Louensche straet (*ibid.*, 4v°), op d' *Ausele* [...] opt *Ausel* (*ibid.*, 5r°), opt *Aut Aussele* (*ibid.*, 14v°), opt *Aut Aussel* aen de Holstraet (*ibid.*, 40v°); opt *Aussel* (*ibid.*, 112v°, 113r°); 1665 op *Daussel* (DN 322, 11-12); 1675 op d' *Ouissel* (Dd Bk 68); 1760 op d' *Ouden Aussel* (BKe 16415, 50); 1780-1782 op d' *Aussel* (BKe 16412, nr. 97); 1822 *Dysselveld* (BkKd); 1833 *Duysselveld* (BKe 1120); ca. 1860 *Dijsselveld* (KP); 1877 *Dysselveld*, ten noorden palend aan 'de steenweg van Diest naar Loven' (BN 34554, 252).

De oorspronkelijke vorm het *Oude Eusel* is via de samengetrokken vorm (*d'*)*aussel* door ontronding ten slotte *dijssel* geworden.

In Mitsbeek, nu Kleinkempem, bij de Begijnenbeek en dicht bij de grens met Assent, had een weide de naam Brugeussel : 1608 dey kercken bempt te Midtsbeecke geheyten dat *Brugh Eussel* reg. Brughstraet (BKe 2390, 56); 1788 het *Brughen uyssel* reg. Wolffstraete, beke (BS 170).

Voor de verklaring van het element *brug* in deze naam verwijs ik naar de naam *Brugstraat* (5.3.5).

Ook bij de Begijnenbeek en bij de watermolen lag in 1473 het *Inghelbouteusel* (BKe 16414, 10r°), genoemd naar de veldnaam *Ingelbout*, later *Engelbout* (8.1.5).

De twee laatste namen tonen dat een *eusel* ook een bij een beek gelegen 'beemd' kon zijn.

De volgende twee eusselnamen, gevormd met een voornaam, kan ik niet precies lokaliseren :

1665 *Heijnckens eusel* [...] *Hijnckens esel* [...] *Heynkens ersel* (DN 464, 09-02-65). Het eerste lid van deze plaatsnaam is *Heinke*, de verkleinvorm van *Hein*, een verkorting van *He(i)ndrik*.

Bij het Hof van Wange (4.1.2), heb ik de naam *Vranxeussel* (in 1466, HZH 9/3, 4r°), 12 bunder bos, al vermeld, met als eerste lid ook een voornaam, waarschijnlijk die van *Vranko* van Wanghe. In 1640 komt die naam nog voor, in de vorm *Vranckeussel*, een bos van twintig bunder (= ca. 27 ha) (HZH 10, 112r°).

Waarschijnlijk lag dit *Vrank(s)eussel* niet ver van het Hof van Wange, waaronder het hoorde en waarbij het in de tekst is opgenomen.

In Robbesrode, niet ver van het bovengenoemde Oude Eussel, was in 1760 een 6 1/2 zil (= iets meer dan 2 ha) groot bosch, genoemd den *Aussel beempt* (BKe 16415, 50), hetzelfde als in 1760 den *Auselbosch* (BS 16434, 25) en in 1780-1781 den *Ausselbosch* (BKe 16435, V 6). Volgens deze namen kon een 'eussel' ook als beemd, 'hooiweide', dienen en werd er daarna nog bos van gemaakt.

Het woord eussel werd op veel uiteenlopende manieren geschreven. Opvallend zijn de ontronde vormen in het midden van de 17de eeuw en ook in de 19de eeuw, in

1648 *eerssel* en in 1665 *esel* en *ersel* (naast *eusel*), ook al behoort Bekkevoort niet tot het Leuvense ontrondingsgebied, maar ligt het 12 à 13 km ten oosten ervan (cf. Pauwels 1965 : 215). Het 19de-eeuwse *Dijsselveld* is een ontronde vorm van het soms voorkomende *wissel* (zie 1788 bij Brugeussel).

Verscheidene namen met *eussel* liggen bij 'heide' of andere onbewerkte grond. Dit bevestigt de veronderstelling dat een *eusel* dikwijls het eerste stadium uitmaakte bij de ontginning van heide tot 'winnend land' (Lindemans 1952 : 390).

7.1.2.2. *Namen met dries*

Waarschijnlijk betekende 'dries' in de streek van Diest oorspronkelijk 'onvruchtbare en onbewerkte grond', waarbij ook de betekenis 'gemeentegrond' is gekomen. Dikwijls kreeg het woord later de betekenis 'bij de woning gelegen stuk weiland' (F. Claes 1984 b).

Wat ten westen van het oude dorpscentrum van Bekkevoort, bij het begin van de huidige Hulststraat, wordt al in 1520 een *Driesch* vermeld (BKe 2386, A 5). In 1546 en 1577 is er een plaats waar een hoeve gestaan had 'aen den *Driesch*', palend aan de Hulsterstraat en aan de Heide (BKe 15428, II 48, en 16402, II 47).

Voor al in het gehucht Robbesrode waren er verscheidene namen met *dries*. Eerst is er aan de kant van de Heide een veldnaam met het enkelvoudige woord *dries* : 1321 'iuxta Triscum' (bij de Dries) (BKe 15418, 30 en 31) ; 1520 den *Driesch* (BKe 2386, 5r°) ; 1577 'aen den *Driesch* tot Robbensroe' (BKe 16402 I B 7).

Ten noorden van het centrum van Robbesrode, bij de Witte Weg, lag de Witte Dries :

in 1594 bos palend aan 'den *Witten Driesch*' ;

Vermoedelijk moet deze naam, net zoals de *Witten Wegstraat*, verklaard worden uit de persoonsnaam *Witten* (5.1.4).

Naar het zuiden toe, richting Wersbeek, is er de nog bekende *Wijndries* (aan de huidige *Wijndriesstraat*) : 1321 'locum dictum' (de plaats genoemd) *Widendrisch* (BKe 16418, 5) ; ca. 1380 Louijs vanden *Widen driesche* (OHT 2/3 : 68) ; 1473 *Wijendriesch* (BKe 16414, 25r°) ; 1520 den *Wijn Driessche* (BKe 2386 F 2) ; 1528 den *Wijndries* (T Sect II 429, 29r°) ; 1577 den *Weyndriesch* BKe 16402, VI, 3) ; 1662 den *Weijendries* (BS 6840) ; 1780-1781 *Wijndriesch* iets meer dan 7 bunder bos (BKe 16412, nr. 136).

De naam *Wijndries* komt dus oorspronkelijk niet van *wijn* en slaat niet op een vroegere wijngaard, zoals men op het eerste gezicht zou denken. Het eerste lid van de naam is in 1321 het Middelnederlandse woord *wide*, teenwilg. Later zal de samengetrokken vorm wel beïnvloed zijn door het woord *wijn*, mede doordat de pastoor van Wersbeek vroeger wat lager op dezelfde helling een wijngaard heeft gehad.

De *Vroenendries*, volgens de plaats in de registers ook in *Robbesrode* gelegen, kan ik niet nader lokaliseren :

1321 van den *Vrunendrische* (BKe 16418, 53) en *Vroenendrisch* (*ibid.*, 58) ; 1760 den *Vroenendriesch* (BKe 16415, 77).

Het eerste lid van deze naam is *vroon*, *vrone*, heer, of als adjectief 'aan de heer toebehorend'. De betekenis is dus : 'dries van de heer' ofwel 'van de gemeenschap'. Zoals hierboven al gezegd, heeft het woord 'dries' op zichzelf al deze laatste betekenis vaak gekregen.

De Ganzendries was gelegen aan de weg naar de Hulst, van het dorpscentrum van Bekkevoort in de richting van Robbesrode : 1577 de *Gansedriesch* reg. ter Hulstwech (BKe 16402, II 50) ; 1594 den achtersten *Gansendriesch* (BKe 16401, I b) ; 1608 den *Ganzen Drijesze* (BKe 2390, 3) ; 1647 den *Gansendriesch* (DN 322, 13-3-47).

In het zuidwesten van Netelzeep, tussen de Grote Delman en de Beekstraat, lag de Kriekendries :

in 1614 'een pleck hooge weijde [...], geheeten den *Kriecken dries*, palend aan de Delman (BFRb 24) ; in 1741 'bosch onder Beckevoort genoemd den *Kriekendriesch*, ten westen palend aan de Grote Delleman' (*ibid.*, 30bis, nr. 6) ; de *Kriekendriesch* (*ibid.*, 1r°, nr. 6).

Blijkbaar is op deze *dries*, onvruchtbaar weiland, tevoren een boomgaard geweest met *krieken*bomen.

Waarschijnlijk lag de Poeldries in het gehucht Netelzeep :

in 1594 was er een 'oud bunder' (= 1 ha) akkerland 'opten *Poeldriesch*' (BKe 16401 I B). Blijkbaar was daar vroeger een (verder niet bekende) *poel* geweest.

Ook in Netelzeep, in Joekslede, lag de Pootdries of Pauwdries, die ik ook niet nader kan lokaliseren :

in 1546 den *Poetdriesch*, palend aan het Mönniksveld (BKe 16428 IV a) ; 1608 den *Poetdrijesch* alias *Paew drijesch* (BKe 2390 26) ; 1735 den *Potdriesch* (BKe 16436 IV).

Vermoedelijk heeft *poot* hier de betekenis 'peen, wortel', als groente geteeld en is *pauw* de naam van een vroegere eigenaar, misschien b.v. Jan *Paues*, in 1638 grondeigenaar in Bekkevoort (LPh XXX 3, 26v°).

In het vroegere dorpscentrum van Bekkevoort lag in 1466 een perceel akkerland 'achter tHoff van Beckeuord

ende es geheiten *Maerdriesch*' (HZH 9/3, 5v^o). Het eerste lid van deze naam kan het Middelnederlandse woord *maar*, *mare*, *mere*, 'meer, waterplas, poel' zijn en slaat dan wel op de nabije vijvers van de commanderij. De naam betekent dan hetzelfde als Poeldries hierboven.

7.1.2.3. *Namen met heide*

Heide betekent eigenlijk 'onbebouwde of onvruchtbare zandgrond' en vandaar ook dikwijls 'gemeenschappelijke grond' (Molemans 1977 : 24-25).

In 1264 is er in Bekkevoort al grond die *Heida* genoemd wordt (Borré 1944 : 277). Het is wel mogelijk dat deze naam slaat op de plaats in Robbesrode waar ook in 1321 *Heyde* wordt vermeld (BKe 16418, 31), waar al sinds de 16de eeuw de *Heistraat* is (zie 5.4.8) en nu een gehucht met de naam *Heide*. In 1653 is daar ook bij de Brand (zie 7.2.1) de *Heeren Heyde*, gemeentegrond (BKe 16426, 31r^o), evenals in 1730, dan 'Ghemijnte' of 'vroente' genoemd, 's *Heeren Heyde* ende *Heyschommen*, 'met hout bewasschen'. Het klooster Sint-Annendael uit Diest had er in 1639 drie bunder bos verkregen, uit die 'gemeyne Heyde oft vroente' genomen (BS 171bis).

De betekenis 'onvruchtbare grond' wordt met de samenstelling *Heischom(me)* nog versterkt (*schom(me)* = slechte, onvruchtbare grond, vooral heidegrond : Molemans 1977 : 30 ; Claes 1996 : 130), terwijl 's *Heren Heide* nog duidelijker het gemeenschapsbezit aangeeft (Claes 1996 : 161-162).

Uit de gemeenschappelijke Heide had de commanderij vermoedelijk ook een perceel verkregen, in 1780-1782 *Commanderije Heycke* genoemd en toen een dennenbos, iets meer dan een bunder groot (BKe 16412, nr. 85).

De eerste samenstelling met 'heide' vinden we in 1349, wanneer de commanderij vijf morgen of bunder (= ca. 6, 70 ha) akkerland op de *Heytberch*, onderhorig aan het Hof van ridder Gerard van Waanrode, in erfpacht geeft aan Johannes Musschen uit Lede (dit was een gehucht van Miskom) (Grauwels 1967 : 1183).

De naam Heiberg komt later op twee plaatsen in Bekkevoort voor, in Kleinkempem en in Robbesrode. Wegens de vermelding van Gerard van Waanrode gaat het in 1349 waarschijnlijk over de dichter bij dat dorp gelegen Heiberg in Kleinkempem. Van die hoogte heb ik nog de volgende vermeldingen gevonden : ca. 1600 den *Heidberch* (HZH 10, 8r°) ; 1815-1830 den *Heyberg* (BKa 307) ; 1822 *Heiberg* (Bk Kd) ; ca. 1850 de *Heyberg* (KVDM).

De Heiberg in Robbesrode lag bij de *Heide* in dat gehucht, vlak bij de grens met Tielt. De naam ervan komt voor in 1321 'bi den *Heydenberch*' (BKe 16418, 150) ; 1466 den *Heitberch* (HZH 9/2, 33v°), 1546 'den *Heyberch* bij de paelen van Thilt' (BKe 16428, III), 1577 'den *Heyberch* reg. die Lovensche straete' (BKe 16402 III b 7) ; 1638 'by den *Heijberch*' (LPh XXX 3, 33r°), 1650-1680 'Den *Hiets-bergh* (Van Ermen 1979 : 36, nr. 8) ; 1678 de *Hedtsberg* (A 106 C 2, nr. 8) en in Tielt : 1613 *Heyberch* (Van Malcot).

Er zijn in Bekkevoort ook vormen met *ooi* en *oe* : 1699 *Hoyberch* (BKe 16407) ; 1725 'op den *Hoeberch*, aan de weg Scherpenheuvel-Tienen (BKe 16329, 1), 1787-1790 *Hoyberch* (BKe 16389).

De vormen met *oe* en *oy* komen te laat om de oorspronkelijke vormen te kunnen zijn, als een samentrekkingen van *hoge*. Bij de Heide in Robbesrode is de hoogte (55 m) bovendien geringer dan die van de Veugelberg (65 m). Daarom is *Heiberg* heel waarschijnlijk de oor-

spronkelijke vorm en staan de andere vormen wellicht onder invloed van het Tieltsse dialect, dat ook op de Heide in Robbesrode gesproken wordt en waarin de *ei* als *ai* klinkt, in tegenstelling met het eigenlijke Bekkevoorts, waar die als *éé* klinkt. De vormen met *hiets* en *hedts* in de tweede helft van de 17de eeuw, in de kaartenboeken van Averbode, zijn blijkbaar vervormingen door onbekendheid met de plaats, maar wijzen toch ook veel eer op een grondvorm *heide*.

In Robbesrode wordt ook nog de Ruisserheide vermeld : ca. 1600 'die *Ruysscher heijde* bouen Scherpenheuuel (HZH 10, 104r°) ; 1700 die *Ruysscher heijde* (*ibid.*, 105v°).

Het eerste lid, *ruis*, is waarschijnlijk *rus* in de betekenis 'bies' (cf. Gysseling 1960 : 870).

Ten noorden van het vroegere dorpscentrum en van de plaats Bourgondië is er een andere samenstelling met heide, de Kreheide of Krijheide :

1653 die *Carreheyde* (BKe 16426, 9v°) ; 1737 de *Crijhijde* (BKe 16436), 1739 de *Creyheide* (DdBk 26) ; 1822 *Creheide* (BkKd) ; 1904 *Krijheide*, aan de weg van Scherpenheuvel naar Bekkevoort (DGvD 5-11-04).

Deze eigenaardige naam kan, volgens de oudste vormen, het best verklaard worden als een samentrekking van *kar-rij-heide*, met de klemtoon op *rij*, met verdofing, gevolgd door uitstoting van de eerste klinker, en met *heide* in de betekenis 'gemeentegrond', als (verbreding van de) weg gebruikt, dus plaats waar karren kunnen rijden.

In 1739 mocht Jan Swinnen, pachter van de Rodepoort, turf steken in de Creyheide, maar enkel voor eigen gebruik (DdBk 26).

7.1.2.4. *De naam Hongerhoek*

Een naam met *honger* komt voor tussen Robbesrode en het dorpscentrum, op de hierboven besproken Oude Eusel (7.1.2.1) :

in 1608 'op dey Oude Euselen ter plaetse genaempt den *Hongerhoek*' (BKe 2390, 58).

Met *honger* in de betekenis 'plaats waar men honger lijdt' verklaart Molemans de naam *Hongarije*, waarvan de eerste vorm *Hongerreijen* was (Molemans 1976 :161, nr. 581 ; vgl. Claes 1996 : 128-129). Een eusel was inderdaad onvruchtbare en minderwaardige grond (Claes 1986), 'waarop men wel *honger* moest lijden'. Het tweede lid *hoek* geeft waarschijnlijk aan dat de plaats op de *hoek* van een weg ligt.

7.1.3. *Moerassige grond : namen met broek*

Het woord *vin* of *ven*, dat eigenlijk 'poel, vijver in de heide' betekent, maar ook 'waterig stuk land', heb ik met deze tweede betekenis al besproken bij de nederzittingsnaam *Vin(ne)* of *Ven(ne)* (3.10). Het woord *broek* wordt in Oost-Brabant veel gebruikt voor moerassige grond, vooral langs een waterloop (Claes 1987 : 55-56). Omdat er in Bekkevoort minder waterlopen zijn dan in andere dorpen rond Diest, zijn er ook minder namen met *broek*.

Boven heb ik de naam *Schoonderbroek* (3.17) besproken, een naam die nu in de volksmond wordt gebruikt voor Schoonderbuken (onder Scherpenheuvel), maar die vroeger onder Bekkevoort als een nederzittingsnaam werd gebruikt.

Een andere al vermelde naam is *Scheindelbroek*, misschien ca. 1600 een vervorming van *Schindelbeek* (3.14), maar toch kan die naam ook werkelijk aan drassig weiland bij de Begijnenbeek of Hollandsebeek en de *Schindelbeek* gegeven zijn. Nog een andere vervorming is een samenstelling in 1613, *Schundelbeckbroeck* (BS 6935/C, 9v°), in 1788 't *Schendelbeeckbrouck*, ten zuiden palend aan de Halensebaan (BS 170).

Een andere naam met *broek*, misschien op dezelfde plaats als het vorige 'broek', is Ruisbroek : in 1546 'goed in *Ruysbroyck*' (BKe 16428, III c 1) ; 1613 paalt akkerland in Schindelbeek aan de Halense Voetweg (zie 5.3.1), het *Ruijsbroeck* en het Hagenbos (bij het Hof ter Hagen) (BS 6935/C, 6v°), en ook in 1653 paalt 'goedt int *Ruijsbroeck*' aan de Halense Voetweg (BKe 16426, 40v°).

Het eerste lid van Ruisbroek is, zoals bij Ruisserheide (7.1.2.3), waarschijnlijk *rus* in de betekenis 'bies'.

In dezelfde buurt als de twee vorige namen is er in 1321 nog een andere naam met *broek*, 'Ottenbruke in Scindelbeke' (BKe 16418, 70). Deze naam, die ik maar eenmaal heb gevonden, is wel gevormd met de persoonsnaam *Otto*, blijkbaar van de eigenaar. Vermoedelijk gaat het hier over een kleiner perceel dat deel uitmaakte van het Schindelbroek en/of misschien ook van het Ruisbroek.

In Netelzeep was er bij de Begijnenbeek een weide met de naam 'het Broekje' :

in 1677 weide in 't *Brucken* (DdBk 46) ; in 1733 het *Broecksken* (BKe 16436 II) ; in 1760 het *Broecksken* (BKe 16434, 19) ; 1778 het *Bruuxken* (BKe 16435 C).

De *u* in deze naam is in Diest en ten oosten en ten zuiden ervan normaal als umlaut in een verkleinvorm van een woord met *oe*.

In de oude plaats Stokt, nu onder Kleinkempen, dicht bij de grens met Assent en bij de Begijnenbeek, lagen twee percelen met broek, het Elsbroek en het Eikenbroekske :

- 1531 een 'plexken beempts [...] geheyten *Delsbroec*' (DHG 1870, 7v°); 1611 'bempt den *Elssenbroick*' (BKe 2390, 7).
- 1531 1 1/2 zil (= ca. 1/2 ha) 'beempts geheyten *Deyckebroexken*' (*ibid.*).

Gedeeltelijk onder Assent, aan beide zijden van de Begijnenbeek, lag het Bergenbroek, dat oorspronkelijk helemaal aan de abt van Sint-Truiden, heer van Webbekom en Assent, toebehoorde :

in 1546 't *Berghen Broeyck* (BKe 16428 III d); in 1550 aent *Bergebroick* (HST 232, 502); ca. 1550 vanden *Berghen broeke* (BKe 13667/1, 1r°); in 1563 'het *Berghenbroeck* vercreghen tegen den apt van Sintruyen' (BKe 16396, 46v°); in 1565 'sesse zillen (= ca. 2 ha) broecx geheeten *Bergembroeck*' (HST 241, 553); in 1726 het *Bergembroeck* groot een boinder (ca. 1,30 ha) onder Beckevoirt [...] een halff boinder (ca. 65 are) onder Webbecum [...] ten westen palend aan de beek (BKe 16403, 5-6); '1780-1782 *Bergen Broeck*' (BKe 16412, nr. 74 B). In deze laatste bron, het kaartboek van de commanderij, is goed te zien hoe het Bergenbroek zich lang en smal uitstrekt aan beide zijden van de Begijnenbeek, die daar de grens vormde tussen de heerlijkheden Webbekom (met Assent) en Bekkevoort.

De naam Bergenbroek is opmerkelijk omdat het woord *broek* 'moeras' betekent en *berg* 'hoogte'. De hoogte en de helling liggen echter naast het (Bergen)broek en daar gaat het dan steil omhoog.

In 1546 wordt in het cijnsboek van de commandeur van Bekkevoort een perceel bos vermeld met de eigenaardige naam *Dappelbroeck* (BKe 16428 II 64), dat we jammer genoeg niet kunnen lokaliseren.

7.2. *Namen voor hoogten*

Boven, bij de windmolen van de commanderij, heb ik de naam *Molenberg* (vanaf 1399) al genoemd (4.3.5), *Steenberg* (vanaf 1379) als naam voor een steenachtige bodem (7.1.1), *Heiberg* (vanaf 1349) bij de namen met 'heide' (7.1.2.3) en *Bergenbroek* in de vorige paragraaf bij de namen met 'broek' (7.1.3).

7.2.1. *Namen met berg in Robbesrode en omgeving*

Helemaal in het noordwesten van Bekkevoort en ook van Robbesrode ligt de Veugelberg :

In 1594 paalde het *Heyns Vogels bosch* in die omgeving aan de Witten Dries (BKe 16401 II b).

1822 *Vugelberg* (BkKd) ; ca. 1860 *Veugelberg* (KP).

De naam Veugelberg is gevormd met de familienaam *Vogel(s)*, misschien wel via een verkleinvorm, in het plaatselijke dialect 'veugelke', en die dan als intensief werd gebruikt.

Behalve naar de bovenstaande tekst uit 1594 kan ik voor de familienaam *Vogel(s)* nog verwijzen naar een Jan *Voghel*, die in 1546 grond bezat bij de grens Bekkevoort-Tielt (BKe 16428, IV 6).

Ten zuiden van de Veugelberg ligt de Ossenberg, nog gedeeltelijk onder Tielt :

In 1321 is er 'heyde onder den *Ossenberch*' (BKe 16418, 52), in 1493 'ter heren *Ossenbergh*'

(BKe 16380); de oudste vermelding in Tielt dateert van 1523, den *Ossenberch* (Van Malcot 1977 : BKe 10553, 23r°); in 1530 heeft de commandeur van Bekkevoort 'die weye vanden *Ossenberch*' (Grauwels 1967 : 1269); ca. 1600 'onder Beckevoort opten *Ossenberch*' (HZH 10, 97r°); in 1608 is er 'bosch geheeten den *Ossenbergh*', palend aan de Wittenweg (BKe 2390, 9); in 1631 is het 'bosch aenden *Ossenbergh*' 14 bunder en 177 roeden (= ca. 19 ha) groot en wordt het 'den *Groeten Ossenbergh*' genoemd (BKe 16413); dit is ook de oppervlakte van het dennenbos van de commanderij op den *Ossenbergh* in 1780-1782 (BKe 16412, nr. 88).

De naam Ossenbergh betekent 'hoogte waar men *ossen* liet weiden of overnachten (Schönfeld 1950 : 98-99).

Ten zuidwesten van de Ossenbergh, tussen de grens met Tielt, de Witte Weg, de Meutelstraat en de Oude Leuvensebaan ligt de Brandewijnberg. Daar lag in 1321 de plaats *Brant* bij de Eendenpoel (BKe 16418, 141), tussen de Ossenbergh en de grens met Tielt (zie boven, 6.2.3). In 1493 ligt de *Brant* bij het straatje 'gaende ter heren Ossenberge wert' (BKe 16380, 20), in 1520 paalt het bos 'der *Kerken Brant*' aan de *Brant* en aan de Hulststraat en een ander bos in Schoonrode aan de weg naar de *Brant* (BKe 2386 G 1 en 3), in 1528 is er een aanduiding 'boven den *Brant* bij die Heijstrate' (T Sect II 429, 28r°; cf. Heidestraat, 5.4.8) en in 1566 'op den *Brandt* aen de Eijndenpoelstraete' (LA 2863), d.i. de huidige Witte Weg (boven, 5.1.4). In 1608 en 1689 bezit de kerk van Bekkevoort het bos den *Kercken Brandt* (BKe 2390, 65 en BM EL 571, 65r°). In 1638 is er den *Cleijnen Brant* (LPh XXX 3, 100r°) en ca. 1701-1706 wordt hakhout verkocht van 'den *Groeten ende Cleijnen Brant*' (DdBk 77). In 1730 was 'den *Cleynen ende Groeten*

Brandt oft 's Heeren Heyde vroente oft gemijnte' (BS 171bis). Nog in 1874 was er bos 'op den *Brand* onder Becquevoort' (BN 34551, 17).

De naam *Brand* werd aan die plaats gegeven omdat er ooit een *brand* had gewoed of omdat men *brandhout* uit het bos haalde (cf. Moerman 1956 : 41).

Blijkbaar heeft de hoogte bij de plaats *Brand* na verloop van tijd de meer tot de verbeelding sprekende naam *Brandewijnberg* gekregen : in 1822 (BkKd), ca. 1860 (KP) en in 1890 (DGvD 3-5-90) aangetroffen.

Bij die laatste vermelding van de *Brandewijnberg*, in 1890, wordt ook een andere hoogte vermeld, 'boven den *Brandewijnberg*', d.i. verder van het centrum van *Bekkevoort* af en nog dichter bij de grens met *Tielt*, de *Krakeelberg* (DGvD 3-5-90). Verder heb ik deze naam alleen nog in 1874 aangetroffen in de verminkte vorm *Krakelbosch* (BN 34551, 17).

Deze naam moet wel verklaard worden zoals de naam *Strijdhoeve*, 'hoeve waarom gestreden wordt', dus hier 'berg waarom *gekrakeeld*, *getwist* wordt' (Moerman 1956 : 137-138 ; Van Passen 1962 : 370-371).

Wat verder naar het zuiden, ten zuiden van de huidige Staatsbaan en grotendeels nog op het grondgebied van *Tielt*, ligt de *Tomberg* :

in *Tielt* komen in 1523 de namen de *Tomme* en het *Tombosschs* voor (Van Malcot 1977), in 1659 de naam *Tomberch* (Vandewoude 1958 : 16) en in 1717 d'*Oude Tomberch* (DN 520, 68). In *Bekkevoort* dateert de eerste vermelding van 1597 : den *Tomborch*, bij de grens van *Bekkevoort* (BKe 16401 II b) ; in 1653 : 'bouen *Robbersroede* op de paelen van *Thielt* op den *Tombosch*' (BKe 16426, 24v°) ; in 1678 de *Tomberch* (A 106 C 2, 13, nr. 8) ; ca. 1775 *Tomb bergh* (KF) ; 1782 'land zijnde

heyscavey' (onbewerkte heidegrond) den *Tombergh* (BS 4467); in 1904 'te Roebeshoven [...] den *Tomberg* tegen den steenweg op Becquevoort' (DGvD 17-12-04).

De naam Tomberg is gevormd met het Middelnederlandse woord *tom*, *tomme*, graf, grafsteen. Toch is het helemaal niet zeker dat hier vroeger een begraafplaats geweest is. De namen Tomme en Tomberg zijn hier niet heel oud en sporen van Gallo-Romeinse cultuur zijn er in de omgeving niet. Alleen grondig onderzoek kan zekerheid verschaffen (Vandewoude 1958 : 16). Overigens ziet de heuvel er als een gewone natuurlijke lichte glooiing uit en wellicht heeft men hem pas *Tom(me)* en *Tomberg* genoemd toen men gehoord had van *Tommen* of *Tombergen* elders, b.v. in en bij Tienen, waar die al sinds 1333 bekend zijn (Kempeneers 1987 : 91-93).

Meer naar het oosten, ongeveer halfweg tussen het oude dorpscentrum en het centrum van Robbesrode, ligt de Schellekensberg of Schillekensberg, ten oosten van de huidige straat met die laatste naam en tussen de Oude Tiensebaan en de Oude Leuvensebaan. Bij de oudste bekende vermelding ervan ca. 1701-1706 is de vorm '*Schillekensberg*' (DdBk 77), maar daarna, in 1727 (BKe 16389, 2) en 1736-1738 *Schellekensbergh* (BKe 16436), ca. 1775 weer *Schillekensbergh* (KF); ca. 1850 *Schellekens Berg* (KVDM). De huidige straatnaam is *Schillekensbergh* (5.4.6).

Voor het gezegde in de volksmond dat de naam zou komen van de heilige *Cecilia*, ter ere van wie daar ooit een kapelletje zou hebben gestaan, is er geen enkel bewijs. Veeleer zal de naam komen van een persoonsnaam : het kan *Schillemans* zijn, een naam die voor 1689 in Bekkevoort voorkwam (BM EL 571, 30r°), ofwel *Schellekens* of *Schellens*, die in Diest voorkwam (vgl. bij

de naam Schellekensberg in Schaffen, Claes 1996 : 131-132).

In 1546 bezat *Olivier* Rampaerts een bos in Robbesrode, den *Oliuiersberghe*, palend aan de Hoolstrate, niet ver van de Varent en de Wijndries (BKe 16428 III, 3-5); in 1577 was er een 'bergen bossche ende heet den *Oliuiersberghe*', palend aan de Hoolstraete, de Varent en de Wijndries (BKe 16402 VI 3 en 5); in 1638 den *Oliuiersberch* (LPh XXX 3, 56r°).

De *berg* waarop het bos lag, werd blijkbaar naar de vroegere eigenaar, *Olivier*, genoemd.

Niet ver ten zuiden van het centrum van Robbesrode en ten zuiden van het Dijsselveld ligt de Veurenberg :

in 1321 ligt 'den *Vorenbosche*' dicht bij de vijver 'ter Varent' (de Rootwouwer 6.2.4) (BKe 16418, 6 en 52); in 1400 den *Vuerenbergh* (DKABg 39, 10v°); 1528 opten *Voirbosch* (T Sect 429, 26v°); 1546 den *Voerbosch* (BKe 16428, 59); 1577 den *Vorbosch* (BKe 16402 IV 20); 1725 den *Vorenbosch* (BKe 16392, I b en II a); 1726 den *Voorbosch* (BS 4467, 1); 1760 den *Voerenbosch* (BKe 16434, 2); 1822 *Veurenberg* (BkKd); 1833 *Vuerenberg*, *Veurenberg* [...] *Veurenbosch* (BKa 1120); ca. 1860 *Veurenberg* (KP).

Opmerkelijk is hoe de namen met *berg* en met *bos* hier elkaar sinds de 14de eeuw afwisselen. Het is wel mogelijk dat de vorm met *bos* speciaal voor het 'bos' werd gebruikt en die met *berg* voor de 'hoogte'. Het eerste lid van de naam is *voor*, *vooraan*, namelijk wanneer men van het dorpscentrum over het centrum van Robbesrode naar de bossen ten zuiden van dat gehucht komt. De vorm *veur* komt overeen met de dialectuitspraak van 'voor'.

In het zuiden van Robbesrode, al vrij dicht bij Wersbeek, ligt de nog bekende Delberg, waarnaar de huidige Delbergstraat genoemd is :

in 1520 is er bos 'op den *Delberch*' (BKe 2386, D 11), in 1594 is er 'den geheelen *Delbergh*' (BKe 16401 III) en in 1608 is er bos en wei 'op den *Delbergh*' (BKe 2390 I 28), in 1760 bos op 'den *Delbergh* [...] den *Dellebergh*' (BKe 16434, 61).

In de samenstelling Delberg is *del* een oude vorm van *dal*, vallei. Deze naam is gegeven omdat het dal en de heuvel hier dicht bij elkaar liggen. Er is een heel steile helling van de heuvel naar de kerk van Wersbeek toe. De naam is te vergelijken met het boven al behandelde Bergenbroek, waar de bodem ook, naast het broek, steil naar boven gaat (7.1.3).

7.2.2. *Namen met berg bij het dorpscentrum*

Boven heb ik bij de kleine nederzetting het Vin(ne) of het Ven(ne) (3.10) al gesproken over twee percelen bos van de abdij van Averbode, waarvan er een in 1650-1680 de naam '*den Bergh inde Vennen* droeg. De oppervlakte ervan was bijna 2 1/2 bunder (= ca. 3 1/4 ha) (Van Ermen 1997 : 36, nr. 4). In 1678 werd de naam *de Berch inde Vinnen* geschreven (A 106 C 2, nr. 4), in 1706 *den Bergh in tVenne* (A 212 B 4 III, 83v°).

Deze naam voor een hoogte kunnen we vergelijken met de namen Delberg en Bergenbroek, waar het gaat over een hoogte naast een 'dal' (7.2.1) of naast een 'broek' (7.1.3). Hier is de hoogte vlak bij het *vin*, *ven*, waterland, gelegen.

De naam Kouwenberg/Keienberg werd gegeven aan een hoogte tussen de Berkstraat en de Robbesrodestraat, de huidige Doktorenberg :

1321 'Mons qui dicitur *Caudenbergh*' (BKe 16418, 119); 1546 bos 'in den *Couwenberch*', palend aan de Berkt (BKe 16428, II 10); 1638 bos den *Kauwenberch* (LPh XXX 3, 92v°); 1653 den *Cauwenbergh* (BKe 16426, 79r°); 1650-1680 bos den *Couwen-bergh*, 1 1/2 zil (= ca. 1/2 ha) (Van Ermen 1997 : 36, nr. 9); 1669 'bosch genaempt den *Keyenberch*' (DN 322-6-9-69); 1678 de *Cauwenbergh* (A 106 C 2, nr. 9).

De naam *Doktorenberg* werd kort voor 1918 gegeven naar aanleiding van de bijnaam van een bewoner van die straat met de naam Van Brusselt.

Adriaan van Brusselt, geboren in 1784, bouwde, na zijn huwelijk in 1822, het eerste huis op de huidige Doktorenberg. Enigen van hen zaten eens in een herberg op de hoek van die straat met de huidige Eugeen Coolsstraat, toen er iemand binnenkwam met een visgraat in zijn keel. Een van de broers nam een draad en haalde daarmee die graat uit de keel. De man die van de graat verlost was, gaf zijn verlosser ten antwoord : 'ge zijt nen echten *doktoor*'. Sindsdien kregen de broers Van Brusselts de bijnaam '*Doktoren*' en heette de plaats waar ze woonden *Doktorenberg*. Die naam werd als straatnaam al voor 1918 alleen maar in de volksmond gebruikt, maar daarna door de gemeente officieel erkend (Cauberghs 1997).

Heel waarschijnlijk had de naam *Kouwenberg* oorspronkelijk de betekenis 'slecht beschut tegen de koude noorden- of oostenwind' (Gysseling 1950 : 160-161, Koude Werf, en Claes 1996 : 66-67). Minder waarschijnlijk is hier een andere verklaring, 'afgelegd, verlaten'

(cf. Van Passen 1962 : 366-367 : nr. 1448), want de plaats lag vrij dicht bij het dorpscentrum, in de richting van Robbesrode en van Kleinkempen.

De naam Kouwenberg is in 1669 door verwarring in de uitspraak tot 'Keienberg' geworden, een ontwikkeling die zich ook in Binkom (1364 Coudenberghe, 1522 Cauwenberghe, 1646 Kayenbergh, 1703 Keyenbergh) heeft voorgedaan, terwijl in Loksbergen 'Keiplas' (1569-1787) in de omgekeerde richting tot 'Kauwplas' geworden is (Claes 1982b : 282).

7.2.3. *Namen met berg in Kleinkempen*

In het oosten van Kleinkempen, een honderdtal meter ten zuiden van de weg van Kleinkempen naar het gehucht Struikt (Assent), stond een tumulus, die bij de mensen 'sinds onheuglijke tijden' bekend stond als de *Alverenberg* of het *Alverenbergske*. In 1905 werd deze heuvel onderzocht en het verslag werd gepubliceerd in een wetenschappelijk tijdschrift. De tumulus had een diameter van 32 meter en was 5,50 meter hoog. Er was een brandstapel van 9 bij 3 meter en 35 cm, die wegens de ongewone afmetingen als Voorromeins werd beschouwd (Dens-Poels 1907). Door de mensen werden sagen en sprookjes met die eigenaardige heuvel verweven (Claes 1921-1922 en 1964).

De naam van deze heuvel is pas sinds de 18de eeuw schriftelijk overgeleverd in de vorm *Alverenbos* : in 1732, 1739, 1760 en 1777 is er bos aan of in 'den *Alverenbosch*' (BKe 16434 3 en 70), 16436 en 16435, 3) ; 1760 den *Halverenbosch* (BKe 16434, 71).

De naam *Alverenberg* is gevormd met het oude woord *alf, elf*, goede geest in de mythologie. Misschien leefde de

naam Alverenbergh al eeuwenlang voort in de volksmond (Claes 1964).

7.2.4. *Namen met berg in het zuiden van Bekkevoort*

De Hessenberg, op de grens van Bekkevoort met Waanrode, komt voor in 1466 : 'opten *Hesseberch* (HZH 9/3, 6r°) en in 1563 'onder Beckefort opten *Hessenberg*' (HZH 9/2, 33r-v°) en in 1617 is er zes bunder (= ca. 8 ha) wei 'genaemt *Hessenberghe*' onder Waenrode ende Becquevoirt' (DN 46).

Het eerste lid van de naam Hessenberg is waarschijnlijk de mansnaam *Hesso*, een vlevorm van een Germaanse naam met *hathu*, o.a. Hadubrant of Hadumar (Debrabandere 1993 : 681, *Hessel(s)* ; cf. 628, *Habran(t)*, 629, *Hademar*).

Op de grens van het gehucht Netelzeep met Wersbeek, ten zuiden van de kerk en de windmolen van dit laatste dorp, ligt de Coppensberg of Cuppensberg :

in 1414 'ontrent thien dachmaele soe lants soe eussels geheeten den *Coppens berch* alhier tot Beckevoirt gelegen' (BS 4469) ; in 1520 (BKe 2386, D 2) en 1547 (Grauwels 1967 : 1286) *Coppensberch* ; 1608 land op den *Kuppensbergh* oft opt Molenveldt [...] aen den *Koppensbergh* (BKe 2390, 24 en 27) ; 1614 aenden *Cuppensberch* (BFDRb 24) ; 1636 den *Cuppensberch* (BS 4471) ; 1754 *Cuppensbergh* [...] *Ceuppensbergh* (BS 6358, 17 en 62).

Het eerste lid van de naam Coppensberg is de familienaam *Coppens*, die in Diest in 1378 (OHT 11/12 : 44-45, n. 374) en in Bekkevoort in 1520 voorkomt (BKe 16391, D 10), in Bekkevoort in 1669 ook in de vorm *Ceuppens* (DN 322, 6-9-69).

7.3. Namen voor laagten

7.3.1. Namen met *del(le)*

Bij de namen met 'berg' heb ik de naam *Delberg* al besproken (7.2.1), een naam die wijst op een steile berg-helling, dus op een diep 'del', dal, naast een hoogte. Het enkelvoudige woord *del*, dikwijls in de vorm *delle*, heb ik als plaatsaanduiding op twee plaatsen gevonden.

In 1466 was er akkerland 'in die *Delle* te Rubbensrode' (HZH 9/2, 33v°); in 1577 'op de *Dille* [...] die *Deille* [...] in die *Delle*' (BKe 16402, III, 1, 2 en 9); ca. 1600 'op de *Delle*' [...], op de *d'elle*', palend aan de Tiensestraat (HZH 10, 103r° en 113r°); in 1608 'in dey *Delle*', palend aan de Wittestraat (BKe 2390, II B); in 1662 'de *Delle* tot Robbesroede' (DN 321, 24-10-62); in 1780-1782 twee zil (= ca. 32 are) akkerland de *Delle* (BKe 16412, nr. 96).

De *Delle* in Robbesrode lag tussen de Oude Tiensebaan, de Ossenbergh, de Brandewijnbergh en de Witteweg.

Dicht bij het centrum van Bekkevoort was er in 1520 akkerland 'op die *Delle* (BKe 2386, A 13); in 1594 'op de *Delle*' (BKe 16401, 1); in 1608 'land op dey *Delle*' (BKe 2390, 35-36).

Deze *Delle* is niet goed te lokaliseren, maar kan wel bij de weg van het dorpscentrum naar Robbesrode gelegen hebben.

Ik merk nog op dat de plaatsnaam *Delman* of *Delleman* in Netelzeep niet onmiddellijk van *del*, dal, komt, maar van een persoonsnaam (8.1.1.4).

7.3.2. De naam *Holland*

In het zuiden van Kleinkempem is er een oude plaatsnaam *Holland* :

In 1520 'in Beckeuort opt *Holland*' (HBC 1555, 22v°); in 1613 een bunder 'dat men heit *Hollant*' en 'lant op *Hollant*, palend aan de Bruul' (BS 6935 C, 14r°-v°), in 1730 een beemd 'opt *Hollant*', ten oosten palend aan de Hollandsebeek en ten noorden aan het Halense voetpad (BS 171bis) en in 1788 een 'erffve geheeten 't *Hollandt*', twee bunder groot met een huis en een 'paanhuis' (brouwerij), ten zuiden en ten oosten palend aan de Hollandsebeek en ten westen aan de Halensebaan (BS 170). Dat huis met brouwerij is 'de Noubrug' (4.1.14). Omstreeks 1835 is er de laatste vermelding van de naam *Tholland* (BKa 454 C).

Volgens de teksten lag het Holland bij de Bruul en vlak bij de Noubrug (4.1.14) aan de Begijnenbeek. Waarschijnlijk betekent de naam hier 'uitgeholde, diepe plek' (Moerman 1956 : 101-102) bij de Begijnenbeek of, hiernaar genoemd, *Hollandsebeek*.

De naam Holland heb ik, met vermoedelijk dezelfde oorsprong, 'hol land', ook voor een hoogte in Kaggevinne gevonden. In Schaffen komt in 1600 eveneens een vorm Holland voor, maar daar zijn er oudere vormen Holand en Hoeland, die wijzen op een oorsprong uit 'hoog' (Claes 1996 : 133).

7.4. *Leem, klei, ijzerzandsteen en steenbakkerij*

7.4.1. *De naam Leemkuil(en)*

De naam Leemkuilen komt tweemaal voor in het kaartenboek van de abdij van Averbode, die er dichtbij een bos bezat :

in 1650-1680 de *Leem-cuylen* (Van Ermen 1997 : 36, nr. 10), juister in 1678 'Bosch aen de *Leemkuylen*' (A 106

C 2, nr. 10). In deze buurt komt de naam *Leemcuylstraat* sinds 1759 voor (5.1.4).

Volgens de situering in het kaartenboek lagen de leemkuilen in een hoek ten noorden van de huidige Kerkhofweg, die vroeger ook Leemkuilstraat heette (5.3.6), amper een twintigtal meter ten westen van de huidige Provinciebaan.

Leem werd vroeger gebruikt voor het bouwen van huizen en het bakken van potten. In Webbekom waren er 'leemkuilen' op gemeentegrond waar de inwoners leem mochten gaan halen. Misschien was dat ook in Bekkevoort het geval. In rekeningen van de commanderij worden de Leemkuilen nooit vermeld. In Molenstede heb ik ook de naam Leemkuilen en in Schaffen Leemkuilen en Leemputten aangetroffen (Claes 1996 : 142-143).

In 1739 is er onder het Hof van Wange nog een niet nader gelokaliseerde *Leemkuyl* (DdBk 26).

Later komt de naam Leemkuil ook nog op een niet nader te lokaliseren plaats dicht bij Scherpenheuvel voor :

in 1725 zes zil (= ca. 1 ha) 'schavijde', onbewerkte grond, 'op den *Leemcuyl* bij Scherpenheuvel' (BS 16392 II b) ; in 1726 op de *Lemcuyl* [...] 6 zil de *Leemcuylen* bij de Careelhoven (nl. bij de weg naar Scherpenheuvel : zie 7.4.4,1°) (BKe 16403, III 9).

Vroeger was op die plaats blijkbaar ook ooit *leem* uitgehaald.

7.4.2. *De naam Mortel*

De Mortel is een oude veldnaam bij de huidige Meutelstraat (5.4.7), die ernaar genoemd is :

in 1546 : erff [...] *tMoertelken* (BKe 16428, II 61) ; 1577 die straete van de *Mortel* nae Thielt gaende (BKe 16402 III B) ; 1638 die straet naer de *Mortel* (LPh XXX 3, 100v°) ; 1822 *Meutel* [...] *Meutter* (BkKd).

Mortel had de betekenis 'slijk, modder' en ook 'vet-tige, kleiachtige grond' of grond waar water moeilijk doordringt, zodat de plaats drassig is (Molemans 1976 : 271, nr. 1186 ; Claes 1994c : 138, nr. 430). De algemenere betekenis 'slijkerige plek, modderige plaats', had het woord *mortel* nog in 1546 : 'van den *mortel* op den Voerboschen' (BKe 16428, 11).

7.4.3. *IJzerzandsteen*

De oude naam IJzengroeve, eigenlijk 'groeve van ijzer', slaat heel waarschijnlijk op de ontginning van ijzerzandsteen, in Oost-Brabant veel gebruikt bij het bouwen van kerken en huizen.

1321 'Mansus qui dicitur (hoeve die genoemd wordt) *Ysengruve*' (BKe 16418, 123) ; 1466 7 zil (= wat meer dan 2 ha) bos 'op die *Ysegroeve*' (HZH 9/3, 4r°) ; 1640 'op *Dijsgroeve*', palend aan grond van de kapelaan en de koster van Zichem (HZH 10, 112r°).

Volgens de tekst lag deze 'ijzergroeve' dicht bij het Vrank(s)eussel (7.1.2.1), niet heel ver van het Hof van Wange, waarvan deze gronden eigendom waren. De aanpalende eigendommen van mensen uit Zichem doen vermoeden dat deze groeve aan de weg van het dorpscen-trum naar Scherpenheuvel lag. Het noordelijkste deel van die weg op het grondgebied van Bekkevoort komt daar wel voor in aanmerking. Het is mogelijk dat de eigenaars van het Hof van Wange die natuursteen voor hun eigen gebouwen gebruikten.

7.4.4. *Steenbakkerij*

De naam Kareeloven heb ik in de 18de eeuw op drie verschillende plaatsen in Bekkevoort aangetroffen :

1° aan de weg Bekkevoort-Scherpenheuvel : in 1725 den *Careelhoven* op de Scherpenheuvelsche bane (BKe 16392 B) ; in 1726 den *Careelhoven*, palend aan de weg naar Scherpenheuvel (BKe 16403, III C).

2° ten westen van het vroegere dorpscentrum, ten zuiden van de Oude Leuvensebaan en doorsneden door de huidige Staatsbaan : in 1726 den *Careelhoven*, meer dan 4 bunder, palend aan de Berk (BKe 16403, I e) ; in 1778 wordt de *Careelhoven* samen met de grote hoeve van de commanderij verhuurd (BKe 16399 XI b) en in 1780-1782 is de *Kareel Hoven* een perceel van de commanderij, ten noorden palend aan de Oude Leuvensebaan, doorsneden door de Steenweg, 4 en bijna 1/2 bunder akkerland (BKe 16412, nr. 103).

De commanderij moet op twee verschillende plaatsen een 'kareeloven' of steenoven gehad hebben. De eerste (in 1725-1726) en ook nog de tweede in 1726 waren waarschijnlijk kleiner, want nog in de jaren 1740 kocht de commanderij stenen van steenbakkers uit Reinrode (onder Assent) (Claes 1985a : 58-59 en 63).

3° ook bij de Peinwinning was er in de 18de eeuw een 'kareeloven' toen er aan de boerderij gewerkt werd : in 1732 den 'Careelouen opt' Hoff te Peijn' (BFRb 29/1).

Kareel is een, van het Franse 'carré' (vierkant) afgeleid gewestelijk woord voor '(oorspronkelijk vierkante) gebakken steen'.

Opmerkelijk is de hypercorrecte *h* in *hoven* voor 'oven', nu nog in sommige Oost-Brabantse dialecten speciaal in dit woord gehoord.

8. NAMEN VOOR DE BODEMBEDEKKING

8.1. *Namen voor bossen en bomen*

8.1.1. *Namen met bos*

In het vorige hoofdstuk heb ik al vier bosnamen behandeld die ook bergnamen zijn : *Heyns Vogelsbos*, *Tombos*, *Vorenbos* (7.2.1) en *Alverembos* (7.2.3) en bij de nederzetting Meikenrode het naar die nederzetting genoemde *Meikenrodebos* (3.13).

8.1.1.1. *Namen met bos bij het dorpscentrum*

De oudste bekende naam voor bos in Bekkevoort is die van het nog bekende Nerembos, gelegen ten noordwesten van het oude dorpscentrum tussen de Hulst en het Fonteinbos :

Bij de oude nederzetting Helechin (3.4) heb ik al verwezen naar de eerste vermelding ervan in 1258 in de vorm *Nederbosgh*.

In 1270 is er bij bezit van de abdij van Park (Heverlee) een verwijzing naar het *Nederbosch* (Borré 1944 : 278); 1546 *Neerbosch* (BKe 16428, II 4); 1638 'ter Hulst', palend aan 'den *Nerenbosch*' (LPh XXX 3, 18v°); 1780-1782 *Nerenbosch*, 20 en bijna 1/2 bunder dennenbos (BKe 16412, nr. 83); 1822 *Neerem bosch* (Bk Kd); 1874 den *Neerbosch* (BN 34551, 17); 1890 *Neerbosch* (DGvD 5-2-90).

In deze bosnaam wijst het eerste lid *neder*, *neer* een lager gelegen plaats aan, vermoedelijk in tegenstelling tot het ten noorden ervan gelegen Fonteinbos, dat op de helling naar Scherpenheuvel toe ligt.

Het Fonteinbos lag in het noorden van Bekkevoort bij de grens met Scherpenheuvel, ten westen van de weg Bekkevoort-Scherpenheuvel :

ca. 1775 *Fonteyn Bosch* (KF); 1822 *Fonteynbosch* (BkKd); ca. 1850 *Fonteyn Bosch* (KVDM); ca. 1860 *Fonteynbosch* (KP); 1890 den *Fonteinbosch* te Becquevoort (DGvD 13-12-90).

In 1321 wonen een Elyzabet de *Fonte* (= van de bron) en een Arnoldus de claro *Fonte* in of bij de wijk Bourgon-dië, een teken dat er in de buurt *bronnen* waren (BKe 16418, 42 en 48). Daarvan kan ook het eerste lid van deze naam, *fontein*, komen.

Tussen het Nerembos en de weg Bekkevoort-Scherpenheuvel lag het Kwadebos, toebehorend aan de abdij van Averbode :

ca. 1650-1680 den *Quaeden Bosch* (Van Ermen 1997 : 36, nr. 1); 1678 den *Kaije bosch* (A 106 C 2, nr. 1); 1687 drij bunder en een zille bosch genaempt den *Quaden Bosch* (DN 231, 18); 1890 ter plaaatse *Kwadebosch* (DGvD 3-5-90).

Kwaad heeft hier wel de betekenis 'in slechte toestand, verwaarloosd' of 'met veel onkruid' (cf. Helsen 1938 : 14; Schönfeld 1950 : 56; Claes 1994c : 327-328, nrs. 361-362). De spelling *Kaije* in 1678 geeft waarschijnlijk de dialectuitspraak van 'kwade' weer, 'kòdè'.

Tussen de Hulst, Bourgon-dië en het Kwadebos lag het Karelsbos :

in 1758 'seeker stuck onder Beckevoort genaemt *Charrels Bosch*', ten oosten palend aan de weg naar Scherpenheuvel, eigendom van de commanderij (BKe 16413); 1780-1782 *Carelsbosch*, 2 1/2 bunder bos (BKe 16412,

nr. 110A); 1822 *Karelsbosch* (BkKd); ca. 1850 *Karels Bosch* (KVDM); ca. 1860 *Carelsbosch* (KP).

Het eerste lid is hier de voornaam *Karel*, in het Frans *Charles* en gewestelijk *Sjarel*, *Charel*.

Meer naar het zuiden, tussen het vroegere dorpscentrum en de Hulst, lag het Hazenbos, later de Hazenhoek, bij de hoek tussen de Oude Leuvensebaan en de Hulststraat :

in 1321 den *Hazenhuue* (BKe 16418, 27); 1466 den *Hazenbosch* (HZH 9/3, 6v°); 1594 den *Haesenhouw*, 5 bunder bos; 1665 *Haesenhoek* (DN 322, 11-12-65); 1689 1/2 bunder bos geheten *Tshasenvelt*, ten zuiden palend aan de 'Louensche baen' (BM EL 571, I 67); 1725 den *Hasenhoek* (BKe 16392 II b); 1780-1782 *Hasenhoek* 6 en bijna 1/2 bunder bos (BKe 16412, nr. 104 A); ca. 1785 *Haesenhoek* (BKe 16400, 8); 1871 '72 a 20 ca weide genaamd den *Hasenhoek*', ten oosten palend aan de Hulststraat, ten zuiden aan de Oude Leuvensebaan (DGvD 3-5-71); 1904 in den *Haesenhoek* dicht tegen den steenweg (DGvD 17-12-04).

Waarschijnlijk is het eerste lid van de naam Hazenbos of Hazenhoek het Middelnederlandse woord *haesene*, *hasen*, 'knieboog', wegens de ligging in een hoek (cf. Molemans 1976 : 133-134, nrs. 438-439). Ook het latere tweede lid *hoek* geeft aan dat deze plaats bij een hoek ligt.

Het tweede lid in 1594 *houw*, afgeleid van het werkwoord *houwen*, betekent '(kreupel)bos dat geregeld *gehouden* of *gehakt* wordt'; het is niet onmogelijk dat ook in 1321 eigenlijk al *houw* bedoeld wordt met *huue* (cf. Molemans 1982 : 430, nr. 731-732). Het tweede lid *velt* in 1689 kan een verschrijving zijn.

Ten westen van de Hazenhoek ligt nu het *Wintersbos* :

daar bezat de heer De *Winter* grond in 1780-1782 (BKe 16412, nr. 104-105).

Het is nu naar die vroegere eigenaar genoemd.

Ten oosten van de Hazenhoek en van de Hulststraat ligt het *Tafelbos* :

in 1449 verkreeg de commandeur van Bekkevoort een bunder akkerland, de *Tafele*, tevoren toebehorend aan de Heilige-Geesttafel van Bekkevoort (Grauwels 1967 : 1233) ; 1545 een pleck erffs geheeten die *Tafel* gelegen te Beckevoort (BKe 16384, 29) ; 1725 1 bunder bos de *Taef-fel* (BKe 16392 II b) ; 1777 bos de *Taeffel*, palend aan de Hazenhoekstraat (BKe 16388 II 3) ; 1780-1782 de *Tafel*, wat meer dan 1 bunder bos (BKe 16412, nr. 105).

Het Tafelbos wordt nu in de volksmond nog genoemd naar de vroegere bezitter, de Heilige-Geesttafel of Armentafel.

Ten oosten van het vroegere dorpscentrum en van het Hof van Wange, bij de grens met Kaggevinne, lag het Huttenbos :

1726 den *Huttenbosch* vier bunder bos (BKe 16403 III b) ; 1780-1782 *Huttenbosch* 5 en wat meer dan 1/2 bunder bos (BKe 16412, nr. 79) ; ca. 1850 den *Hutten Bosch* (KVDM) ; 1862 een perceel dennenbosch genaemd den *Huttenbosch* (BN 35102, 133/1, 1) ; 1890 den *Huttenbosch* (DGvD 17-12-90) ; 1904 op den *Huttenbosch* (DGvD 17-12-04).

De naam Huttenbos komt wel van *hutten* die er ooit gestaan hebben. De naam lijkt echter niet oud genoeg om een verband te zoeken, als hutten van de horigen, met de er dichtbij gelegen Steenberg, waar de 'herenwoning' van de heren van Bekkevoort of van Wange geweest zou zijn (Claes 1972a : 73-74).

Tussen de huidige Kerkhofweg en de Berkstraat ligt het Marcelisbos of de Mercelis :

in 1546 bos te *Marcelijs*, palend aan de Varent (BKe 16428, 67); in 1594 den *Merchelis bosch* (BKe 16401, II), in 1638 'huys ende hof ende lant te *Mercelis*, nu bosch [...] eusel ende wijerken inden *Mercelis*' (LPh XXX, 3, 21v^o-22r^o); in 1653 te *Maercielis* (BKe 16426, 34v^o); in 1662 negen bunder (= ca. 12 ha) bos 'onder Beckevoort genaempt den *Marcelis*' (DN 321, 19-1-62); in 1760 den *Marcelis*, zeven bunder (= wat meer dan 9 ha) bos (BKe 16434, 67); ca. 1775 *Marselis Bosch* (KF), ca. 1785 *Marcelis* wat meer dan 1/2 bunder bos (BKe 16400 VI), in 1822 *Marcelis bosch* (BkKd) en in 1904 'op *Mersielisbosch*' (DGvD 24-12-04).

De naam Marcelis(bos) komt van de persoonsnaam *Marcel(is)*, waarschijnlijk van een vroegere eigenaar, misschien Gillis *Marselis*, burger van Tienen, in 1482, bij een ruil van grond tussen de cellebroeders van Diest en de Lievevrouwenbroeders van Tienen, genoemd als een vroeger eigenaar (LVT XLVI 17, 24v^o).

Ten zuidwesten van het Mercelisbos lag het Kuilenbos, bij de huidige straat Keulenbos (5.3.10), die er, met een vervorming, naar genoemd is :

1690 in den *Kuylbosch* (DN 237); 1725 20 bunder bos den *Cuylbosch* (BKe 16392, II b); 1780-1782 *Ondersten Kuylenbosch*, wat meer dan 6 bunder akkerland, ten oosten palend aan de weg naar 'Clijn Kempen', nu de weg Keulenbos, *Bovensten Kuylenbosch*, bijna 13 bunder akkerland (BKe 16412, nrs. 127 en 128); in 1890 ter plaatse *Kuilenbosch* (DGvD 3-5-90).

Genoemd naar (veel) *kuilen* in het bos, of is er verband met de wat verder gelegen leem*kuilen* (waren er hier misschien ook ?) ?

Meer naar het noordwesten, ten westen van de huidige kerk, lag het Scheuremansbos :

in 1822 *Schuermans Bosch* (BkKd) ; ca. 1860 *Scheuremansbosch* (KP).

In 1669 bezaten de erfgenamen van Willem *Schuermans* grond die paalde aan de Koudenberg of Keienberg, de huidige Doktorenberg (DN 322, 6-9-69).

Dicht bij het Scheuremansbos lag het Binkombos :

in 1722 den *Bincumbosch* (BS 4475) ; 1904 op den *Binkombosch* (DGvD 17-12-04).

Ook de pastoor van *Binkom* bezet in 1669 grond die paalde aan de Koudenberg of Keienberg (DN 322, 6-9-69).

Verder naar het zuidwesten lag het Cellebroersbos :

in 1638 (LPh XXX 3, 76r°) en in 1666 bezaten de cellebroeders van Diest bos dat paalde aan grond van de commanderij en aan het Pelikaanbos (DN 464, 2-1-66). Dit *Cellebroersbos* lag in 1780-1782 ten zuiden van de Veertigbunder (zie BKe 16412, nr. 131) ; ca. 1860 *Cellebroersbosch* (KP).

Het Cellebroersbos is genoemd naar de vroegere bezitters, de *cellebroeders* of alexianen van Diest.

Het Pelikaanbos was in 1666 een bunder 'schaerbosch onder Beckevoort [...] vulgo den *Pellicaen bosch*' (DN 464, 2-1-66).

De naam *pelikaan* zal wel slechts een indirect verband met deze bosnaam hebben, misschien via een huisnaam of een bijnaam van een eigenaar.

Omstreeks 1775 komt de naam *Oudewinkelbosch* voor, ten zuiden van de Veertigbunder en ten oosten van het Wijndriesbos (KF). Evenals die laatste naam omvat het Oudewinkelbos enige naamloze bossen en tevens ook de

Dennenwinkel, het bovengenoemde Cellebroersbos en Pelikaanbos. De naam is gegeven naar de op die plaats *oudere* veldnaam de *Winkel* (8.1.5).

Meer naar het oosten was er het Morissesblok of Maurisbos, ten westen van de huidige Kerkhofweg en ook van de Provinciebaan :

in 1321 'silva que dicitur (het bos dat genoemd wordt) *Morissis Beloec*' (BKe 16418, 121) ; in 1546 'hoefve (vermoedelijk = jong cultuurland : Molemans 1976 : 156-157) geheeten *Morissis block*' (BKe 16428, IV 13) ; in 1563 bos in 't *Marissis block* (BKe 16380, 49) ; in 1594 aent *Morissens block* (16401, II a) ; in 1638 'die hoof (vermoedelijk : jong cultuurland : Molemans 1976 : 156-157) genaempt *Morissen block* [...] *Morissen hoeue*' (LPh XXX 3, 93v^o-94°) ; in 1653 *Morissenblockhoeue* (BKe 16426, 80r^o) ; ca. 1650-1680 't *Maurice bosch* (Van Ermen 1997 : 36, nr. 11) ; 1678 den *Mauris Bosch*, bijna 2 1/2 bunder groot (A 106 C 2, nr. 11) ; ca. 1688 die *Morisse block* (BKe 16417).

De naam Morissesblok of Maurisbos komt van de voor naam *Maurits* of *Maurice*, vermoedelijk van een vroegere eigenaar.

8.1.1.2. *Namen met bos in Kleinkempem*

Dicht bij de Leemkuilen (7.4.1), tussen de huidige Kerkhofweg en Provinciebaan, wordt ca. 1775 het *Leemkuyl Bosch* vermeld (KF).

Ten zuiden van dat Leemkuilbos en van het verlengde van de huidige Molenweg wordt ca. 1775 ook het *Boeve-laer Bosch* vermeld (KF).

Dit bos, dicht bij het Bovelaar of *Boevelaar* (8.1.3), omvatte, behalve enige naamloze bossen, waarschijnlijk ook het hier volgende (Water)molenbos.

Niet ver van de vroegere *watermolen* in Kleinkempem, lag het Watermolenbos of Molenbos :

in 1561 *Molenbosch* (BKe 16384, 60) ; 1725 *Watermolenbosch* (16392 II b) ; ca. 1775 *Molen Hoef Bosch* (KF) ; 1780-1782 *Molebosch*, wat meer dan 1 bunder bos (BKe 16412, nr. 75-76) ; ca. 1785 *Molenbosch* (BKe 16400 VII).

Waarschijnlijk bij de grens met Waanrode, bij de Begijnenbeek, lag het Smeyersbos :

in 1781 moest de Grote of Begijnenbeek geveegd worden bij het *Smeyersbosch* (BKe 16411, 8). Ernaast lag een weide van P. *Smeyers* (BKe 16411, 8-9). In de jaren 1734-1756 was Peter Smeyers pachter van de Grote Hoeve van de commanderij, in 1768-1777 Jan Smeyers en 1778-1791 diens weduwe.

Nog verder naar het zuiden, in de buurt van het Hof *ter Hagen*, lag het ernaar genoemde Terhagenbos of Hagenbos :

ca. 1600 aenden *Hagenbosch* (HZH 10, 114r°) ; in 1663 *Ter Haeghen bosch* (DN 321, 14-3-63).

8.1.1.3. *Namen met bos in Robbesrode en omgeving*

Het Metoelenbos ligt in het noordwesten van Bekkevoort, bij Schoonderbroek :

1546 die *Matoelen boschen* (BKe 16428 II 32) ; 1638 *Mathoelsbosch* (LPh XXX 3, 14r°) ; 1653 den *Mattoelsbosch* (BKe 16426, 86v°) ; 1686 *Maltulenbosch* (LPh XXX, 4) ; 1725 den *Metoelenbosch* (BKe 16392, II b) ; 1780-1782 *Metoelenbosch*, bijna vijf bunder den-

nenbos, ten oosten palend aan de weg Tienen-Scherpenheuvel (BKe 16412, nr. 87); 1890 op den *Metoelenbosch* (DGvD 5-2-90).

De naam Mathoelsbos/Metoelenbos komt van de familienaam *Mat(h)oul*, *Metoul*, *Metoel* (Debrabandere 1993 : 949), vermoedelijk een vroegere bezitter, al hebben we die naam in Bekkevoort niet aangetroffen.

In dezelfde omgeving, dicht bij Schoonderbuken, ligt in het begin van deze eeuw het Diestersbos of het Vanbrussels :

in 1904 'dennen op den *Diesterschenbosch* (bijgenaamd 't *Van Brusselsch*) tegen Schoonderbueken', toebehorend aan L. Van Brussel te Leuven (DGvD 17-12-04).

De naam Van Brussels werd gegeven naar de toenmalige eigenaar *Van Brussel* en waarschijnlijk sloeg de naam Diestersbos tevoren op een eigenaar uit *Diest*.

Bij de Ossenberg lag het Kapuinkensbos of Kapuinenbunder :

in 1594 den *Cappuynkens bosch* (BKe 16401 II b); 1638 de *Capuijnkens bosch* (LPh XXX 3, 94r°); 1725 *Cappuynen boinder* (BKe 16392, II b); 1780-1782 *Capuynne Boinder*, bijna 1 bunder dennenbos, ten zuiden en ten westen palend aan de Ossenbergstraat (BKe 16412, nr. 84).

Het eerste lid *kapuin* is hetzelfde als *kapoen*, gesneden haan, ook overdrachtelijk stakkerd en een familienaam (Debrabandere 1993 : 247).

Wat meer naar het zuiden, in het oude Schoonrode, bezaten de celzusters van Sint-Annadal in Diest een zil bos, dat naar die eigenaars genoemd werd :

in 1689 bosch tot Schoonrode genaempt *Sint Annenbosch*, ten oosten palend aan een straat (huidige Schille-

kensberg ?) en ten noorden aan een straatje (huidig wegje naar de Ossenberg ?) (BM EL 571/1, 66r°); in 1792 op Schellekensberg [...] *Sint Annebosch* (DdBk 28).

Bij het kruispunt De Hand ten westen van de Oude Tiensebaan lag het Plasbos :

in 1735 *Plasbosch* (BKe 16436 IV); in 1737 *Plasbosch* tussen de Handt en de Ossenberg (*ibid.*, VI); 1760 *Plasbosch*, palend ten zuiden aan de Oude Leuvensebaan en ten oosten aan de weg Tienen-Scherpenheuvel (BKe 16434, 66).

Vermoedelijk slaat deze *plas* op de Eendenpoel, ook achter de Ossenberg gelegen (6.2.3).

Nog meer naar het zuiden in Robbesrode, juist ten zuiden van de Oude Leuvensebaan, lag het Hussenbos :

in 1321 in de Heide 'prope *Huschenbosch*' (BKe 16418, 138); 1577 den *Huesschen bosch*, palend aan het Holstraatje (BKe 16402, IV b); 1594 den *Huesschenbosch* (BKe 16401 II b); 1611 den *Huesschenbosch* (BKe 2390 III c); 1638 den *Hussenbosch* (LPh XXX 3, 89r°); 1780-1782 *Hussenbosch*, 5 en bijna 1/2 bunder akkerland, ten noorden palend aan de oude weg Leuven-Diest (BKe 16412, nr. 90); 1904 in den *Ussenbosch* (DGvD 17-12-04).

De naam Hussenbos is niet gemakkelijk te verklaren. Als eerste lid is nog het waarschijnlijkst de mansnaam *Huso*, waarvan ook de familienamen Huys en Heus zijn afgeleid (Debrabandere 1993 : 726). De lange *u* in de 16de- en begin-17de-eeuwse vormen kan daarvan voortkomen. Wegens de korte klinker in het woord *hus*, alverman, is dit hier minder waarschijnlijk, al komt dat woord 'rondom Diest' wel voor (Vinckx 1938 : 253, n. 1).

Ten zuiden van het Hussenbos en van de Leuvensesteenweg, de huidige Staatsbaan, lag het Prinsenbos : in 1904 'te Roebeshoven [...] op den *Princebosch* aan den Tomberg tegen den steenweg op Becquevoort (DGvD 17-12-04).

Heel waarschijnlijk was dat bos in het bezit geweest van de *prinsen* van Oranje, van de 16de eeuw tot eind 18de eeuw heren van Diest en van het Land van Zichem, waaronder Bekkevoort hoorde.

Ten noorden van de *Wijndries*, waarnaar het vernoemd is, lag het *Wijndries bosch*, een naam alleen maar ca. 1775 aangetroffen (KF). Deze naam overkoepelde blijkbaar enige (naamloze) bossen tussen het centrum van Robbesrode en de *Wijndries*, o.a. het bos op de Delberg (7.2.1).

In 1780-1782 is de *Wijndries* zelf, bezit van de commanderij, trouwens wat meer dan zeven bunder bos (BKe 16412, nr. 136).

Bij het *Wijndriesbos* zal ook het volgende bos gehoord hebben :

1594 *Pastoersbosch* van Wersbeke, dat wijngaert is geweest, palend aan de Delberg (BKe 16401, II a).

8.1.1.4. *Namen met bos in Netelzeep*

In het zuidoosten van Netelzeep, in de vroegere nederzetting Joekslede, was er het Vrebos :

in 1546 t' Oexle aen den *Vreebossch* (BKe 16428 IV a) ; 1577 den *Vreebosch* (BKe 16402 VI b).

Het eerste lid van de naam Vrebos komt waarschijnlijk van het werkwoord *vreden*, omheinen, zodat het woord 'omheind bos' betekent (Schönfeld 1950 : 134).

In het zuidwesten van Netelzeep, bij de grens met Wersbeek, tussen de huidige Netelzeepstraat en de Begijnenbeek, lag het Dellemanbos of de Delleman :

In de 17de eeuw waren daar de Delmansweiden, later tot bos gemaakt :

1614 de *Delmans wijeden*, wat meer dan 10 ha [...] 1616 twee bunder 'bempts genaemt den *Delman* (BFRb 24) ; 1662 'weyde in den *Delleman*' (DN 321, 24-10-62) ; 1689 'sijnen beempt genaemt den *Delman*', ten noorden palend aan de Wolbensrodestraat (BM EL 571, 18r°) ; 1698 8 bunder 'rauwweijde nu tot bosch laeten wasschen genaemt den *Delman*' (BFRb 24) ; 1734 8 bunder bos 'den *Delleman*' (BKe 16436 III) ; 1741 'bosch genoemt *Cleijnen den Delleman*' « sic », wat groter dan 1 ha (BFRb 30bis, nr. 3), 'bosch geleghen onder Beeckevoort genoemt den *Grooten Delleman*', wat groter dan 7 bunder (= ca. 9,1 ha) (*ibid.*, nr. 5) ; 1775 den bosch genaemt den *Delleman* onder Becquevoort (BN 12377, 55) ; ca. 1775 *Delleman Bosch* (KF) ; 1822 en ca. 1860 *Dellemans* (BkKd en KP).

De Delleman of het Dellemanbos is genoemd naar een eigenaar met de naam *Del(le)man(s)* : in 1520 bezat Claes *Delmans* een huis op het Hamelsgat, ongeveer 200 meter ten noorden van het hier genoemde bos (BKe 2386 A 17), in 1546 en 1577 bezaten Peeter en Thijs *Delmans* grond aan de Beekstraat in Netelzeep, vlak bij dat bos (BKe 16428 IV, 1 en 12, en 16402 VII, 1 en 12) en in 1636 was Jan *Dellemans* pachter van het er niet ver vandaan gelegen Hof ter Hagen (BS 4471).

Nog zuidelijker, ten zuiden van de Begijnenbeek en van de Beekstraat, lag het Wolfsbos :

in 1779 *Wolfsbosch* tot Netelzeep (BKe 16417 II).

Vermoedelijk is *wolfs* in deze verbinding nog een vervorming van de naam Wolbensrode (3.17), een oude nederzetting wat ten noorden van dit bos. Van die naam bestaan er vervormingen als *Wolfenroë* en *Wolfsvonder*.

Helemaal in het zuidwesten van Netelzeep, tussen de Begijnenbeek en de grens van Kapellen, lag het Tijlozenbos :

in 1718 stukken bos 'ende schavey' (woeste grond) *Tijloosenbosch* (DdBk 18); 1733 den *Tijloosen bosch* (BKe 16436 II).

In Bekkevoort en Webbekom is, zoals o.a. ook in Tielt, Sint-Joris-Winge, Messelbroek en Veerle, *tijloos* de naam van de gele narcis (*Narcissus pseudonarcissus*) (Pâque 1896 : 374), die in onze streken inheems is.

8.1.2. *Namen met haag*

Het woord *haag* had de betekenis 'bosje met struiken of kreupelhout' ofwel 'omgeven door een haag van levende struiken' (Gysseling 1981 : 76). Met deze betekenis heb ik boven de naam *Hof ter Hagen* al besproken (3.1.4).

8.1.2.1. *Namen met haag in Robbesrode en omgeving*

In het noordwesten van Bekkevoort, nog ten westen van Schoonderbroek, lag de Immenhaag :

in 1321 *Ymmenhage* (BKe 16418, 133); 1371 'achter Scoenrebroeke in die *Ymmen haghe* 1 boenre boschs' (DHG 1888, 19v°); 1379 int *Ymmen haghe* (DHG 1889, 23v°); 1420 die *Immenhage* (BKe 16383, 1); 1546 aan de *Dymmenhaeghe* (BKe 16428, II b 14); 1594 die *Demmen haech* (BKe 16401 II b); 1653 in de *Dimmenhage*

(BKe 16426, 20v°); ca. 1688 de *Immehaege* (BKe 16417, 1).

Het eerste lid van Immenhaag is waarschijnlijk het oude woord *imme*, *yimme*, honingbij, dus 'bosje kreupelhout waarin bijen komen' of 'haag als omheining rond bijenkorven'.

8.1.2.2. *Namen met haag in Kleinkempen*

In Kleinkempen op het Waanveld, tussen Struikt (Assent) en Waanrode, lag de Wanhaag :

in 1473 op den *Wanhagenputte* (BKe 16414 II); 1594 bos in de *Wanhage* (BKe 16401 II a);

De naam Wanhaag is waarschijnlijk gevormd naar de hoeve de *Wan* of Oude Wan (4.1.7), waarmee ook de naam Wa(a)nveld gevormd is.

Bij de grens met Reinrode (Assent) aan de Halensebaan lag de Schoonhaag :

in 1546 van den *Schoenhaghen* te Midsbeke [...] vanden *Schoenhegghen* by de Cruystraete, palend aan het Reinroodse veld (BKe 16428 III b 3 III c 4); 1638 den *Schoenhaeghen* (LPh XXX 3, 51r°); 1577 *Schonhaghen* (BKe 16402 Va); 1760 die *Schoenhage* (BKe 16415 I 26).

Waarschijnlijk heeft *schoon* hier, zoals ook in de namen Schoonrode, Schoonderbuken en Schoonderbroek, de betekenis 'gezuiverd', d.i. gerooid bos.

In Kleinkempen, niet ver van de watermolen op de Begijnenbeek, lag de Meelhaag :

in 1520 op die *Meelhage* (BKe 2386 D 6); 1594 bos in de *Meelhaege* (BKe 16401 III); 1608 akkerland 'op dey *Milhaege* (BKe 2390, 28); in 1636 de *Meelhaege* (BS 4471, 6); ca. 1650-1680 de *Meelhaeg* (Van Ermen 1997 : 36, nr. 18); 1726 de *Meelhaeghe* (BKe 16403, I d); 1736 op de

Meelhach (BKe 16436 V); 1760 de *Melhaegh* (BKe 16434, 51); ca. 1845 '*Meelhaeg* ferme' (KB); in 1874 'ter plaetse genaemd de *Meelhaeg*, ten zuiden en ten oosten palend aan de Begijnenbeek (BN 34551, 69).

Het eerste lid van de naam Meelhaag kan misschien verklaard worden uit het Germaanse *migilo*, verkleinvorm van *migo*, 'urine' en 'op urine lijkende modder' (Gysseling 1960 : 696 Michelbeke; vgl. Gysseling 1951 : 57 Mijdrecht). Deze verklaring past bij de natte en slijkrijke plaats.

8.1.2.3. *Namen met haag bij het dorpscentrum*

In 1520 wordt een beemd vermeld van Jan Pijlepeerd aan de Dries, dicht bij het dorpscentrum (7.1.2.2), palend aan *Jan Pylepertshage* (BKe 2386 A 5).

Jan Pijlepeerd (zie ook Pijlepeerds Paanhuis (4.2.3)) was, zeker in de jaren 1515-1520, heer van het Hof van Wange (4.1.2).

8.1.3. *De naam Bovelaar of Boevelaar*

Het element *laar* wordt gewoonlijk verklaard als 'open plek in een bos, vooral laaggelegen' (Gysseling 1981 : 77; Van Osta 1995 : 670-673). In Bekkevoort heb ik maar één plaatsnaam met dit element gevonden, Bovelaar of Boevelaar, dicht bij de Begijnenbeek en niet ver van de watermolen in Kleinkempem :

1473 aent *Boeuelaer* (BKe 16414, 15v°); 1546 akkerland op 't *Cleyn Bouuelaer* (BKe 16428, III c 9); 1563 *Boevelaar* (BKe 16390); 1638 opt *Cleijn Boeuelaer* (LPh XXX 3, 52v°); 1647 het *Bovelaar* (DKAKa 12, 118); 1726 het *Boevelaar* (BKe 16403 I d); 1760 het *Bouvelaar* (BKe 16434, 22); 1771 aent *Bovelaar* (DHGK);

1780-1782 *Bovenste Boevelaer*, 2 en bijna 1/2 bunder bos, *Benedenste Boevelaer*, bijna 1 bunder bos, ten oosten palend aan de Wolfsstraat (de huidige Leemkuilstraat) (BKe 16412, nrs. 129 en 130); 1890 akkerland op 'den *Boevelaar* aan den Heiberg' (DGvD 31-10-90).

Als Boevelaar de oorspronkelijke vorm is, zal het eerste lid van de naam het woord *boef* zijn, in de oude betekenis 'knecht, dienaar', of in de latere, 'boef, vlegel', ofwel een ervan gevormde persoonsnaam. Als Bovelaar de oorspronkelijke vorm is, zal de betekenis zijn dat de plaats *boven*, wat hoger dan, de omgeving lag.

8.1.4. *Namen van afzonderlijke bomen en in het wild groeiende planten*

Met het woord *boom* zelf heb ik alleen de samenstelling Mijlboom in Robbesrode aangetroffen :

in 1546 den *Mijlboom* (BKe 16428, III 12); 1608 den *Meylboom* (BKe 2390 II 31); 1665 den *Meyleboom* (DN 322, 11-12-65).

De *Mijlboom*, in Robbesrode aan de grote weg Leuven-Diest, deed wellicht dienst als 'mijlpaal' om de afstand te kunnen berekenen.

Boven, bij de namen van oude gehuchten en kleine nederzettingen, heb ik de naam *Stokt* (3.13) al vermeld, die slaat op een 'plaats met hoogstammige bomen'.

8.1.4.1. *De namen Hulst en Varent*

De naam *Hulst* heb ik boven bij de nederzettingen al besproken (3.12). Ik heb er ook nog de samenstelling den *Hulsbossche* mee gevonden, in 1605 (BFRb 24).

De Varent lag dicht bij de Veertigbunder, bij de plaats waar nu de Doktorenberg en de Wijndriesstraat samenkomen :

1321 het Vorenbos, bij de vijver 'ter Varent' (BKe 16418, 52); 1528 de Berckt [...] de Vaernt (T Sect II 429, 28r°); 1577 'aen die Varent', palend aan de Rootwouwer (BKe 16402 IV 7); 1594 bos den Varent bouen die Berckt, wat meer dan 10 bunder groot (BKe 16401 II a); 1653 aenden Rootwouwer [...] den Varent (BKe 16426, 19v°).

Blijkbaar groeiden daar, zoals op veel andere plaatsen, wilde varens. De vrij frequente plaatsnaam Varent kwam o.a. ook in Schaffen voor (Claes 1996 : 51-52). De naam is gevormd van de plantnaam *varen* met het Germaanse achtervoegsel *-ithja*, later verkort tot *-t*, dat verzamelnamen vormt, vooral met plantnamen (Molemans 1976 : 36), en betekent 'plaats waar varens groeien'.

8.1.4.2. *Namen met eik*

Boven, bij de namen met broek (7.1.3), heb ik de naam *Eikenbroekske* al vermeld.

Bij de *commanderij*, waaraan de plaats toebehoorde en ten noorden ervan, waren de *Commandeurseiken* :

in 1648 achter *Commandeurs eijcken* (DN 322 : 14-10-48).

Nog wat verder naar het noorden dan de *commanderij*, in de wijk *Bourgondië*, waren ook daarnaar genoemde eiken :

in 1725 *Borgonie Eycken* (BKe 16392, II b).

In Kleinkempen was er een plaatsaanduiding *Mijleik* :

in 1523 te Mitsbeeck aen die *Mijleijcke* (DLHG 38); 1562 die *Mijleycke* te Beckevort (BKe 16380, 37).

De *Mijleik*, aan de oude weg Diest-Tienen, had blijkbaar dezelfde betekenis als de 'Mijlboom', een *eik* namelijk die als *mijlpaal* diende (8.1.4).

8.1.4.3. *De namen Beukenblok en Beukenbemedeke*

In het gehucht Robbesrode komt een eigenaardig gevormde naam Beukenblok voor :

in 1546 'd *Buycken block* (BKe 16428 III 16) ; 1577 een half bunder akkerland 'd *Buycken block* (BKe 16402 IV 18).

Het woord *beuk*, in het dialect *buuk* uitgesproken, is hier blijkbaar in een hypercorrecte vorm, misschien door een Duitstalig ambtenaar van de commanderij, weergegeven met *uy* (vgl. in 1577 ook de schrijfwijze *broick*, *broicke* : BKe 16402 V 8).

In 1780-1782 is er in het zuiden van Robbesrode, aan de Wijndriesstraat, een perceeltje van 85 roeden (= ca. 28 are) bos van de commanderij met de naam *Bueckenbempdeke* (BKe 16412, nr. 137).

Volgens de naam was dit perceel tevoren een *beemdje* geweest met beuken (in de gewestelijke vorm *buken*).

8.1.4.4. *De namen Berkt en Berkenhout*

De Berkt of Berk, waarvan de naam nog bewaard is in de naam Berkstraat, was een plaats in de buurt van de huidige Doktorenberg :

in 1528 de *Berckt* (T Sect II 429, 28r°) ; 1636 den *Oversten Berckt* (BKe 2390 IV) ; 1638 'des Commandeurs *Berckt*' (LPh XXX 3, 9v°) ; 1780-1782 *Ondersten Berckt*, 2 en wat meer dan 1/2 bunder akkerland ; *Bovensten Berckt*, bijna 2 bunder bos, beide doorsneden door de

vroegere Berkstraat, nu Doktorenberg (BKe 16412, nrs. 124-125); 1871 bouwland, genaamd de *Berck*, ten zuiden palend aan de Berkstraat (DGvD 3-5-71); 1904 bouwgrond aan het dorp, ter plaatselijke benaming 'de *Berk*' (DGvD 17-12-04).

De vorm van deze naam met *t* heeft hetzelfde achtervoegsel als het hierboven besproken Varent (8.1.4.1). De *Bovenste* Berkt in 1780-1782 is inderdaad hoger gelegen, in de richting van de Veurenberg en de Delberg, dan de *Onderste* Berkt.

In 1890 is er 'dennen dunsel van den bosch genaamd *Berkenhout*', tegen het Huttenbos en bij de grens met Kaggevinne (DGvD 17-12-90).

Vroeger was daar blijkbaar een berkenbos geweest. Omdat *Berkenhout* een vrij jonge naam is, zal *hout* er niet meer de oude betekenis 'loofbos' hebben, maar veel-
eer zijn naam gekregen hebben omdat men er *hout* van *berken* in kon halen.

8.1.4.5. *Namen met els*

Boven, bij de namen met 'broek' (7.1.3) heb ik de naam *Elsbroek* al vermeld.

Verder hoorde een weide met de naam de *Els* toe aan de kerk van Bekkevoort

in 1520 *Delse* (BKe 2386, III 5), in 1608 'beempt geheyten *Delse*' (BKe 2390, 26).

In Kleinkempem, tussen het Waanveld en het Koekeksveld, was er een perceel met de naam *Elzenbos* :

in 1778 een bunder 'den *Elsenbosch* (BKe 16435 II 6); 1822 *Elsenbosch* (BkKd); 1833 Den *Elsenbosch* (BKa 1120).

8.1.4.6. *De naam Dennenwinkel*

De naam Dennenwinkel, vooral nog goed bekend omdat daar het hoogste punt (80 meter) van Bekkevoort is (Claes 1983 a), heb ik toch pas sinds de 19de eeuw aangetroffen :

in 1822 *Dennewinkel* (BkKd) ; ca. 1860 *Dennewinkel* (KP).

Dennenwinkel is gevormd met het woord *den*, waarmee in de periode van 1722 tot 1904 veel aanplantingen werden gedaan in Bekkevoort (zie o.a. Claes 1981 b).

Het element *winkel*, met de betekenis 'hoek', slaat terug op de bosnaam (Oude) *Winkel*, die ongeveer op deze plaats al sinds de 18de eeuw voorkwam (zie 8.1.1.1 : Oude Winkelbos).

Over dennen heb ik ook al geschreven bij de wegnaam *Dennenstraat* (5.3.4).

8.1.4.7. *De naam Haagdoorn*

In Robbesrode was er een plaats met de naam Haagdooren :

in 1321 Joannes van den *Hagdorne* (BKe 16418, 56) ; Arnoldus van den *Hagdorne* (*ibid.*, 57 en 87) ; 1332 Joannes dictus de *Haghedorne*, filius Willelmi de *Haghedorne*, de Robinsrode (Vander Velpen 1962 : 12°). 1546 aen den *Haechdoren* (BKe 16428 III 25).

8.1.5. *Enige andere bosnamen*

In de 18de eeuw was de Winkel of Oude Winkel een bos ten zuiden van de nog bekende Veertigbunder. Tevoeren was het akkerland geweest :

in 1561 akkerland 'op den *Winckel* (Grauwels 1967 : 1292); 1689 den *Grooten ende Clijnen Winckel* (LPh XXX 4); 1760 zeven zil bos den *Winckel* (BKe 16434, 36); 1769 *Ouden Winckel* (BKe 16404); in 1771 bos 'in 't den *Winckel*' (DHGK); 1780-1782 was de *Oude Winckel* 10 en bijna 1/2 bunder bos van de commanderij (BKe 16412, nrs. 134-135).

Het woord *winkel* betekende vroeger 'hoek', wat volgens de tekening in 1780-1782 kan slaan op de vorm van het perceel, dat aan de westelijke kant twee uitspringende hoeken heeft.

In 1780-1782 was het *Raw Boinder* bijna anderhalf bunder bos van de commanderij tussen de Wijndriesstraat en de Robbesrodestraat (BKe 16412, nr. 138).

In het woord Rouwbunder heeft *rouw*, de gewestelijke vorm van *ruw*, de betekenis 'ruig, stoppelig, met ruige begroeiing, wild, woest' (Claes 1991 : 198-199). Dat de oppervlakte groter was dan een *bunder* was geen bezwaar om het perceel toch 'Rouwbunder' te noemen. Zo nauw keek men daarbij niet!

Het Grootstuk lag in Kleinkempen ten westen van de Wijndriesstraat, ten noordwesten van de Nattebeemd :

in 1594 is er bos 'opt *Groot Stuck* (BKe 16401 II a); 1649 lant [...] op het *Groot Stuck* (DN 322, 16-9); 1735 bos 'aen het *Groetstuck* (BKe 16436 III); 1787 drij dagh-wanden schaerbosch [...] genaemt het *Groot Stuck* (BRk 46777, 84/4); ca. 1860 *Groot Stuck* (KP).

Ook aan de Wijndriesstraat, maar ten oosten ervan, lag het Grootbos :

ca. 1860 *Groot Bosch* (KP).

in 1473 beemd beneden den *Ingelbout* op die Molenbeke (BKe 16414, 14r°); 1489 akkerland opten *Ingewout*

(BS 335bis, 30v°); 1490 beemd inden *Ingewout* (DHG 1823, 1v°); 1563 op de *Ingelbaut* (BKe 16384, 50); 1638 den *Engelbaut* (LPh XXX 3, 11v°); 1712 den *Engelsbout* zes zil 'schaerbosch sonder eycken' (BKe 16391, 1); 1760 akkerland aan 'den *Engelsbout* bij die watermolen' (BKe 16415, 28).

De naam Ingelbout, Ingewoud of Engelsbout is niet gemakkelijk te verklaren. Het valt wel op dat deze naam tot de 17de eeuw altijd als vergelijkende plaatsaanduiding wordt gebruikt en pas in 1712 voor het eerst wordt gezegd wat de Engelsbout zelf eigenlijk is. Daarom waag ik de veronderstelling dat *Ingewout* de oorspronkelijke vorm is en dat deze betekent 'in het gewout', d.i. in de macht, namelijk : tot hier komt onze macht, ons gebied (te vergelijken met Gemeengericht in Webbekom : Claes 1994c, 73, nr. 191). De plaats lag bij de watermolen op de Begijnenbeek, die daar de grens vormde met Assent (onder Webbekom), dat onder de abdij van Sint-Truiden hoorde. Na de verovering van bezit op die abdij kan de heer van Bekkevoort de naam Ingewout aan die plaats gegeven hebben. De latere vorm met *bout* kan onder invloed staan van het dialectwoord *bout*, 'pijl met stompen punt, om naar de wip te schieten' (Tuerlinckx 1886). Het eerste lid van de plaatsnaam werd onder invloed van het woord *engel* of van een persoonsnaam (Ingels, Engels) later vervormd tot *Ingel* en *Engels*.

8.2. Namen van bosrooiingen

In Bekkevoort zijn er nogal veel plaatsnamen met *rode*, het gewone woord voor 'bosrooiing'. Enige namen ermee heb ik boven, bij de oude nederzettingen, al besproken : *Robbesrode* (3.8), *Rodeke of Roeke* (3.11), *Meikenrode* (3.13), *Schoonrode* (3.15) en *Wolbensrode* (3.17).

In enige namen kan ook *schoon* dezelfde betekenis 'gezuiverd, gerooid' hebben, in de nederzettingsnaam *Schoonderbroek* (3.18) en de bosnaam *Schoonhaag* (8.1.2.2).

Daarnaast zijn er nog verscheidene veldnamen met het woord *rode* in een of andere vorm :

In Robbesrode bij de Varent was er de Root :

in 1321 op te *Roete* (BKe 16418, 36); 1594 vander *Rooten*, drie bunder, palend aan de Varent (BKe 16401 I a), opte *Roet* (*ibid.*, II); 1725 de *Roodt*, palend aan de Robbesrodestraat (BKe 16392 I a); in 1780-1782 bestond de *Root* uit twee delen : bijna twee bunder akkerland en wat meer dan twee bunder bos, juist ten noorden van de Veertigbunder gelegen (BKe 16412, nr. 132); ca. 1785 het *Roodt* bij Robbesrode (BKe 16400 IX).

In Kleinkempem op het Waanveld lag het Gerooide :

in 1473 int *Geroidde* op den Wanhagenputte (BKe 16414, II a); 1594 bos in 't *Geroyde* (BKe 16401 III a).

Ook in Kleinkempem, aan de Wolfsstraat, de huidige Leemkuilstraat, niet ver van de Begijnenbeek, lag het Vissenrot :

1546 bos in 't *Cleyn Vissenrot* [...] hof en akkerland 't *Vissenroet* [...] akkerland 't *Visroet* (BKe 16428 III b 9 en 13, III c 12); 1577 akkerland in 't *Vissroot* (BKe 16402 V b); 1638 int *Vissenrot* (LPh XXX 3, 50 r°); 1653 bos 'eertijts hof ende landen geheeten t *Vissenrot*, ten westen en ten noorden palend aan de Tiensestraat (BKe 16426, 37r°); ca. 1688 int *Kleyn Visserot* (BKe 16417); 1739 de *Visserotten*, toebehorend aan de kartuizers van Zelem (BKe 16436 VII).

Wellicht werd het Vissenrot zo genoemd omdat men daar een vijver was om vis in te vangen of te bewaren

(voor de kartuizers), misschien ook in de erbij gelegen Begijnenbeek gevangen.

Of zou de naam soms een vervorming zijn van het hier volgende *Wissenrode*, niet ver daarvandaan? Dan zou het toegevoegde *klein* meteen ook verklaard zijn.

In Kleinkempem bij de grens met Assent wordt ook een plaatsnaam *Wissenrode* vermeld :

in 1321 van den *Wissenrode* (BKe 16418, 65-67).

Vermoedelijk hoort deze naam samen met die van de onder Assent er dichtbij gelegen *Wissenbeemd*, een weide aan de *Begijnenbeemd*, tot in de 19de eeuw ook *Wishoutbeemd* genoemd. Deze namen komen van het woord *wis*, 'teen, twijg'. 'Wissen' werden nog kortgeleden veel aangeplant om ze te gebruiken als middel om te binden (zie verder 8.5.6).

Bij de weg naar Ballaar, het huidige Kaggevinne, werd in 1321 een bos vermeld met de naam *Hugartsrot* (BKe 16418, 23 en 24).

Het eerste lid van de naam *Hugartsrot* is de familienaam *Hugaert*, die komt van een voornaam met *hugi*, verstand, zoals b.v. *Hubrecht* (*Debrabandere* 1993 : 719).

8.3. *Namen voor akkerland*

8.3.1. *Namen met veld*

Het woord *veld* betekende oorspronkelijk de grote open woeste vlakte buiten de bewerkte akkers en weiden en kreeg pas na de ontginning van die vlakte in de 12de-13de eeuw de betekenis 'akker' (*Gysseling* 1978 : 21). Daarna wordt het dikwijls gebruikt voor akkerland dat

bij een bepaald dorp, gehucht of kleine buurtschap hoort (Molemans 1977 : 26 en 33 ; Claes 1987 : 67).

In Bekkevoort heb ik betrekkelijk weinig namen met *veld* gevonden die bij een bepaald gehucht of buurtschap hoorden, slechts zes, waarvan er één nog op een gehucht buiten Bekkevoort slaat :

– het Reinroodseveld, in het oude Herbertsem, nu Kleinkempem, hoorde eigenlijk bij Reinrode, dat oorspronkelijk afhing van de abdij van Sint-Truiden, maar ca. 1100 grotendeels ontvreemd en verdeeld werd onder de heren van Diest (het deel nu onder Assent), van Halen (het deel nu onder Loksbergen) en van Bekkevoort (Claes 1987b : 150) :

in 1546 't *Reynroesche Velt* (BKe 16428 III c, 4) ; 1704 'in *Reynroyeveld* ondert voors. dorp' (Bekkevoort) (BdBk 41) ; 1760 *Reynrode Veldt* (BKe 16415, 26) ; 1779 *Reynrodeveld* te Bekkevoort (BS 6121, 38).

Vermoedelijk dateert de naam *Reinroodsveld*, die ook onder het aanpalende Assent voorkomt, nog van vóór de verdeling van Reinrode.

– het Herbertsemseveld, bij het oude gehucht Herbertsem (3.1), nu ook in Kleinkempem :

in 1455 'een buentre lants gelegen te Midtsbeke geheeten dat *Herbelzomssche Velt*' (D 805, 55r°) ; 1520 opt *Herbentsim Velt* (BKe 2380 I 23) ; 1608 op 't *Hurbeseveld* (BKe 2390, I 21) ; 1689 opt *Hurbursumveld* (BM EL 571/1, 22r°) ; 1697 int *Herbesomveld* onder Beckenvoort (DN 235, 20r°).

– het Mitsbeekveld, bij het oude gehucht Mitsbeek (3.7), nu ook in Kleinkempem :

in 1771 akkerland 'int *Meetsbekenveldt*' (DHGK) ; 1822 *Mitsbeekveld* (BkKd) ; 1833 *Mitsbergveld* (BKa 1120) ; ca.

1860 *Mitsbeekveld* (KP); 1890 ter plaatse *Mitsbergeveld*, doorsneden met den grooten steenweg (DGvD 2-8-90).

Het valt op dat de *veld*naam van dit vroegere gehucht pas zo laat, na de verdwijning van de naam ervan, schriftelijk overgeleverd is en dan ook tot vervorming aanleiding heeft gegeven.

— bij de vroegere kleine nederzetting Stokt of Stok, eveneens in Kleinkempen, heb ik boven (3.16) al twee namen met *veld* vermeld : in 1520 *Stocktervelt* en in 1689 *Stockervelt*.

— het Joeksledeveld, bij de oude nederzetting Joekslede (3.3) onder Netelzeep, waarvan de naam later op verschillende manieren vervormd werd :

in 1779 op het *Oxelvelt* [...] op het *Hoostelaerenvelt* onder Bekkevoort (BS 6212, 7 en 24); 1822 *D'hoosteleer-velt* (BkKd); 1833 *Nosselaerveld* (BKa 1120).

Het is opmerkelijk hoe laat ook deze *veld*naam voor het eerst schriftelijk voorkomt, lang nadat de kleine nederzetting verdwenen was.

Ook bij Schoonderbroek (3.18), onder Bekkevoort bij de grens met Schoonderbuken, wordt pas laat een *veld*naam vermeld :

in 1822 *Schoonderbroekveld* (BkKd); ca. 1860 *Schoonbroek Veld* (KP).

In Bekkevoort zijn er een heel aantal, blijkbaar recentere, namen met *veld*, die slaan op een bepaalde plaats, soms één enkele hoeve of een *veld*naam. Zo heb ik de namen *Duisselvelt* en *Dijsselvelt* boven al vermeld bij 'het Oude Eussel (7.1.2.1). Andere soortgelijke namen zijn :

Bij de hoeve de *Bruul* in het zuiden van Kleinkempen (4.1.11) hoorde het *Bruulveld* :

1822 *Bruulveld* (BkKd); 1833 Het *Bruelveld* (BKa 1120); 1875 ter plaats *Bruelveld* (BN 34552, 108/26); 1890 ter plaatse genaamd *Bruelveld* (DGvD 31-10-90).

Het Koekoeksveld was gelegen in het zuiden van Kleinkempem, bij de grens met Waanrode en bij het einde van de huidige Eugene Coolsstraat aan de Begijnenbeek :

in 1613 paalde een perceel 'opt *Koekoekxveld*' aan de Halensebaan (BS 6935/C, 9r°); omstreeks 1688 bezat de Heilige-Geesttafel van Bekkevoort een half bunder akkerland 'opt *Koekoekx veldt*', palend aan de Schindelbeek; in 1727 paalt het *Coekoexveld* aan de Halense voetweg (BKe 16388 II 2); in 1737 paalde het *Coekoekveld* aan de Halenseweg en aan het 'bosch ter Hagen' (BKe 16436 VI); 1760 drie zil (= ca. 1 ha) bos het *Coukouxveldt* (BKe 16434, 4). Onder Waanrode wordt het in 1660 vermeld als 'het *Kockocx velt*' (Kempeneers 1989 : 38).

De *koekoek*, met zijn typische geluid een opvallende vogel, houdt zich bij voorkeur op in een open landschap en in een moerassig gebied, zoals het hier inderdaad is.

Bij de hoeve de Oude *Wan* (4.1.7) in het oosten van Kleinkempem was het *Wanveld*, later *Waanveld*, gelegen :

1473 't Groot Couter te *Wanne* (BKe 16414, 16r°); 1571 opt *Dwanveld*; 1621 *Wanveld* (DN 270, 10-10-21); ca. 1688 aent' *Wanveldt* (BKe 16417); 1689 opt *Waenveld* (BM EL 571/1, 5r°); 1760 op't *Wanveld* [...] *Wanveldt* (BKe 16415, 27); ca. 1860 *Waenveld* (KP).

De verlenging van *Wanveld* tot *Waanveld* zal wel onder invloed staan van het aanpalende *Waanrode*.

Bij de vroegere windmolen lag het Molenveld, boven al vermeld bij de Keteleershoeve (5.4.6), in 1760 'in 't *Molenveldt*', en bij de windmolen (4.1.12), waarbij ik verwijs naar het *Mole Veldt* in 1780-1782. Latere vermeldingen ervan zijn : 1822 *Molenveld* (BkKd) ; 1833 *Meuleveld* (BKa 1120).

Bij de vroegere watermolen op de Begijnenbeek in Kleinkempem, in 1635 verwoest door *Franse* soldaten (5.4.6), lag het Frans Molenveld :

1822 *Fransch Molenveld* (BkKd) ; 1833 *Fransch Meuleveldt* (BKa 1120) ; ca. 1860 *Fransch Molenveld* (KP) ; in 1875 onder Becquevoort in het *Fransch Molenveld* (BN 34582, 114).

In het zuiden van Kleinkempem aan de Begijnenbeek lag het Beekveld :

in 1483 opt *Beeckvelt* (BKe 16380, 21) ; 1520 dat *Beeckvelt* (BKe 2386 D 4) ; 1577 't *Beeckvelt* (BKe 16402 V a, 3) ; 1626 *Beeckvelt* (BS 6359, 5r°) ; 1638 dat *Beeckvelt* (LPh XXX 3, 57v°) ; 1662 onder Beckeuoort opde *Beeckvelt* (DN 463, 30-9-62) ; 1726 akkerland in 't *Beeckveldt* (BKe 16403) ; 1822 *Beekveld* (BkKd).

Bij het kruispunt van de weg die nu Schillekensberg heet en het verlengde ervan, de Robbesrodetraat, met de Oude Leuvensebaan ligt het Kruisveld :

1726 het *Cruysveldt* (BKe 16403 I f) ; 1780-1782 *Cruysveldt*, 2 1/2 bunder akkerland, ten noorden palend aan de Oude Leuvensebaan en doorsneden door de 'steenweg', de huidige Staatsbaan (BKe 16412, nr. 99) ; 1871 de Berck, gelegen ter plaats *Kruisveld* (DGvD 3-5-71).

Het is eigenaardig dat het Kruisveld niet genoemd is naar het 400 meter meer naar het westen gelegen belang-

rijke kruispunt van de Oude Leuvensebaan met de Oude Tiensebaan (5.9), maar naar een kruispunt van veel minder belang. Het huidige wegje Kruisveld ligt nog ongeveer 150 meter verder naar het oosten dan het vroegere perceel.

Ik merk hierbij nog op dat het woord *Kruisstraat* gebruikt werd voor elke straat die een andere kruist, vooral voor een zijstraat bij een kruispunt (Claes 1985 : 80).

Aan de twee kanten van de grens van het gehucht Netelzeep met Wersbeek lag het Panisveld, dat hoorde bij het *paanhuis* (brouwerij) van de huidige Panishoeve, vroeger onder Bekkevoort, maar sinds 1823 onder Molenbeek-Wersbeek en die ik daarom nu niet behandel, al heb ik ze terloops wel vermeld bij de Peinwinning (4.1.9) :

1594 akkerland op 't *Paenhuysvelt* (BKe 16401 I b) ; 1614 opt *Paenhuijsvelt* aenden Cuppensberch (BFRb 24) ; 1636 aent *Panisvelt* (BS 4471) ; 1741 akkerland onder Bekkevoort op het *Paenisvelt* (*ibid.*, 30bis, nr. 11) ; 1779 *Panisvelt* [...] *Paenhuys velt* (BS 6121, 33-34).

Bij de Peinwinning hoorde het Rijtveld :

1473 op 't *Rijtuelt* (BKe 16414, 19v°) ; 1577 't *Rydtvelt* [...] bouen 't *Rydtvelt* (BKe 16402 IV, 4 en 28) ; 1594 aent *Rietvelt* (BKe 16401 III a) ; 1605 het *Rijtveld* (BFRb 24) ; 1613 naert *Reijtveld* (BS 6935 D, 5r°) ; 1614 Het *Cleijn Rijt velt* 31 en 3/4 zil (= bijna 11 ha) [...] Het *Groot Rijtveld* 36 1/2 zil (= wat meer dan 12 ha) (BFRb 24) ; 1625 onder Robersroyde aen t' *Rijtveld* (BKe 16388, 29) ; 1741 akkerland en bos 'genompt het *Groot Reijtveld* [...] akkerland 'genompt het *Cleijn Reijtveld*' (BFRb 30bis, nrs. 23 en 25).

De naam Rijtveld is vermoedelijk gevormd met het oude woord *rijt*, dat Oudgermaans kan zijn, maar ook kan

samenhangen met het werkwoord *rijten*, scheuren (Molemans 1982 : 16-17 en Schönfeld 1955 : 188-190). Dikwijls is *Rijt* de naam van het dalvormige begin van een zijtak van een Kempisch riviertje, maar als ze kunstmatig wordt verdiept om het water beter te laten afvloeien, is het een synoniem van 'afwateringsgracht' (Kempeneers 1983 : 52-53). Dit laatste is hier het geval. De Peinbeek, Kleinebeek of Steenbeek, die langs het Rijtveld stroomt, was een 'Lei(d)gracht', kunstmatig uitgediept voor de werking van de watermolen van Molenbeek (6.1.3).

In 1344 schenken Nicolaus en Johannes, zonen van Arnold vanden Inde uit Joekslede, een perceel van drie bunder akkerland, op het grondgebied van Joekslede, op de plaats die 'der *Moenchsvelt*' genoemd wordt, aan de commanderij (Grauwels 1967 : 1344). In 1577 bezit Joannes van der Moelen 2 bunder 'eusels' (slechte weiden) met de naam *Monixvelt* (BKe 16402 VI b 8). In 1653 hoort dat perceel als cijnsgoed toe aan de kerk van Scherpenheuvel en zijn het zes zil (= 3 bunder) 'euijssels', 'genaempt het *Monnincxvelt*', eertijds een huis (BKe 16426, 45v°).

Het is nog een vraag op welke 'monniken' dit *Monniksveld* betrekking heeft. De kartuizers van Zelem hebben wel een pachthoeve gehad in Netelzeep, maar die stond aan de andere kant ervan, bij Wolbensrode, en de oudste bekende vermelding daarvan dateert pas van 1705! (4.1.13). De bogaarden van Diest bezaten wel sinds de 13de eeuw een hoeve in Joekslede, maar ze waren geen monniken, een soort mannelijke begijnen, en werden 'broeders' genoemd (Raymaekers 1870 : 298-307; Van der Eycken 1980 : 102). De echte monniken die in deze omgeving het eerst veel bezit hadden, waren de benedictijnen van Sint-Truiden, van wie de heer van

Bekkevoort omstreeks 1115 ongeveer 600 ha grond ontvreemd zou hebben (zie boven, 1.2). Zou hier misschien ook (een deel van) Netelzeep toe behoord hebben ?

8.3.2. *De naam Langenakker*

De Langenakker, die tot 1821 onder Wersbeek hoorde, is gelegen ten noordoosten van het Hof ter Hagen tussen de Netelzeepstraat en de Begijnenbeek, die daar de grens met Waanrode vormt. In de streek van Diest is het een van de weinige namen met *akker*, dat er nog niet de betekenis 'perceel akkerland' heeft, waarin het vanaf de 12de eeuw wordt gebruikt, maar nog de oudere betekenis 'gezamenlijke landbouwgrond van een nederzetting of een van de grote onderdelen ervan' (Gysseling 1978 : 22 ; Claes 1987c : 66-67) :

in 1321 *Lancacker* (BKe 16418, 81) ; 1473 dat *nederste Lancacker* [...] der *Lanck Acker*' (BKe 16414, 16v° en 17v°) ; 1546 op 't *Langacker* (BKe 16428 IV c, 8) ; 1638 opt *Lanckacker* (LPh XXX 3, 57r°) ; 1760 *Onderste Lancacker*, ten noorden palend aan de Heirbaen (= Halensebaan) [...] 'hoeve de Bruel op d'*Overste Lancacker*' (BKe 16415, 32-33) ; 1779 *Oversten Langenacker*, palend aan de Halensebaan en aan de Winterbeke (BS 6121, 44) ; 1822 *Den Langen Akker* (BkKd) ; ca. 1860 *Langen Acker* (KP).

De Overste of Bovenste Langenakker was het deel ervan bij de Bruul en de Terhagenloop of Winterbeek en de Nederste of Onderste Langenakker het deel bij de Begijnenbeek. Beide delen paalden aan de Halensebaan, die daar een bocht maakt. Jammer genoeg kennen we niet de juiste oppervlakte van de Langenakker, die duidelijk een aantal verschillende percelen omvatte, zodat

we niet weten of hij inderdaad *lang* en smal is geweest. Van noord naar zuid was de lengte ervan ongeveer 500 meter.

8.3.3. *De naam kouter*

In de betekenis 'gezamenlijke landbouwgrond van een dorp of een hoeve' werd 'akker' vanaf de 12de eeuw vervangen door *kouter*, een leenwoord uit het Latijnse 'cultura', dat werd toegepast zowel op de toen pas ontgonnen als op de oudere landbouwgrond (Gysseling 1978 : 22). Lindemans (1940 : 102-104 en kaart) heeft *kouter*namen vooral in West-Brabant en Zuid-Vlaanderen gevonden en in Oost-Brabant alleen maar in het uiterste zuidoosten ervan. Vroeger heb ik ook voor het noordwestelijker deel van Oost-Brabant *kouters* gesignaleerd in Sint-Joris-Winge, Diest, Molenstede, Waanrode, Kortenen en Bekkevoort (Claes 1992 : 174).

In Bekkevoort zijn er verscheidene 'kouters' geweest. In 1321 wordt in Robbesrode onder Bekkevoort 'terra in den *Coutere*' vermeld (BKe 16418, 54) en 'in den *Couter*' (*ibid.*, 55-57), die wel op dezelfde kouter in het genoemde gehucht kunnen slaan. In 1459 is er echter in het dorpscentrum een perceel in de *Koutere*, palend aan de 'Louensche strat' (BKe 16380, 22). In 1546 is er, ook in het dorpscentrum, sprake van *Commandeurs couter*, palend aan het straatje naar Robbesrode, van 't *Cleyn Couter*, palend aan de weg naar Leuven en aan die naar Robbesrode, en ook nog van drie percelen akkerland op 't *Couter*, blijkbaar een derde kouter in het centrum (BKe 16428, 1, 3 en 5-7). In 1638 (LPh XXX 3, 2r°) en 1689 (BM EL 571, 32r°) wordt ook weer een *Couter*, niet van de commandeur, in het dorpscentrum vermeld.

Verder is er ook nog de Grote Kouter op het Waanveld onder Kleinkempen :

in 1473 15 bunder akkerland 'op't groet Couter' (BKe 16414, 16r°).

In totaal heb ik in Bekkevoort vijf verschillende kouters gevonden, drie in het dorpscentrum, een in Robbesrode en een in Kleinkempen.

8.3.4. *Namen met blok*

In Brabant slaat een naam met *blok* meestal op akkerland (Gysseling 1981 : 75). Dat er echter uitzonderingen zijn, heb ik voor Webbekom al geschreven (Claes 1987c : 68 en 1994c : 224-225, bij vergissing alleen bovenaan met 92-93 gepagineerd). Ook in Bekkevoort zijn er uitzonderingen. Zo heb ik b.v. bij de bosnamen het *Morissisblok* of Maurisbos al vermeld (8.1.1.1).

In Bekkevoort is er wel akkerland op het al vermelde *Bukenblok* (8.1.4.3) en ook op de twee volgende percelen :

het Vierkantblok bij Robbesrode :

in 1780-1782 *Vierkantig Blok*, wat meer dan vier bunder akkerland (BKe 16412, nr. 98).

Volgens de kaart in het kaartenboek heeft dit *blok* een bijna *vierkante* vorm.

het Hennekensblok, niet nader te lokaliseren :

in 1563 koopt de commandeur 1 bunder akkerland in het *Hennekensblok* (BKe 13680, 49).

Henneken is een verkleinvorm en vleivorm van de voornaam Johannes (Debrabandere 1993 : 670).

Wat er op het Abbenblok in het oude Herbertsem (nu Kleinkempen) was, wordt niet gezegd :

in 1321 'de bonis dictis' (van de goederen genoemd) *Abbenbloc* (BKe 16418, 73)

De vorm *Abbenblok*, te vergelijken met *Abbenwile* ca. 1350 in Schaffen = 1503 *Abswiel* = 1572 *Abbenwiele*, d.i. draaikolk van de abt, betekent waarschijnlijk 'blok, ingesloten perceel, van de abt'. Ik vermoed dat het weer over de *abt* van Sint-Truiden gaat, omdat diens abdij de enige is geweest met grondbezit in deze buurt, o.a. in het dichtbij gelegen *Reinrode* (zie hierover het *Reinroodsveld* en *Monniksveld*, 8.3.1, en de historische schets, 1.2).

Een ander blok was weiland :

in 1321 '*Honebeecs bloc* [...] de pascuis (van de weiden') [...] *Honebeecsbeloc*' (BKe 16418, 31 en 33).

Een plaats- of waternaam *Honebeek* is er in *Bekkevoort* of omgeving niet, maar wel was er in hetzelfde jaar 1321 een *Joannes dictus Honebeke* (BKe 16418, 50), van wie het bovenvermelde 'blok' zijn naam gekregen zal hebben.

De herkomstnaam *Honebeek* komt van het dorp *Hombeek* bij *Mechelen*, waarvan de naam ca. 1168 *Honebeke* luidde (Gysseling 1960 : 506 *Hombeek*).

8.3.5. *Enige andere namen voor akkerland*

Een nog bekende oppervlaktenaam in *Bekkevoort* blijkt niet de 18de-eeuwse, maar wel de 15de-eeuwse oppervlakte weer te geven :

In 1466 bezit de commandeur *veertig bunder* 'bosch, lant ende heiden te *Bekkevoort* (HZH 9/3, 4v°). In 1662 is dit het 'landt genaempt de 40 *Boonders* (BS 6840); 1780-1782 bezit de commanderij bijna 29 bunder akkerland en bijna drie bunder bos 'op de *Veertig Boinders*

(BKe 16412, nr. 131); 1822 *40 Bunders* (BKe 16412, BkKd); ca. 1860 *Veertig Bunders* (KP).

De *Veertig Bunder* (= ca. 52 ha) is genoemd naar de oppervlakte, ook al is de juiste oppervlakte in 1780-1782 nog wat minder dan 32 bunder.

Dezelfde onnauwkeurigheid voor de oppervlakte geldt voor de *Negenbunder*, een perceelsnaam in Robbesrode :

in 1771 bos in de *Negen Bunders* (DHGK); in 1780-1782 bezit de commanderij vlak bij het kruispunt 'de Hand' wat meer dan 12 bunder akkerland met de naam *Negenboinders* (BKe 16412, nr. 89); 1795 *Negen Bunders* (BKe 16413); ca. 1860 de *Negen Bunders* (KP); 1871 in de *Negen Bunders* te Becquevoort (DGvD 4-1-71).

In 1608 bezat de kerk van Bekkevoort dicht bij de watermolen van Mitsbeek akkerland 'den

Paepenhoernick' (BKe 2390 I 17). Dit perceel werd genoemd naar de bezitter, de *paep*, pastoor, en naar de ligging op een *hornik*, hoek.

De *Leuvenaer* is de naam van akkerland aan beide zijden van de Oude Leuvensebaan en van de huidige Staatsbaan :

1822 *Leuvenaer, Leuveneer* (BkKd); ca. 1860 *De Leuvenaer* (KP).

Deze veldnaam is een verpersoonlijking van de naam *Leuven*, waarheen de ernaast gelegen weg leidt.

'Onze Lieve Heerveld' is de naam van akkerland ten zuiden van de Staatsbaan tussen de Oude Tiensebaan en de grens met Tielt :

1822 *Onze Lieven Heerenveld* (BkKd); ca. 1860 *Veld van den weg van O.L.Heer* (KP).

De omslachtige naam ca. 1860 geeft de verklaring : dit *veld* ligt aan de *weg* die leidt naar de *Onze-Lieve-Heerka-*

pel aan de Driesstraat in Molenbeek-Wersbeek (Scheys 1965 : 189). Die straat is een zijstraat van de Oude Tien-sebaan.

8.4. *Namen voor weiland*

Boven heb ik al namen vermeld met *broek*, eigenlijk 'moerassige grond' (7.1.3), en met *eussel*, eigenlijk 'slechte, minderwaardige grond' (7.1.2.1), die oorspronkelijk een andere betekenis hebben, maar die later toch veel voor weiden gebruikt werden.

8.4.1. *Namen met beemd*

In de streek van Diest was *beemd* de naam die het meest voor weiland werd gebruikt (Claes 1987c : 65). Het woord kan komen van *ban* en *made*, *mede*, 'weiland', en zou oorspronkelijk 'ban-hooiland' betekend hebben, 'door de heer aan de gemeente toegewezen hooiland' (Gysseling 1978 : 23 ; De Vries-De Tollenaere 1997).

Boven heb ik al een naam met *beemd* vermeld, *Beuken-beemdje*, een vroegere weide, die bos geworden was (8.1.4.3). Andere namen met *beemd* zijn :

In Kleinkempem, niet nader te lokaliseren, lag in 1648 ook nog een 'bemdeken genaempt *Cuijpersbemdeken*', twee zil groot (DN 322, 14-10-48).

Wellicht lag dit *beemdje* in de buurt van het huidige Kuyperstraatje, waar in de 18de en de 19de eeuw *Cuy-persen* woonden (5.3.10).

In het vroegere Mitsbeek, nu ook Kleinkempem, werd ook nog een andere *beemd* naar een eigenaar genoemd : in 1726 *Hans Winnenbempt* (BKe 16403, I d 2).

Achter de commanderij in het dorpscentrum lagen de Aalsbeemden :

in 1594 *Alicxbeempt*, palend aan de Hulsterstraat (BKe 16401 II a) ; 1780-1782 : *Aelsbempden*, 4 bunder en 1 zil akkerland, *Aelsbempden*, 1 bunder en 3 zil dennenbos, deze twee palend aan de Hulse straet, *Aelsbempd*, 1 bunder en 2 zil akkerland (BKe 16412, nrs. 106, 107 en 111).

De naam Aalsbeemden komt blijkbaar van de voor-naam *Alix*, beter bekend in de vorm *Alice*, de Romaanse vorm van Adelheid of Aleit (Debrabandere 1993 : 63 : *Alice*).

Bij de watermolen in Kleinkempen lag de Molenbeemd of het Molenbeemdje :

in 1577 aen die waetermolen, palend aan de *Molebemt* (BKe 16402 II 34) ; 1594 het *Molenbeempdeke* (BKe 16401 II).

Deze weide hoorde blijkbaar bij de watermolen.

Tussen het Koekoeksveld en de Schindelbeek, bij de grens met Waanrode, lag de Vronenbeemd :

in 1594 den *Vroonenbempt*, twee bunder (BKe 16401 II a) ; ca. 1688 opt' Koeckoeckx veldt boven den *Vroenen bempdt*, palend aan de Schindelbeeck (BKe 16417) ; 1781 in den *Vroenenbempdt* (BKe 16411, 9).

Vroon betekent 'van de heer'. Oorspronkelijk was deze beemd waarschijnlijk 'gemeenschappelijke grond'. Het *WBD* (1967 : 208) neemt *vroen* nog op voor *Webbekom* en *Halen* als soortnaam met de betekenis 'meent, weidegrond in gemeenschappelijk gebruik', maar toch is het woord er nu alleen nog als toponiem bekend (cf. *Claes* 1994c : 191-192).

In 1608 bezit de kerk van Bekkevoort de *Krakeelsbeempt* of *Krackeellbeempt* (BKe 2390 II b). Dit perceel kunnen we niet lokaliseren, maar wellicht lag het dicht bij de grens van Bekkevoort en werd de onderhorigheid ervan vroeger betwist, zoals het geval was met het *Krakeelbos* of de *Krakeelberg* (boven, 7.2.1).

In het oude Joekslede, bij de Bogaardenwinning in Netelzeep was in 1608 een weide die paalde aan een straatje naar de *Antener beempt* (BKe 2390 I 19). Deze beemd werd genoemd naar de oude nederzetting *Antena* of *Altena* in het zuidwesten van Netelzeep (boven, 3.5).

8.4.2. *Namen met weide*

Weide betekende oorspronkelijk 'voer, voedsel' en vandaar 'plaats waar de dieren voedsel zoeken' (De Vries-De Tollenaere 1997). Met *weide* heb ik in Bekkevoort veel minder namen gevonden dan met *beemd*. Boven, bij de namen met *bos* heb ik de *Delmansweiden* al vermeld, waarvan later bos gemaakt is.

Twee andere namen met *weide* zijn nog de Goedeweide en de Hazenhoeksweide :

In 1760 bezat de abdij van Park (Heverlee) in Bekkevoort een bos 'die *Goey Weyde*', palend aan de Oude Tiensebaan (BKe 16434, 33). We vinden we deze naam nog in 1822 De *Goede Weyde* (BkKd) en in 1890 'dennen, wassende op de *Goede Weide* (DGvD 5-2-90).

Het bos met de naam 'de Goedeweide' was blijkbaar tevoren een *weide* van *goede* kwaliteit geweest.

Tussen de *Hazenhoek* (8.1.1.1) en de Oude Leuvensebaan bezat de commanderij in 1780-1782 een weide van 1 bunder met de naam *Hasenhoekx weyde* (BKe 16412, nr. 104B).

8.4.3. *De naam Duierbeek*

Duierbeek is een naam die in verschillende vormen in het westen van Netelzeep, aan de noorderkant van de Netelzeepstraat voorkomt voor een perceel dat soms weide, soms bos is. Vroeger lag het onder Wersbeek, sinds 1821 onder Bekkevoort :

in 1605 beemd 'genomt de *Vijuerbeek*' (BFRb 24) ; 1614 'een stuck eruen genaempt *Duijerbeek*' (*ibid.*) ; 1698 twee bunder 'genaempt d'*Eijerbeek*' (*ibid.*) ; 1741 'eene partije soo bosch als maijweide genoempt d'*Oijerbeek*' (*ibid.*, 30bis, nr. 2).

De oudste vorm, met *vijver*, geeft aanleiding om te veronderstellen dat de volgende vormen vervormingen kunnen zijn van *wijer*, een synoniem van *vijver*, dat in Bekkevoort ook voorkwam (zie *Commandeurswijer* enz. 6.2.2).

De beek die met Duierbeek aangegeven wordt, is in elk geval wel de oude Netelzeep of Terhagenloop (6.1.4).

8.5. *Namen van gekweekte planten*

8.5.1. *De naam Gersthof*

Bij de goederen van de commanderij was in 1725 'den *Gersthoff*, ten westen palend aan het kerkhof (BKe 16392). In 1780-1781 was dit *Gersthof* 67 roeden (= ca. 22 are) akkerland (BKe 16412, nr. 122).

Blijkbaar bleef hier, ook toen de ridders niet meer in Bekkevoort verbleven, een gerstveld bij de vroegere commanderij behouden, om de paarden te eten te kunnen geven wanneer de ridders in Bekkevoort op bezoek kwamen.

Een ander niet nader te lokaliseren Gersthof was er in Robbesrode :

in 1790 is er een 'voetwegh loopende over den *Gersthof* (BK_e 16411, III).

8.5.2. *De naam Pootdries*

Boven, bij de namen met *dries*, heb ik de naam *Pootdries* al vermeld, met het woord *poot*, het dialectwoord voor 'peen, wortel' (7.1.2.2).

8.5.3. *Boomgaard en fruit*

Bij de commanderij, vlak achter de Dingbank, tussen de Hulststraat en de Oude Leuvensebaan, hoorde in 1780-1782 de *Hoogen Boomgaert*, wat meer dan 2 1/2 zil 'droge wei' (BK_e 16412, nr. 121)

Vroeger was daar blijkbaar een grote boomgaard van de commanderij geweest.

De naam *Appelbroek* heb ik boven, bij de namen met broek, al vermeld (7.1.3) en de naam *Kriekendries* bij de namen met *dries* (7.1.2.2).

De Mispelaar lag op de grens Bekkevoort-Assent, de Grote Mispelaar onder Bekkevoort, de Kleine Mispelaar onder Assent :

in 1473 de *Myspelaer* (BK_e 16414, 26r^o) ; ca. 1646 den *Grooten Mispelaar* (BS 2345/2, 125) ; 1771 bos 'genaemt den *Groot Mispelaar*' 4 bunder 34 roeden (DHGK 36).

De Kleine Mispelaar onder Assent was 3 bunder en bijna 2 zil groot, zodat de *Grote Mispelaar* anderhalve zil *groter* was.

Aan de *mispelaar* of mispelboom groeit de *mispel*, een appelachtige vrucht, alleen in het zuiden van België en in andere Europese landen inheems.

8.5.4. *Hennep*

Hennep, gewestelijk gewoonlijk *kemp* genoemd, werd in de eerste plaats tot touw verwerkt, maar daarnaast maakte men er ook zeildoek en lijnwaad of linnen van (Claes 1993).

Bij het terrein van de commanderij werd in 1726 een *Kemphof* vermeld (DBk 25) en in 1780-1782 waren er twee percelen met de naam *Kempblock*, achter de Hoge Boomgaard, elk van beide wat minder dan een bunder groot (BKe 16412, nrs. 119 en 120).

In 1638 had een Peter de Wilde in Robbesrode bij de Mijlboom een *Kemhof*, een zil (ca. 20 are) groot (LPh XXX 3, 91v°).

De naam *Kemphof* is hier, met uitstoting van de *p* tussen twee medeklinkers, tot *Kemhof* geworden.

8.5.5. *Wijngaarden*

In Bekkevoort is vroeger op enige plaatsen wijngaard geweest. Zo is er al in 1448 bos van de commanderij 'op *Alden Wijngaert*, een plaatsaanduiding die ook nog in 1455 voorkomt, opten *Alden Wijngart* (HBC 62 en 65). Deze plaats kunnen we echter niet lokaliseren.

In 1577 was er in Robbesrode, bij het Rijtveld en bij de grens van Wersbeek 'den *Pastoers van Werbeek Weyengart*' (BKe 16402 IV a 4), maar in 1594 was daar alleen nog het bij de bosnamen vermelde Pastoorsbos (8.1.1.3), palend aan de Delberg (BKe 16401 II a).

De Delberg (7.2.1) heeft een steile helling naar Wersbeek toe, dus naar het zuiden, heel geschikt voor wijnteelt.

Bij houttienden in 1650 wordt nog van verscheidene percelen gezegd 'hebben landt ende weingaerdt geweest nu bosch', o.a. op de Marcelis en boven het Vorenbos of de Veurenberg (BKe 16394 B).

8.5.6. *Wissen of tenen*

Wissen, een dialectwoord voor 'tenen' of 'roeden', buigzame twijgen, vooral van wilgen, werden vroeger veel aangeplant en gebruikt om manden of ander vlechtwerk te maken en ook om stro en sommige andere voorwerpen samen te binden. Daartoe werden jonge twijgen van teenwilgen of bindwilgen afgesneden.

In Bekkevoort heb ik maar één plaatsnaam met 'wissen' gevonden, *Wissenrode*, een naam die, zoals gezegd bij de namen voor bosrooiingen, wel samenhangt met de Wishoutbeemd of Wissenbeemd onder Assent, vlak bij Wissenrode aan de overkant van de Begijnenbeek (8.2). Tenen of roeden werden gewoonlijk op natte grond, zoals hier bij de beek, aangeplant.

F. CLAES, S.J.

9. BRONNEN EN BIBLIOGRAFIE

9.1. *Onuitgegeven bronnen*

9.1.1. *Archief van de abdij van Averbode (A)*

A 106 C 2 kaartenboek C. Lewis 1678.

212 B 4 III goederenregister 1706.

9.1.2. *Algemeen Rijksarchief in Brussel (B)*

Familiearchief de Robiano (BFRb)

- BFRb 24 Hof te Peyn 1605-1778.
29 rekeningen 1649-1756.
30 goederen 1727-1761.
30bis goederen in 1741 (met kaartjes).
30ter kaartjes van goederen ca. 1825.

Familiearchief van Zurpele (BFVZ)

- BFVZ 5 nalatenschap in 1836.

Archief van het kadaster van Brabant (BKa)

- BKa 307 overdrachten Bekkevoort 1815-1830.
1120 overzicht van de eigendommen Bekkevoort
1833.

Kerkarchief van Brabant (BKe)

- BKe 2386 cijnsregister van de kerk van Bekkevoort
(1520).
2390 cijnsregister van de kerk van Bekkevoort
vernieuwd in 1608.
4497 goederenregister heerlijkheid Webbekom
1680.
10553 cijnsboek prins van Oranje Tielt 1523 (kop.
begin 17de eeuw).
13593 goederen van de augustijnen van Diest 1682.
13597 cartularium van de bogaarden van Diest
(13de-14de eeuw).

- 13626-13632 goederen van de bogaarden van Diest (17de-18de eeuw).
- 16380 (inventaris van de) charters van de commanderij van Bekkevoort (13de-16de eeuw).
- 16383 cartularium (1420-1548).
- 16384 cartularium (1255-17de eeuw).
- 16392 goederen van de commanderij van Bekkevoort (1725).
- 16396 hoeven van de commanderij van Bekkevoort (1561).
- 16398 pachten van de commanderij van Bekkevoort (1746).
- 16399 pachten van de commanderij van Bekkevoort (17de-18de eeuw).
- 16400 pachten van de commanderij van Bekkevoort (ca. 1785).
- 16401 inkomsten van de commanderij van Bekkevoort (1594).
- 16402 goederen en inkomsten van de commanderij van Bekkevoort (1577).
- 16403 goederen en inkomsten van de commanderij van Bekkevoort (1726).
- 16405 rekeningen van de commanderij van Bekkevoort (1778-1779).
- 16407 inkomsten van de commanderij van Bekkevoort (1699).
- 16412 kaartenboek van de commanderij van Bekkevoort (1780-1782).
- 16413 kerkregister Bekkevoort : goederen in 1795, met oudere aantekeningen.

- 16414leengoederen van de commanderij van Bekkevoort (1473-1505).
- 16415leengoederen van de commanderij van Bekkevoort (1760).
- 16417cijnsboek van de commanderij van Bekkevoort (ca. 1688 en 18de eeuw).
- 16418cijnsrol van de commanderij van Bekkevoort (1321).
- 16426cijnsboek van de commanderij van Bekkevoort (1653).
- 16428cijnsboek van de commanderij van Bekkevoort (1546).
- 16435tienden van bos van de commanderij van Bekkevoort (1777).
- 16439rekeningen van de commanderij van Bekkevoort (1649-1726).
- 16442rekeningen van de commanderij van Bekkevoort (1746-1754).
- 16443rekeningen van de commanderij van Bekkevoort (1758-1766).
- 16444rekeningen van de commanderij van Bekkevoort (1765-1770).
- 16445rekeningen van de commanderij van Bekkevoort (1771-1792).
- 23188kerkrekeningen van Molenbeek (1621-1625).
- 23192kerkrekeningen van Molenbeek (1637-1644).
- 23212kerkrekeningen van Molenbeek (1688-1732).

Leenhof van Brabant (BLB)

- BLB 2264 Land van Zichem (1495).
6302 Bekkevoort (1565-1570).

Microfilms (BM)

- BM EL 571 kerkrekeningen Bekkevoort
1689.
BM FDB 1386/32, nr. 383 volkstelling Bekkevoort 1755.

Notarisakten arr. Leuven (BN)

- BN 10738 J. Kersselaers (Tienen, 1795)
11660-11667 J.H. Vicca (Kapellen, 1766-1773).
12377-12383 J.B. Desterdiu (Tielt, 1774-1782).
34550-34555 T. Bosmans (Diest, 1873-1878).

Openbare Onderstand van Leuven (BOOLv)

- BOOLv 2153 cijnsboek Heilige-Geesttafel St.-Geertrui
Leuven ca. 1660.
2154 cijnsboek Heilige-Geesttafel St.-Geertrui
Leuven 1561-1716.

Rekenkamer (BRk)

- BRk 46777 goederen van de kerken van Diest 1787.

Schepengriffies arr. Leuven (BS)

- BS 170 rollen Bekkevoort 1773-1788.
171bis cijnsboek van de prins van Oranje in Bekke-
voort (1730).

- 335 gichtregisters van Kaggevinne (1440-1453).
3356 gichtregisters van Kaggevinne (1471-1489).
2386 pachten en renten van de kerk van Bekkevoort (1520).
4465 schepenakten Bekkevoort (1627-1763).
4467 conditiën Bekkevoort 1726-1792.
4469 varia Bekkevoort (15de-18de eeuw).
4471 cohier van goederen en bestialen in Bekkevoort 1636.
4475 extracten Hof ter Hagen 1613-1727.
4523 notarisakten Land van Zichem 1563-1783.
5289 aandrachten van Kersbeek 1724-1725.
6092 goederenregister Webbekom-Assent 1688.
6121 cijnshof Hof ter Hagen (1779-1795).
6358 cijnsboek Hof ter Hagen 1754.
6359 leenboek Hof ter Hagen 1626.
6364 settinge Webbekom-Assent 1773.
6840 Hof van Wange (17de eeuw).
6935 cijnsboek van de prins van Oranje 1613.

9.1.3. *Gemeentearchief van Bekkevoort (Bk)*

BkKd kadaster C. Boonaerts 1822.

9.1.4. *Stadsarchief van Diest (D)*

D 792/2-805 schepenakten 1393-1458.

Dozen per gemeente (Dd)

DdBk doos Bekkevoort.

KB kerkboek 1689.

LB leenboek 1759.

Gazette van Diest (DGvD)

DGvD jaargangen 1874-1904 (gedeeltelijk).

Heilige-Geesttafel (DHG)

DHG 1421-1522 renten en cijzen 1531-1789.

1817-1825 ontvangsten 1457-1520.

1865 cijnsboek 1399.

1870 goederen (weiden) 1531.

1888 goederenregister 1371.

1889 goederenregister 1379.

DHGK kaartenboek goederen door F.J.
Guyaux 1771.

Kerkarchief (DKA)

DKA 210 kopie van een register van pastoor Doel-
mans van Bekkevoort 1560-1570.

DKABg Begijnhof

39 erfgoederen en renten 1400.

41 goederen ca. 1585-1603.

100 cijnsrechten 1547.

141 rekeningen 1484.

145 rekeningen infirmerie 1601.

DKAKa Kast 12 O.L.V. van de Hoge Wijngaard 1302-
1670.

DKASp Sint-Sulpitiusparochie

103 cijzen 1352 en 1393.

Laden (DL)

- DLC Lade cijnsrollen ca. 1345-1415.
DLHG 38 Lade H.-Geesttafel varia.
DLS 1 Schepenbrieven van Diest 1264-1316.

Notarisakten (DN)

- DN 45-48 M. Butenbach 1616-1630.
227-237 J. Desterdiu 1672-1702.
266-270 J.B. Gielis 1605-1644.
320-322 D. Quints 1620-1672.
462-465 J. van Surpele 1646-1676.
500-521 G. Vreven 1685-1718.

9.1.5. *Rijksarchief in Hasselt (H)*

Fonds Commanderie van Bekkevoort (HB)

- HBC Cartularium 1230-1713.

Benedictijnenabdij van Sint-Truiden (HST)

- HST 232 miscellanea Diest-Webbekom.

Kartuizerklooster van Zelem (HZ)

- HZ 2 handboek van alle landen, beemden, bossen, vijvers 1754-1796.
HZ 14 cartularium 1324-1501.
HZ 21 varia 17de-18de eeuw.

Heerlijkheid Zelem (HZH)

HZH 9 cijnsboek 1466-1660.

HZH 10 leenhof van de heer van Zelem ca. 1600-1644.

9.1.6. *Universiteitsbibliotheek van Leuven, afdeling
handschriften (L)*

Archief Varia (LA)

LA 2654 goederen Pauscollege (16de-17de eeuw).

2863 goederen college van Savooie (16de-18de eeuw).

Archief Arenberg (LAr)

LAr AH oude stukken hertogdom Brabant.

Archief Philippen (LPh)

LPh XXX, 3 goederen Begijnhof van Diest 1638.

Vrouwenbroeders van Tienen (LVT)

LVT XLVI 17 goederen 15de-17de eeuw.

18 goederen 17de eeuw.

9.1.7. *Stadsarchief Leuven (SAL)*

SAL 7638 varia 18de eeuw.

8082 varia 18de eeuw.

8095 varia 18de eeuw.

9.1.8. *Archief van de abdij van Tongerlo (T)*

T Sect. II 429 : varia goederen 16de eeuw.

9.2. Uitgegeven bronnen

9.2.1. Gedrukte kaarten (K)

- KB Atlas van de Buurtwegen ca. 1845.
- KF Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, op initiatief van graaf de Ferraris, blad Diest 130 V¹, 3 en bladen Waenrode 131 T¹, 1 en 3, ca. 1775 (1771-1778), reprod. Brussel 1965.
- KP Popp, kadasterkaart ca. 1860.
- KVDM Vandermaelen, topografische kaart ca. 1850.
- KW Atlas van de Waterwegen ca. 1845.
- VAN ERMEN, E. 1997: *Het Kaartboek van Averbode 1650-1680*, Brussel.

9.2.2. Andere gedrukte bronnen

- OHT 2/3 : *Cijnsboeken van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Diest (14de eeuw)*, ed. F. CLAES (Oostbrabantse Historische Teksten 2/3), Tielt-Winge, 1986.
- OHT 11/12 : *Cijnsboek van het Begijnhof van Diest (13de-14de eeuw)*, ed. F. CLAES (Oostbrabantse Historische Teksten 11/12), Tielt-Winge, 1993.
- PIRENNE, H., 1896, *Le livre de Guillaume de Ryckel. Polyptique et comptes de l'abbaye de Saint-Trond au milieu du XIIIe siècle* (Commission Royale d'histoire), Brussel.

9.3. Bibliografie

9.3.1. Onuitgegeven verhandelingen KU Leuven

- BORRÉ, M. 1944 : *Toponymische studie van de bezittingen der Norbertijnenabdij van 't Park* (Naamkunde).
- DE ROY, P. 1944 : *Toponymie van Scherpenheuvel. Moderne namen kanton Diest* (Naamkunde).
- LIEKENS, L. 1969 : *De Kommanderij van de Duitse Ridderorde te Bekkevoort (1229-1566)* (Geschiedenis).
- ULENS, L. 1925 : *Toponymie van Lubbeek, Binkom, Sint-Joris-Winge* 3 dln. (Naamkunde).
- VAN MALCOT, H. 1977 : *Toponymie van Tielt*. 2 dln. (Naamkunde).
- WECKX, R. 1967 : *De Diestse Schepenen. Stedelijke verhoudingen te Diest in de XIIIe en XIVe eeuw* (Geschiedenis).

9.3.2. Uitgegeven boeken en artikelen

- BOES, G. *L'Abbaye de Saint-Trond des origines jusqu'à 1155*, (Tongeren).
- CAUBERGHS, E. 1997 : *Den Doktorenberg van 1694 tot 1947*, (Bekkevoort).
- CLAES, H. (schuilnaam IRAMA) 1921-1922 : 'De Alverenbergh in Klein-Kempen', in : *De Brabantsche Folklore* I, 86-87.
- CLAES, H. 1964 : 'De verdwenen tumulus van Kleinkempen', in : *Oost-* I, 21-23.
- CLAES, H. 1965 : 'Bekkevoort', in : *Oost-Brabant I. Heemkundig Handboek. I. Het mooie Hagelandt*,² Heverlee, 68-76.

- CLAES, H. 1966 : 'De Begijnenbeek', in : *Oost-* III, 65-69.
- CLAES, H. 1972a : 'De burchtheren van Bekkevoort en de oudste geschiedenis van het dorp', in : *Oost-* IX, 65-74.
- CLAES, H. : 1972b : 'Oude hoeven en pachten', in : *Oost-* IX, 33-42.
- CLAES, H. 1973 : 'Uit het verleden van Assent', in : *Oost-* X, 93-105.
- CLAES, H. 1984 : 'Kattestraat, Kattebeek en Kabbeek', in : *Oost-Brabant* XXII, 69-70.
- CLAES, F. 1979a 'Een dennenbos te Kaggevinne in 1585', in : *Oost-Brabant* XVI, 144-145.
- CLAES, F. 1979b : '*Tiensestraat* contra *Tienenstraat*, in : *Naamkunde* 11, 145-151.
- CLAES, F. 1981a : 'Lazarushuisjes in de omgeving van Diest', in : *Oost-Brabant* XVIII ; 17-20.
- CLAES, F. 1981b : 'Iets over vroegere dennenbossen in Tielt en omgeving', in : *Oost-Brabant* XVIII, 162.
- CLAES, F. 1982a : 'Het oude leenhof van Zelem in Bekkevoort en omgeving', in : *Oost-Brabant* XIX, 55-63.
- CLAES, F. 1982b : 'Enige plaatsnamen uit Lubbeek en Binkom' in : *Oost-Brabant* XIX, 278-284.
- CLAES, F. 1982c : 'Oude Hagelandse woorden voor brouwerij : kam en paanhuis', in : *Oost-Brabant* XIX, 154-156.
- CLAES, F. 1983 : 'Familienamen afgeleid van toponiemen in de streek van Diest', in : *Naamkunde* 15, 129-179.
- CLAES, F. 1984a : 'Vroegere bezittingen van de kartuizers van Zelem', in : *Oost-Brabant* XXI, 51-57.
- CLAES, F. 1984b : 'Driestoponiemen in de streek van Diest', in : *Naamkunde* 16, 52-56.

- CLAES, F. 1985a : 'Vroegere steenbakkerijen in de streek van Diest', in : *Oost-Brabant XXII*, 57-64.
- CLAES, F. 1985b : 'De naam Kruisstraat', in : *Oost-Brabant XXII*, 80.
- CLAES, F. 1986 : 'Eusseltoponiemen in de streek van Diest', in : *Naamkunde* 18, 141-153.
- CLAES, F. 1987a : *Streekgidsenkursus Oost-Brabant : kennismaking met Bekkevoort* (Interleuven Opbouwwerk). Leuven.
- CLAES, F. 1987b : 'Invloed van de abdij van Sint-Truiden in de streek van Diest', in : *Oost-Brabant XXIV*, 148-161.
- CLAES, F. 1987c : 'Inleiding tot de Oostbrabantse toponymie', in : *Naamkunde* 19, 46-103.
- CLAES, F. 1989a : 'Iets over hoeven van de bogaarden van Diest in Kersbeek en naaste omgeving', in : *Oost-Brabant XXVI*, 66-69.
- CLAES, F. 1989b : 'Nog iets over de Rode Leeuw en het Stenen Huis te Tielt', in : *Oost-Brabant XXVI*, 143-144.
- CLAES, F. 1989c : 'Mogelijke verwarring van broek en brug in plaatsnamen', in : *Oost-Brabant XXVI*, 160-162.
- CLAES, F. 1989d : F. Claes, G. Hanegreefs, F. Loix, N. Reynders, *Schaffen door de eeuwen heen*, Tielt-Winge.
- CLAES, F. 1991 : 'Rouw en rawage in Oostbrabantse toponiemen', in : *Naamkunde* 23, 198-200.
- CLAES, F. 1992a : 'Oude nederzettingenamen en middeleeuwse geschiedenis in de streek van Diest', in : *Naamkunde* 24, 116-146.

- CLAES, F. 1992b : 'Enige middeleeuwse ontginningsnamen in Oost-Brabant', in : *Heemkunde in Vlaanderen. Huldeboek dr. Jozef Weyns*, Winksele.
- CLAES, F. 1993 : 'Vragenbus : weefsel van kemp', in : *Oost-Brabant XXX*, 33 en 171.
- CLAES, F. 1994a : 'Nog iets over oude gasthuizen', in : *Eigen Schoon en De Brabander LXXVII*, 147-153.
- CLAES, F. 1994b : 'De oude Panishoeve in Molenbeek-Wersbeek', in : *Oost-Brabant XXXI*, 1-12.
- CLAES, F. 1994c : *Toponymie van Webbekom* (Nomina Geogr. Flandr. Monografie XVI), Leuven.
- CLAES, F. 1996 : 'Bijdrage tot de toponymie van Schaffen en Molenstede', in : *Hand. Kon. Comm. voor Topon. en Dialect.* 68, 21-202.
- CUVELIER, J. 1912 : *Les dénombremens de foyers en Brabant (14e-16e siècle)* (Académie Royale de Belgique. Commission Royale d'Histoire), Brussel.
- DEBRABANDERE, F. 1993 : *Woordenboek van de Familiënamen in België & Noord-Frankrijk*, Brussel, 2 dln.
- DE HERCKENRODE, L. 1845 : *Collection de tombes, épitaphes et blasons recueillis dans les églises et couvents de la Hesbaye*, Gent.
- DE MOREAU, E. 1948 : *Histoire de l'Église en Belgique. Tome complémentaire*, Brussel.
- DENS, C., J. POELS 1907 'Exploration d'un tumulus à Becquevoort', in : *Annales de la Société Royale d'Archéologie de Belgique*, 16-20.
- DE TROOSTEMBERG, M. 1905 : 'Les chartes de l'Île-duc à Gempe', in : *Analectes de l'Ordre de Prémontré* 1, 58-163.
- DE VRIES, J., F. DE TOLLENAERE 1997 : *Etymologisch Woordenboek*. Utrecht.

- GRAUWELS, J. 1966-1967 : *Regestenlijst der oorkonden van de landkommanderij Oudenbiezen en onderhorige kommanderijen*. Brussel. 3 dln.
- GYSSELING, M. 1950 : *Toponymie van Oudenburg* (Kon. Comm. voor Topon. en Dialect. 5). Brussel.
- GYSSELING, M. 1951 'Het bestanddeel drecht', in : *Med. Ver. Naamkunde* 27, 56-58.
- GYSSELING, M. 1960 : *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1226)* (Bouwst. en Stud. voor de Gesch. en de Lexicog. v.h. Ned. VI), Tongeren. 2 dln.
- GYSSELING, M. 1978 : 'Inleiding tot de toponymie, vooral van Oost-Vlaanderen, in : *Naamkunde* 10, 1-24.
- GYSSELING, M. 1981 : 'De voornaamste bestanddelen van Zuidnederlandse plaatsnamen', in *Naamkunde* 13, 75-78.
- GYSSELING, M. 1982 : 'Prehistorische waternamen', in : *Hand. Kon. Comm. voor Topon. en Dialect.* 56, 35-58.
- HELSEN, J. 1938 : *Plaatsnamen der Antwerpsche Kempen* (Toponymica VI). Leuven/ Brussel.
- HELSEN, J. 1961 : *De woorden wolf en hond in plaatsnamen* (Toponymica XVII). Leuven/ Brussel.
- HENDRICKX, J. 1990 : 'Kasteel van Pepijn en Pepinusfort', in : *Oost-Brabant XXVII*, 178-179.
- KEMPENEERS, P. 1983 : 'Hydronymie van het Dijle-en Netebekken', in : *Naamkunde* 15 5-95.
- KEMPENEERS, P. 1987 : *Tiense Plaatsnamen*. Tienen. 2 dln.
- KEMPENEERS, P. 1989 : 'Waanrodese plaatsnamen', in : *De Brabantse Folklore* 261-262, 7-83.

- LINDEMANS, J. 1940 : *Toponymische Verschijnselen geografisch bewerkt. I. De heemnamen en ingeformaties. De kouternamen* (Nomina Geogr. Flandr. Studie V, 1). Brussel.
- LINDEMANS, J. 1946 : *Id. II. De namen van het bouwland en het grasland* (Nomina Geogr. Flandr. Studie V, 2). Brussel.
- LINDEMANS, J., F. BORGERS 1949 : *Oostbrabantse Plaatsnamen. III. Geetbets* (Toponymica IX, 3) Leuven/Brussel.
- LINDEMANS, P. *Geschiedenis van de Landbouw in België*. Antwerpen. 2 dln.
- MANSION, J. 1935 : *De voornaamste bestanddeelen der Vlaamsche Plaatsnamen* (Nomina Geogr. Flandr. Studie III). Brussel.
- MARTENS, E. 1913 : 'Monographie de la paroisse de Kerkom en Brabant. II', in : *Hagelands Gedenkschriften* 7, 9-94.
- MERTENS, J. 1988 : *Historisch-naamkundige studie van Deurne in de Zuiderkempen. Brabantse gemeente en Luikse parochie*. Hechtel-Eksel/Deurne-Diest.
- MOERMAN, H.J. 1956 : *Nederlandse Plaatsnamen. Een overzicht* (Nomina Geogr. Flandr. Studie VII), Brussel.
- MOLEMANS, J. 1973 : 'Bijdrage tot de bewonings- en ontginningsgeschiedenis van de Limburgse Kempen, voornamelijk in het licht van de namenvoorraad', in : *Naamkunde* 5, 270-332.
- MOLEMANS, J. 1976 : *Toponymie van Overpelt* (Kon. Academie voor Ned. Taal- en Letterk. VI, 105). Gent.
- MOLEMANS, 1977 : 'Profiel van de Kempische toponymie', in : *Naamkunde* 9, 1-50.

- MOLEMANS, J. 1982a : *Zonhoven. Historisch-naamkundige studie* (m.m.v. J. Mertens). Zonhoven.
- MOLEMANS, J. 1982b : 'De nederzettingsnamen in het Land van Vogelzang', in : *Med. v. d. Ver. voor Limburgse Dialect- en Naamkunde* 23, 8-37.
- MORREN, T. 1981 : *Het onderwijs in het decanaat Diest tijdens de 17^e eeuw* (Belgisch Centrum voor Landelijke Geschiedenis 62), Leuven.
- MORREN, T. 1993 : *Het Dekenaat Diest (1599-1700). Bijdrage tot de studie van de katholieke hervorming in het aartsbisdom Mechelen* (Belgisch Centrum voor Landelijke Geschiedenis 103), Leuven.
- OKKEN, L. 1990 : Bespreking van 'G. L. ten Cate, Borne en zijn borg', in : *Naamkunde* 22, 192-195.
- PÂQUE, E. 1896 : *De Vlaamsche Volksnamen der Planten van België, Fransch-Vlaanderen en Zuid-Nederland*, Namen.
- PAUWELS, J.L. 1938 : 'Verwarring tussen 'oud' en 'nieuw' in Aarschotse toponiemen', in : *Med. Vl. Topon. Vereeniging* XIV, 2, 64-68 (overgedrukt in *Verzamelde Opstellen*, Assen, 1965, 178-181).
- PAUWELS, J.L. 1965 : 'De taal in het Hageland', in : *Verzamelde Opstellen*, Assen, 208-217.
- RAYMAEKERS, F.J.E. 1870 : *Het kerkelijk en liefdadig Diest*, Leuven.
- SCHEYS, F. 1965 : (m.m.v. M. SWILLEN en E. VANDEWOUDE) 'Molenbeek-Wersbeek', in : *Oost-Brabant. Heemkundig Handboek. I. Het mooie Hageland*, b,², Heverlee, 187-189.
- SCHÖNFELD, M. 1950 : *Veldnamen in Nederland* (Med. Kon. Ndl. Akad. v. Wet., Afd. Let. XII, 1), ² Amsterdam (reprint 1980).

- SCHÖNFELD, M. 1955 *Nederlandse Waternamen* (Nomina Geogr. Flandr., Studie V), Brussel.
- TUERLINCKX, J.F. 1886 : *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon*, Gent.
- VAN DE PERRE, W. 1986 : *Geschiedenis van Schoonderbuken*, Schoonderbuken.
- VAN DER EYCKEN, M. 1980 : *Geschiedenis van Diest*, Diest.
- VANDER VELPEN, J. 1962 : 'Stamboom der familie Van Hagedoren, in : *Eigen Schoon en De Brabander* 45, 1-12.
- VANDEWOUDE, E. 1958 : *O.L.V. Tielt in het verleden, van de oudste tijden tot omstreeks 1800*, O.L.Vr. Tielt (Br.).
- VANGASSEN, H. 1954 : *Bouwstoffen tot de historische taalgeografie van het Nederlands : Hertogdom Brabant* (Bouwst. en Stud. voor de Gesch. en de Lexicog. v.h. Ned. VII), Tongeren.
- VAN OSTA, W. 1995 : *Toponymie van Brasschaat* (Kon. Acad. voor Ned. Taal- en Letterkunde VI, 125) 2 dln., Gent.
- VAN PASSEN, R. 1962 : *Toponymie van Kontich en Lint* (Kon. VI. Acad. voor Taal- en Letterkunde VI, 86), Gent.
- VAN WAEFELGHEM, R. 1905-1908 : *Le Nécrologe de l'abbaye du Parc* (Analectes de l'Ordre de Prémontré 2), Brussel.
- VERHAEGEN, A. 1989 : *Waanrode 1139-1795. De geschiedenis van een dorp*, Waanrode.
- VINCKX, J.F. 1938 'Hagelandsche Tooversprookjes. 9. Van de Alvermannekes', in : *Eigen Schoon en De Brabander* 21, 252-262.

- WAUTERS, A. 1882 : *Géographie et Histoire des Communes belges. X. Arrondissement de Louvain. Canton de Glabbeek*, Brussel.
- WBD 1967 : A. WEIJNEN, J. VAN BAKEL, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*, I. Assen.
- WILLEMS, A. 1965 : 'Testelt', in : *Oost-Brabant. Heemkundig Handboek. I. Het mooie Hageland* ², Heverlee, 245-249.

10. ALFABETISCH REGISTER

De getallen verwijzen naar de paragrafen

A2 1.1	Bergenhof 4.1.15
Aalsbeemden 8.4.1	Berg in de Vinnen, Berg in't Ven 7.2.2
Abbenblok 8.3.4	Bergstraat 5.2.1
Adriaan Lodewijkstraat 5.5.5	Berkenhout 8.1.4.4
Alden Wijngaard 8.5.5	Berkstraat 5.2.2
Alixbeemd 8.4.1	Berkt 8.1.4.4
Altena 1.5, 3.5	Beukenbeemdeke 8.1.4.3
Alverenbergh, Alverenbos 7.2.3	Beukenblok 8.1.4.3
Antena 1.5, 3.5	Blok 8.3.4
Appelbroek 7.1.3	Boevelaar 8.1.3
Attenrodestraat 5.5.6	Bogaardenwinning 1.3, 1.5, 4.1.1
Ausselbeemd, Ausselbos 7.1.2.1	Bourgondië 1.3, 3.9, 4.1.5
Ballaar 1.2, 5.3.3	Bourgondië-eiken 8.1.4.2
Barreer 4.2.1	Bovelaar 8.1.3
Beekstraat 5.5.1	Bovenste Langenakker 8.3.2
Beekveld 8.3.1	Brand 7.2.1
Begijnenbeek 1.1, 6.1.1	Brandbeek 6.1.6
Bekkevoort 2	Brandewijnberg 7.2.1
Bekkevoortse (Berg)straat 5.2.1	Broek(je) 7.1.3
Bergebroek 7.1.3	

Brug(gen)eussel 7.1.2.1
Brug(gen)straat 5.3.5
Bruul 1.2, 4.1.11
Bruulveld 8.3.1
Bruulwinning 4.1.11

Cellebroersbos 8.1.1.1
Ceuppensberg 7.2.4
Commanderiewijer 6.2.1
Commandeuseiken 8.1.4.2
Commandeurskouter 8.3.3
Commandeurswijer 6.2.1
Cools *Eugeen ...
Cools *Kasteel ...
Coppensberg, Cuppensberg 7.2.4

Daussel 7.1.2.1
Del 7.3.1
Delberg 7.2.1
Delbergstraat 5.3.4
Delle 7.3.1
Delleman(bos) 8.1.1.4
Delman(sweiden) 8.1.1.4
Dennenstraat 5.3.4
Dennenwinkel 1.1, 8.1.4.6
Diestereweg 5.3.14
Diestersenbos 8.1.1.3
Diesterestraat 5.1.2.1
Diesterseweg 5.1.2.1
Diesterstraat, Diestersteenweg
5.3.14
Dijsselveld 7.1.2.1
Dingbank 4.3.1, 8.1.1.1
Doktorenberg 7.2.2
Dorp(splein) 5.8.1

Dorshaagstraat 5.5.2
Dries 7.1.2.2
Duierbeek 8.4.3
Duisselveld 7.1.2.1

Eendenpoel 6.2.3
Eendenpoelstraat 5.1.4
Eierbeek 8.4.3
Eikenbroekske 7.1.3
Els 8.1.4.5
Elsbroek 7.1.3
Elzenbos 8.1.4.5
Engelsbout 8.1.5
Eugeen Coolsstraat 5.3.12
Eussel 7.1.2.1

Fonteinbos 8.1.1.1
Frans Molenveld 8.3.1

Ganzendries 7.1.2.2
Gasthuis van Molenbeek 1.2
Gerooide 8.2
Gersthof 8.5.1
Goede Weide 8.4.2
Grootbos 8.1.5
Grootstuk 8.1.5
Grotebeek 6.1.1
Grote Brand 7.2.1
Grote Delleman 8.1.1.4
Grote Kouter 8.3.3
Grote Mispelaar 8.3.5
Grote Vijver 6.2.1
Grote Winkel 8.1.5

Haag 8.1.2
Haagdoorn 8.1.4.7

- Hagen *Hof ter ...
Hagenbos 8.1.1.2
Halensebaan 1.1, 5.1.1
Halense Voetpad/Voetweg 5.3.1
Halverenbos 7.2.3
Hamelsgat 5.7
Hand 5.9
Hanewijk 3.6
Hans Winnenbeemd 8.4.1
Hazenbos, Hazenhoek 8.1.1.1
Hazenhoekloop 6.1.6
Hazenhoekstraat 5.2.3
Hazenhoeve, Hazenhouw,
Hazenveld 8.1.1.1
Heerbaan, Heerweg 2.3
Heiberg 7.1.2.3
Heide 7.1.2.3
Heidestraat 5.4.7
Heilensem 1.2, 3.4
Heinkenseussel 7.1.2.1
Heins Vogelsbos 7.2.1
Heischom(me) 7.1.2.3
Helechin 1.2, 3.4
Hennekensblok 8.3.4
Hennep 8.5.4
Herbergnamen 4.2
Herbertsem 3.1
Herbertsemsveld 8.3.1
's-Heren Heide 7.1.2.3
's-Heren Wijer 6.2.1
Hertstraat 5.4.4
Hessenberg 1.1, 7.2.4
Hoefstraat 5.1.4
Hoeve Simonet 4.1.1
Hofje van Bourgondië 4.1.5
Hofstraat 5.1.4
Hof ter Hagen 4.1.4
Hof van Bekkevoort 4.1.8
Hof van de Commandeur 4.1.8
Hof van Pein 4.1.9
Hof van Wange 1.4, 4.1.2
Hoge Boomgaard 8.5.3
Holland 7.3.2
Hollandsebeek 6.1.1
Hollandse Beekstraat 5.5.1
Hollestraat 5.1.4, 5.4.2
Hondstraatje 5.4.8
Honebeeksblok 8.3.4
Hongerhoek 7.1.2.4
Hoostelarenveld 8.3.1
Hugartsrot 8.2
Hulsbos 8.1.4.1
Hulst 3.12
Hulststraat 5.1.4
Hussenbos 8.1.1.3
Huttenbos 8.1.1.1
IJzengroeve 7.4.3
Immenhaag 8.1.2.1
Ingelbout 8.1.5
Ingelbouteussel 7.1.2.1
Ingewout 8.1.5
Jan Pijlepeerdshaag 8.1.2.3
Joekslede 1.5, 3.3
Joeksledeveld 8.3.1
Kaijebos 8.1.1.1
Kapuinenbunder 8.1.1.3

Kapuinkensbos 8.1.1.3
Kareel(h)oven 7.4.4
Karelsbos 8.1.1.1
Kartuizerhoeve 4.1.13
Kasteeltje 4.1.17
Kasteel van Cools 4.1.15
Kattestraat 5.2.2
Keiberg 7.2.2
Keigat 1.5, 5.7, 7.1.1
Kempblok 8.5.4
Kem(p)hof 8.5.4
Kerkenbrand 7.2.1
Kerkhofweg 5.3.8
Keteleershoeve 4.1.12
Keulenbos 5.3.13
Kiezegemstraat 5.5.2
Kleinebeek 6.1.3
Kleine Brand 7.2.1
Kleine Delleman 8.1.1.4
Kleine Kouter 8.3.3
Kleine Winkel 8.1.5
Kleine Winning 4.1.10
Kleinkempen 1.1, 3.19
Klein Pachthof 4.1.10
Koebeek 1.1, 6.1.1
Koekoeksveld 8.3.1
Koppensberg 7.2.4
Kouter 8.3.3
Koutergat 5.7
Kouwenberg 7.2.2
Krakeelberg, Krakelbos 7.2.1
Kreheide 7.1.2.3
Kriekendries 7.1.2.2
Kroon 4.2.2

Kruis 5.9
Kruisstraat 8.3.1
Kruisveld 5.2.4, 8.3.1
Kuil(en)bos 8.1.1.1
Kuppensberg 7.2.4
Kuyperstraatje 5.3.10
Kwadebos 8.1.1.1

Langegraaf 6.1.5
Langenakker 1.5, 8.3.2
Langenakkerstraat 5.3.2
Lazarushuisje 4.3.2
Leemkuil 7.4.1
Leemkuilbos 8.1.1.2
Leemkuilen 7.4.1
Leemkuilstraat 5.1.4
Lei(d)gracht 6.1.3
Leuvenaar 8.3.5
Leuvensebaan 5.1.2
Leuvensesteenweg 5.1.2.2
Leuvensestraat 5.1.1, 5.1.2.1
Loop 6.1.4

Maardries 7.1.2.2
Marcelis(bos) 8.1.1.1
Marissisblok 8.1.1.1
Matoelenbos 8.1.1.3
Mauricesbos 8.1.1.1
Meelhaag 8.1.2.2
Meelhaagweg 5.3.9
Meikenrode 3.13
Meikenrodebos 3.13
Mercelis(bos) 8.1.1.1
Metoelenbos 8.1.1.3
Meutelstraat 5.4.6

- Mijlboom 8.1.4
Mijleik 8.1.4.2
Mispelaar 8.5.3
Mitsbeek 1.2, 3.7
Mitsbeekveld 8.3.1
Mitsbekerstraat 5.3.14
Molenbeek 6.1.1
Molenbeekstraat 5.3.7
Molenbeemd 8.4.1
Molenberg 1.2
Molenbos 8.1.1.2
Molenveld 4.1.12, 8.3.1
Molenweg 5.3.6, 5.5.2
Monniksveld 8.3.1
Morissensblok, Morissenshoeve
8.1.1.1
Mortel 7.4.2
Motte 6.1.6

Nattebeemd 4.1.15
Nederbos 8.1.1
Nederste Langenakker 8.3.2
Neerbos 8.1.1.1
Negenbunder 8.3.5
Nerembos 8.1.1.1
Netelzeep 1.1, 1.3, 1.5, 3.2, 6.1.4
Nosselaarveld 8.3.1
Noubrug 4.1.14

Okselveld 8.3.1
Oliviersberg 7.2.1
Onderste Langenakker 8.3.2
Onze-Lieve-Heerveld 8.3.5
Ooierbeek 8.4.3
Ossenbeek 6.1.6

Ossenberg 1.1, 7.2.1
Ossenbergstraat 5.1.4
Ottenbroek 7.1.3
Oude Aassel 7.1.2.1
Oude Diestersebaan 5.3.14
Oude Diestseweg 5.1.2.1
Oude Eussel 7.1.2.1
Oude Leuvensebaan 1.2, 5.1.2.1
Oudestraat 5.3.15
Oude Tiensebaan 1.1, 5.1.3.1
Oude Tomberg 7.2.1
Oude Wan 4.1.7
Oude Winkel 8.1.5
Oude Winkelbos 8.1.1.1
Overste Langenakker 8.3.2

Paanhuisveld 8.3.1
Paanstraat 5.1.1
Panishoeve 4.1.9
Panisstraat 5.1.1, 5.1.3.1
Panisveld 8.3.1
Pannestraat 5.1.3.1
Papenhornik 8.3.5
Pastoorsbos van Wersbeek
8.1.1.3
Pastoorswijngaard 8.5.5
Pauwdries 7.1.2.2
Peinbeek 6.1.3
Peinwinning 4.1.9
Pelikaanbos 8.1.1.1
Pijlepeerds Paanhuis 4.2.3
Plaats 5.8.1
Plaatsstraat 5.1.4
Plasbos 8.1.1.3

- Platvoetsplein 5.8.3
Poeldries 7.1.2.2
Pootdries 7.1.2.2
Posthoren 4.2.3
Prinsbos 8.1.1.3
Provinciebaan 1.1, 5.1.3.2
- Reinroodseveld 8.3.1
Reuke 3.11
Rijtveld 8.3.1
Robbeshoven 3.8
Robbesrode 1.1, 3.8
Robbesrodestraat 5.4.1
Rodeke 3.11
Rodeleeuwte 4.2.1.
Rodepoort 4.1.2
Roe(de)ke 3.11
Roet(e) 8.2
Roo(d)t 8.2
Rootwouwer 6.2.4
Rouwbunder 8.1.5
Ruisbroek 7.1.3
Ruisserheide 7.1.2.3
- Schellekensberg 1.1, 5.4.5, 7.2.1
Scherpenheuvelsesteenweg 5.2.1
Schillekensberg 1.1, 5.4.5, 7.2.1
Schindelbeek 3.14, 6.1.2
Schindel(beek)broek 7.1.3
Schindelbeek, Wouwers van
6.2.5
Schoonderbroek 3.17
Schoonderbroekveld 8.3.1
Schoonhaag 8.1.2.2
Schoonrode 3.15
Schuermansbos 8.1.1.1
- Schuttershof 4.3.4
Sint-Annebos 8.1.1.3
Sint-Huibrecht 4.2.1
Sint-Martensplein 5.8.2
Smeyersbos 8.1.1.2
Speelveld 4.3.4
Staatsbaan 1.1, 5.1.2.2
Steenbeek 6.1.3
Stenberg 1.1, 5.2.1, 7.1.1
Stenen Kruis 5.9
Stokkerveld 8.3.1
Stokt 3.13
Stokterveld 8.3.1
Straatnamen 5
Strijdhoeve 3.1.3
- Tafelbos 8.1.1.1
Terhagenbos 8.1.1.2
Terhagenloop 6.1.4
Terhagen *Hof ter ...
Tieltse Motte 6.1.6
Tiensesteenweg 5.1.3.2
Tiensestraat 5.3.15
Tijlozenbos 8.1.1.4
Tomberg, Tombos 7.2.1
Toren(tje) 4.3.3
- Vanbrussels 8.1.1.3
Varent 8.1.4.1
Veertigbunder 8.3.5
Veld v.d. Weg v. O.L. Heer 8.3.5
Ven(ne) 3.10
Veugelberg 1.1, 7.2.1
Veurenberg 7.2.1
Vierkantblok 8.3.4

- Vijverbeek 8.4.3
Vijverloop 6.1.5
Vin(ne) 3.10
Vissenrot 8.2
Vloedgracht 6.1.5
Volpensrooistraat = Wolbensro-
destraat
Volrechem 1.5, 3.17
Vorenbos 7.2.1
Vranckeussel, Vranxeussel 4.1.2,
7.1.2.1
Vrebos 8.1.1.4
Vro(e)nenbeemd 8.4.1
Vro(e)nendries 7.1.2.2

Waanveld 8.3.1
Walenstraatje 5.5.3
Wan 4.1.7
Wange *Hof van ...
Wanhaag 8.1.2.2
Wanhagenput 8.1.2.2
Wanveld 8.3.1
Watermolenbos 8.1.1.2
Watermolens 1.2, 4.3.5
Watermolenweg 5.3.7
Wijndries 7.1.2.2
Wijndriesbos 8.1.1.3
Wijndriesplein 5.8.4

Wijndriesstraat 5.4.9
Wijngaard 8.5.5
Wildeman 4.2.1
Wilde Vijver 6.2.2
Windmolen 1.2, 4.3.5
Winkel 8.1.5
Winning met de Wan 4.1.7
Winterbeek 6.14
Wintersbos 8.1.1.1
Wissenrode 8.2
Witte Dries 7.1.2.2
Witte Kous 5.1.16
Wittenweg(straat) 5.1.4
Wolbensrode 1.2, 3.17
Wolbensrodestraat 5.5.4
Wolfsbos 8.1.1.4
Wolfshoeve 4.1.6
Wolfsstraat 5.1.4
Wolfsvonderbeek, Wolvenbeek
6.1.4
Wouwers van Schindelbeek 6.2.5

Zelliksebaan 5.3.11
Zichemsestraat 5.2.1

INHOUD

1. GEOGRAFISCHE EN HISTORISCHE SCHETS	215
1.1. <i>Aardrijkskundige ligging</i>	216
1.2. <i>De oude heren van Bekkevoort en de stichting van de commanderij van de Duitse Orde</i>	217
1.3. <i>De parochie, twee kapellen en twee gasthuizen</i>	220
1.4. <i>In Brabant en het Land van Zichem</i>	222
1.5. <i>Het oude Netelzeep</i>	224
1.6. <i>Einde van de commanderij in Bekkevoort</i>	225
1.7. <i>Na het vertrek van de Duitse Orde uit het dorp</i>	225
2. DE NAAM BEKKEVOORT	226
3. NAMEN VAN GEHUCHTEN EN OUDE KLEINERE NEDERZET- TINGEN	229
3.1. <i>Herbertsem</i>	229
3.2. <i>Netelzeep</i>	231
3.3. <i>Joeklede</i>	232
3.4. <i>Helechin/Heilensem</i>	233
3.5. <i>Altena/Antena</i>	234
3.6. <i>Hanewijk</i>	236
3.7. <i>Mitsbeek</i>	237
3.8. <i>Robbesrode</i>	238
3.9. <i>Bourgondië</i>	239

3.10. <i>Vin(ne) of Ven(ne)</i>	240
3.11. <i>Roedeke, Roeke, Reuke of Rodeke</i>	241
3.12. <i>Hulst</i>	241
3.13. <i>Meikenrode</i>	242
3.14. <i>Schindelbeek</i>	243
3.15. <i>Schoonrode</i>	244
3.16. <i>Stokt</i>	245
3.17. <i>Volrechem en Wolbensrode</i>	245
3.18. <i>Schoonderbroek</i>	246
3.19. <i>Kleinkempem</i>	247
4. HUISNAMEN	248
4.1. <i>Namen van oude hoeven en cijnshoven</i>	248
4.1.1. <i>Bogaardenwinning</i>	248
4.1.2. <i>Hof van Wange of Rodepoort</i>	250
4.1.3. <i>Strijdhoeve</i>	252
4.1.4. <i>Hof ter Hagen</i>	253
4.1.5. <i>Hof(je) van Bourgondië</i>	254
4.1.6. <i>Wolfshoeve</i>	255
4.1.7. <i>Oude Wan of Winning met de Wan</i>	256
4.1.8. <i>Hof van de Commandeur of Hof van Bekkevoort</i> ..	258
4.1.9. <i>Peinwinning of Hof van Pein</i>	258
4.1.10. <i>Klein Pachthof of Kleine Winning</i>	261
4.1.11. <i>Bruul of Bruulwinning</i>	261
4.1.12. <i>Keteleershoeve</i>	262
4.1.13. <i>Kartuizerhoeve</i>	263
4.1.14. <i>Noubrug</i>	264
4.1.15. <i>Nattebeemd en Bergenhof of Kasteel van Cools</i> ..	266
4.1.16. <i>Witte Kous</i>	267
4.1.17. <i>Kasteeltje</i>	268

4.2. <i>Herbergnamen</i>	268
4.2.1. Wildeman, Rodeleeuwte, Sint-Huibrecht en Barreer	269
4.2.2. Kroon	271
4.2.3. Pijlepeerds Paanhuis en de Posthoren	272
4.3. <i>Gebouwen met een sociale betekenis</i>	273
4.3.1. Dingbank	273
4.3.2. Lazarushuisje	273
4.3.3. Toren of Torentje	274
4.3.4. Schuttershof en Speelveld	274
4.3.5. De windmolen en twee watermolens	276
5. <i>NAMEN VAN STRATEN EN PLEINEN</i>	277
5.1. <i>Grotere verkeerswegen</i>	277
5.1.1. Halensebaan, Halense of Leuvense straat of weg, Panisstraat	278
5.1.2. Hoofdweg Leuven-Diest	279
5.1.2.1. Oude Leuvensebaan, Diesterse of Leuvense straat of weg	279
5.1.2.2. Leuvensesteenweg of Staatsbaan	280
5.1.3. Weg naar Tienen	280
5.1.3.1. Oude Tiensebaan, Tienseweg, Zichemseweg, Scherpenheuvelsebaan of Panisstraat	280
5.1.3.2. Tiensesteenweg	281
5.1.4. Vroegere weg van Sint-Truiden naar Mechelen	281
5.2. <i>Secundaire wegen bij het dorpscentrum</i>	283
5.2.1. Steenberg, Weg naar Zichem of Scherpenhevel	283
5.2.2. Berkstraat en Kattestraat	284
5.2.3. Hazenhoekstraat	284
5.2.4. Kruisveld	284
5.3. <i>Secundaire wegen in Kleinkempen en omgeving</i>	285
5.3.1. Halense Voetpad of Voetweg	285
5.3.2. Langenakkerstraat	285
5.3.3. Ballaar	285

5.3.4. Dennenstraat	286
5.3.5. Brugstraat	286
5.3.6. Molenweg	287
5.3.7. Watermolenweg of Molenbeekstraat	287
5.3.8. Kerkhofweg	287
5.3.9. Meelhaagweg	287
5.3.10. Kuypersstraatje	288
5.3.11. Zellikse Baan	288
5.3.12. Eugeen Coolsstraat	288
5.3.13. Keulenbos	288
5.3.14. Diestereweg, Oude Diestersebaan of Mitsbeek- straat	289
5.3.15. Oudestraat of Tiensestraat	290
5.4. <i>Secundaire wegen in Robbesrode en omgeving</i>	290
5.4.1. Robbesrodestraat	290
5.4.2. Hollestraat, Holstraatje	290
5.4.3. Delbergstraatje	291
5.4.4. Hertstraat of Schoonderbroeksestraat	291
5.4.5. Schillekensberg	291
5.4.6. Meutelstraat	292
5.4.7. Heidestraat	292
5.4.8. Hondstraatje	292
5.4.9. Wijdriesstraat	292
5.5. <i>Secundaire straten in Netelzeep</i>	293
5.5.1. Beekstraat(je) of Oude Heerbaan van de Dors- haag naar Diest	293
5.5.2. Molenweg of Kiezegemstraat	293
5.5.3. Walenstraatje of Frankrijkstraatje	294
5.5.4. Wolbensrodestraat	294
5.5.5. Adriaan Lodewijkstraat	295
5.5.6. Attenrodestraat	295
5.6. <i>Beknopt overzicht van de elementen van de straatnamen</i> ..	295

5.7. <i>Keigat, Hamelsgat en Koutergat</i>	296
5.8. <i>Namen van pleinen</i>	297
5.8.1. Dorpsplein	297
5.8.2. Sint-Martensplein	298
5.8.3. Platvoetsplein	298
5.8.4. Wijndriesplein	299
5.9. <i>Een belangrijk kruispunt : het Stenen Kruis of de Hand.</i>	299
6. WATERNAMEN	300
6.1. <i>Beeknamen</i>	300
6.1.1. Begijnenbeek, Grotebeek, Hollandsebeek, Molenbeek of Koebeek	300
6.1.2. Schindelbeek	301
6.1.3. Steenbeek, Peinbeek, Kleinebeek of Lei(t)gracht ..	301
6.1.4. Netelzeep, Terhagenloop, Wolfsvonderbeek, Wolvenbeek of Winterbeek	302
6.1.5. Vijverloop, Langegraaf of Vloedgracht	303
6.1.6. Hazenhoekloop en Tieltse Motte, Ossenbeek of Brandbeek	304
6.2. <i>Namen van vijvers</i>	305
6.2.1. Commandeurswijer, Commanderiewijer, 's-Herenwijer of Grote Vijver	305
6.2.2. Wilde Vijver	307
6.2.3. Eendenpoel	307
6.2.4. Rootwouwer	307
6.2.5. Wouwers van Schindelbeek	308
7. NAMEN VOOR DE BEDEMGESTELDHEID	308
7.1. <i>Namen voor steenachtige of andere onvruchtbare grond</i> ..	308
7.1.1. Steenachtige bodem	308
7.1.2. Minderwaardige of onvruchtbare grond	309
7.1.2.1. Namen met eussel	309

7.1.2.2. Namen met dries.....	312
7.1.2.3. Namen met heide	315
7.1.2.4. De naam Hongerhoek.....	318
7.1.2.5. Moerassige grond : namen met broek.....	318
7.2. <i>Namen voor hoogten</i>	321
7.2.1. Namen met berg in Robbesrode en omgeving.....	321
7.2.2. Namen met berg bij het dorpscentrum.....	326
7.2.3. Namen met berg in Kleinkempen	328
7.2.4. Namen met berg in het zuiden van Bekkevoort ...	329
7.3. <i>Namen voor laagten</i>	330
7.3.1. Namen met del(le)	330
7.3.2. De naam Holland.....	330
7.4. <i>Leem, klei, ijzerzandsteen en steenbakkerij</i>	331
7.4.1. De naam Leemkuil(en)	331
7.4.2. De naam Mortel	332
7.4.3. IJzerzandsteen	333
7.4.4. Steenbakkerij	334
8. NAMEN VOOR DE BEDEMBEDEKKING	335
8.1. <i>Namen voor bossen en bomen</i>	335
8.1.1. Namen met bos.....	335
8.1.1.1. Namen met bos bij het dorpscentrum	335
8.1.1.2. Namen met bos in Kleinkempen	341
8.1.1.3. Namen met bos in Robbesrode en omgeving ..	342
8.1.1.4. Namen met bos in Netelzeep.....	345
8.1.2. Namen met haag	347
8.1.2.1. Namen met haag in Robbesrode en omgeving ..	347
8.1.2.2. Namen met haag in Kleinkempen	348
8.1.2.3. Namen met haag bij het dorpscentrum.....	349
8.1.3. De naam Bovelaar of Boevelaar	349
8.1.4. Namen van afzonderlijke bomen en in het wild groeïende planten.....	350
8.1.4.1. De namen Hulst en Varent	350
8.1.4.2. Namen met eik	351
8.1.4.3. De namen Beukenblok en Beukenbemdeke ...	352

8.1.4.4. De namen Berkt en Berkenhout	352
8.1.4.5. Namen met els	353
8.1.4.6. De naam Dennenwinkel	354
8.1.4.7. De naam Haagdoorn	354
8.1.5. Enige andere bosnamen	354
8.2. <i>Namen van bosrooiingen</i>	356
8.3. <i>Namen voor akkerland</i>	358
8.3.1. Namen met veld	358
8.3.2. De naam Langenakker	365
8.3.3. De naam kouter	366
8.3.4. Namen met blok	367
8.3.5. Enige andere namen voor akkerland	368
8.4. <i>Namen voor weiland</i>	370
8.4.1. Namen met beemd	370
8.4.2. Namen met weide	372
8.4.3. De naam Duierbeek	373
8.5. <i>Namen van gekweekte planten</i>	373
8.5.1. De naam Gersthof	373
8.5.2. De naam Pootdries	374
8.5.3. Boomgaarden en fruit	374
8.5.4. Hennep	375
8.5.5. Wijngaarden	375
8.5.6. Wissen of tenen	376
9. BRONNEN EN BIBLIOGRAFIE	376
9.1. <i>Onuitgegeven bronnen</i>	376
9.1.1. Archief van de abdij van Averbode (A)	376
9.1.2. Algemeen Rijksarchief in Brussel (B)	377
9.1.3. Gemeentearchief van Bekkevoort (Bk)	381
9.1.4. Stadsarchief van Diest (D)	381
9.1.5. Rijksarchief in Hasselt (H)	383

9.1.6. Universiteitsbibliotheek van Leuven, afdeling handschriften (L).....	384
9.1.7. Stadsarchief Leuven (SAL).....	384
9.1.8. Archief van de abdij van Tongerlo (T).....	384
9.2. <i>Uitgegeven bronnen</i>	385
9.2.1. Gedrukte kaarten.....	385
9.2.2. Andere gedrukte bronnen.....	385
9.3. <i>Bibliografie</i>	386
9.3.1. Onuitgegeven verhandelingen KU Leuven	386
9.3.2. Uitgegeven boeken en artikelen.....	386
10. ALFABETISCH REGISTER.....	394

BIBC

7990655-10

Y923